

קובץ

באר התורה

(קפ)

פרשת מטות

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

תוכן הענינים:

- 5..... דיני הברכה על טבילת כלים
- 5..... מקור החיוב ברכה על טבילת כלים
- 5..... האם מברכים על טבילת כלי או טבילת כלים
- 15..... אם טובל סיר עם מכסה יכול לברך על טבילת כלים
- 19..... האם יכול אחד לברך ואחד להטביל
- האם יכול אדם לקחת כמה כלים שיש לו ולחלקם לבניו שכל אחד יטבול ויברך – האם יש ענין להטביל כלים כמה וכמה פעמים 26.....
- 31..... קנייה במבצעים מיוחדים לבין המצרים ותשעת הימים
- 32..... באיסור לקנות בגדים חדשים בבין המצרים
- 33..... באיסור ברכת שהחיינו בבין המצרים
- האם היום שלא מברכים שהחיינו מותר לקנות בגד חדש בבין המצרים . 34.....
- האם מותר לקנות אם יש מבצעים מוזלים בתשעת הימים 40.....
- אם מותר לקנות למי שאין לו זמן כגון במקום ביטול תורה 48.....
- במקום שהבגדים צרים האם מותר לקנות בגדים חדשים 49.....
- קניית טלית בבין המצרים 49.....
- נתינת מתנות בבין המצרים 50.....
- ברכת הטוב והמטיב בבין המצרים 50.....
- קניית רהיטים בבין המצרים 50.....
- קניית ושכירת דירה בבין המצרים 50.....
- קניית חלק מהחפץ בתשעת הימים וחלק לאחר מכן 51.....

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

- האם מי שקונה דירה עם חובות או משכנתא מברך שהחיינו או הטוב
והמטיב 52
- ברכת משקה אלוורה..... 55
- האם מותר לעשות חליצה בבית המקדש..... 63
- מי שעשה קיצור קיבה כיצד יעשה קידוש..... 65
- מכתב לגליון מעדני אשר פרשת מטות 67
- מכתב למעדני אשר פרשת פנחס תשפב 68
- מכתב לספר פירות הבית שבת - בדיני הטמנה במקצת 70
- האם יש פתיחת פה לשטן בקניית הרבה מסיכות..... 75
- הוספות ומכתבים לגליון באר התורה מס' קעט..... 80
- בדין חו"נ בתשעה באב 80
- הרה"ג יוסף דהן שליט"א במח"ס שו"ת יד בתשובה בענין הנ"ל 80
- בענין הנ"ל תשובת הגר"י פרץ שליט"א מו"ץ במקסיקו 80
- הרה"ג מנחם שטיבל שליט"א מח"ס רבים בני ברק, בדין צער בעלי חיים
בבני עח 85
- בענין האם צריך להוסיף 15 אחוז קמח לקמח מלא 85

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

דיני הברכה על טבילת כלים

כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אֵן בְּמֵי נְדִיחַ יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר
לֹא יָבֵא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמַיִם (לא כג).

מקור החיוב ברכה על טבילת כלים

הנה במקור הדין דיש חיוב לברך על טבילת כלים, כן כתב באיסור והיתר לרש"י סימן י', וכן בסידור רש"י, וכן במחזור ויטרי בהל' פסח סימן י', וכן בספר האורה ח"א סימן פג, ובח"ב סימן כג, ובספר פרדס הגדול הלכות פסח, וכן מבואר מדברי התוס' בע"ז דף עה ע"ב בד"ה אי, ובאור זרוע שם, וברוקח סימן תפא, ובראבי"ה פסחי עמ' 91, ובכל בו הלכות חמץ ומצה סימן מח, ובארחות חיים ח"ב ה'ל טהרת הכלים והגעלה אות יג, ובאגור סימן א' שיג, וברבינו יונה באגרת התשובה אות צא, וברא"ש סוף ע"ז סימן לה, ובאוסיוור והיתר הארוך כלל נח סימן פב וקג, ובחידושי המאירי ע"ז שם, ובלקט יושר יו"ד עמ' ח' בשם רבו בעל התרומת הדשן, ובשו"ת הרשב"ש סו"ס תס"ח, כן מבואר מדברי הטור ריש סימן קכ, וכן מבואר מדעת השו"ע ס"ג, ובדעת הרמב"ם שאין לברך על טבילת כלים, יעויין מה שנתבאר לעיל בארוכה בפ"א, מדוע אין לברך על טבילת כלים.

האם מברכים על טבילת כלי או טבילת כלים

הנה בטור יו"ד סימן קכ כתב בזה"ל: ויברך בא"י אמ"ה אקב"ו על טבילת כלי. ואם מטביל ב' או ג' ביחד יאמר על טבילת כלים עכ"ל, וכתב בבית יוסף שם, ויברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על טבילת כלי וכו'. כתב המרדכי בסוף ע"ז (סי' תתנט) וז"ל כתב רשב"ם דאין לברך עליהם על הטבילה ויש מברכים על טבילת כלים ויש מברכין על טבילת כלי מתכות. עכ"ד. וכן מבואר ברוקח סימן תפא שמברכים על כלי אחד על טבילת כלי ועל שני כלים מברכים על טבילת כלים.

ובספר האורה (כג) כתב בזה"ל: ברכת טבילת כלים. והבא להטביל כלים קודם טבילתן יברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על טבילת כלים, ויש אומרים על הטבלת כלים, דכל המצות כולן מברך עליהן קודם לעשייתן, ואחר כך טובלין במים פעם אחת ודיו. עכ"ל, ומבואר מדברי ספר האורה שהנוסח של הברכה על טבילת כלים שיש אומרים על הטבלת כלים, ומבואר מדבריו דדוקא על כלים מברכים על טבילת כלים, ועוד שמענין

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מדבריו שמשפיק לטבול פעם אחת את הכלי במים, ואין ענין לטבול את הכלי כמה פעמים, ויבואר בזה לקמן.

וכן בשו"ע סעיף ג', כתב בזה"ל: יברך על טבילת כלי ואם הם שנים או יותר מברך על טבילת כלים עכ"ד, וכדברי השו"ע כן כתב בחסד לאלפים יו"ד סימן קכ ס"א וצריך לברך קודם הטבילה אם הוא כלי אחד יברך על טבילת כלים ואם הם שנים או יותר יאמר על טבילת כלים.

ואמנם בביאור הגר"א סקל"א, כתב ע"ד השו"ע ואם הם שנים וכו' וז"ל: יחיד שהיה עושה עשר מצות מברך על כל אחת ואחת, היה עושה מצוה על היום, אינו מברך אלא אחת חולין פו: עכ"ל, וכוונת הגר"א דהנה בתוספתא אמרו שהעושה עשרה מצוות כוון למשל טלית ועוד טלית מברך כל פעם ברכה חדשה, וכן שוחט בהמה ועוד בהמה כל פעם מברך, משא"כ כשעשה רק מצוה אחת וכגון טלית שפשטה וחוזר ולבושה אותה עצמה כמה פעמים אז אין מברך רק אחת ונמצא דברישא על עשר מצות כלל אחת ברכה בפני עצמה, ש"מ החפצים הרבים לא נחשבים לאחד שהרי לכל חד ברכה באפי נפשיה כי כל גוף לעצמו, א"כ גם בטובל שני כלים ויותר אע"פ שהכלל במעמד אחד אפ"ה כל הגוף לעצמו ולכן יברך על טבילת כלים.

אלא דלפי"ז יש לעיין א"כ יש לברך על כלי בנפרד, וי"ל דמירי במפסיק כמ"ש בשו"ע בהל' ציצית סימן ח' סי"ב יעו"ש.

ועוד כתב לבאר בדברי הגר"א בספר באר מים חיים עמ' כז שי"ל שהרי בתוספתא קאמר דהעושה עשר מצוה מברך על כל אחת ואחת, וא"כ גם הטובל כמה כלים אמאי לא יברך על כל אחד ואחד, אלא מכיון שעושה אותן בבת אחת ברכה אחת לכולם, ומכיון שכן, אזי צריך לברך על טבילת כלים כי הרי יש כאן כמה מצות רק שלענין ברכה די בברכה אחת על כולם אבל המצות המה כעין חלוקים ולכן ראוי לברך בלשון רבים להורות שהן כמה מצות ונפטרים בברכה אחת.

ומ"מ אם בירך על כלי אחד על טבילת כלים יצא, כן כתב בפרי חדש סקי"א ובבאר היטב סק"ד הו"ד לדינא, ובזבחי צדק סק"ב, וכן מבואר כדברי הפרי חדש בקיצור שו"ע סימן לז ס"א, ובספר שערי דעת סימן קכ, ובספר מאמר מרדכי או"ח סימן רסא סוף סק"א. וכן מבואר בלבוש ובבית

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

לחם יהודה סק"ז, כן כתב בשולחן גבוה למהר"י מולכו סימן קכ סט"ז הביא להאי דינא יעו"ש, ואמנם בשולחן גבוה סימן תנא, בח"ג אות ח' כתב להביא דברי הפרי חדש, וכתב להביא לדברי הכנסת הגדולה שהמנהג לברך על טבילת כלים אפילו אינו מטביל אלא כליא חד דעל טבילת כלים דעלמא.

ועוד הביא בזה מש"כ בכנסת הגדולה שכתב בזה"ל: ויראה דמ"ש הטור ורבינו (השו"ע) שאם הוא כלים הרבה יברך על טבילת כלים ואם הוא כלי אחד יברך על טבילת כלים לאו לעיכובא קאמר אלא עצה טובה קמ"ל, א"כ לא בא לומר דעל כלי אחד לא יברך על טבילת כלים אלא בא לומר דאם מטביל כלים הרבה לא יאמר על טבילת כלים עכ"ד.

וכן כתב לדינא כדברי הבא"ח בבן איש חי פרשת מטות הלכה ד' וז"ל: בין כלי מתכות בין כלי זכוכית בעת שמטבילים יברך קודם טבילה, אשר קדשנו במצותיו וצונו על טבילת כלים, ואם מטביל כלי אחד בלבד יברך על טבילת כלי, ובדיעבד אם ברך על כלי אחד טבילת כלים יצא, דמפרשינן מלתה על כלים דעלמא קאי, והוא הדין להפך, נמי יצא, ועין פרי חדש, וצריך להטביל גם ידות הכלים, וטוב לומר קדם הברכה פסוק ויהי נעם וכו' עכ"ל.

וכן כתב בספר ברית כהונה יו"ד מערכה ד' אות טז שהמנהג בעירו כמרן יעו"ש, וכן כתב בספר דברי שלום סימן מה, וכן כתב בשו"ת קנין תורה ח"ה סימן קח שהמנהג כדעת השו"ע.

ומ"מ יש אומרים שהמנהג כיום לברך גם על כלי אחד על טבילת כלים, וכן כתב בחכמת אדם כלל עג דין א' יעו"ש, ובערוך השולחן סימן קכ סכ"ב שכן הוא המנהג פשוט לברך על כלי אחד על טבילת כלים, יעו"ש, וכן כתב בספר טהרת ישראל סימן קכ אות ט' יעו"ש, וכן כתב בבית הבחירה למאירי עמ"ס ע"ז דף עה ע"ב שכתב שכן הוא הנוסח של הברכה אפילו אם טובלים רק כלי אחד, וכן בספר מבית הלוי יו"ד עמ' קנב ס"ד הביא דעת הגר"ש וואזנר זצ"ל שהמנהג לברך על טבילת כלים גם כאשר מטביל כלי אחד בלבד, ועיין בספר חלקת בנימין ס"ק..

ויש לעיין בכ"ז הרי כלי זה אומר כלי אחד, וקשה לומר דהכונה לומר דהיינו לכלים דעלמא.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ובהליכות עולם חלק ז' עמ' רנד, כתב להביא לדברי הבא"ח והפרי חדש, וכתב שכן כתב בכנסת הגדולה שם בהגהות ב"י אות ח', ושכן פסק בזבחי צדק שם סק"ב, וכתב שם בהליכות עולם שלכאורה יש להעיר בזה ממש"כ בשו"ע או"ח סימן כו ס"ב, שאם מניח תפילין של ראש בלבד מברך על מצות תפילין, וקשה שהיה לו לברך על מצות תפילה וכמ"ש בגמ' במנחות דף לו ע"א סח בין תפילה לתפילה וכו' וכתב שאפשר שלא רצו לקבוע הברכה בנוסח זה פן יטעו שמברך על אמירת התפילה, וציין עוד למש"כ בזה בשו"ת רב פעלים ח"א חאו"ח סימן ח' ובשו"ת זבחי צדק ח"ב סימן יג, ובשו"ת יחו"ד ח"ב סימן יט.

וכתב בהליכות עולם שם להביא מש"כ בשו"ת קול גדול סו"ס מ' למהר"ם בן חביבי שכתב שאם נסתפק בכלי אם צריך טבילה מביא כלי אחר שחייב טבילה ומברל עליהן על טבילת כלים ומטבילם אע"פ שאם האמת היא שהכלי היה פטור מטבילה נמצא ששינה מנוסח הברכה שכל כלי אחד צריך לברך על טבילת כלי והוא מברך עתה על טבילת כלים אין לחוש לזה שהרי מצינו בכמה מקומות ברכות שנתקנו בלשון רבים כגון למול את העבדים או למול את הגרים, ויש ברכות שנתקנו בלשון יחיד ובכל כיוצא בזה אם שינה או הוסיף תיבה מענין הברכה לית לן בה ועונים אחריו אמין יעו"ש.

ועוד כתב שם בהליכות עולם שלכאורה יש להעיר מדין הקובע מזוזה בכל חדרי ביתו, כדת, למה יברך על קביעת מזוזה בלשון יחיד, וכתב שם בהליכות עולם שי"ל שתקינו כן כדי שלא יטעו לומר שצריך לקבוע מזוזות על שתי המזוזות מימין ומשמאל ויעבור בל תוסיף וכמו דמוכח מהגמ' בעירובין דף צו ע"א, ושכיוצא בזה כתב הט"ז או"ח סימן לד סק"ב, וציין בזה עוד למש"כ בשו"ת ערוגת הבושם חאו"ח סימן יא אות ד', ובשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"א סימן יג, ובמשנ"ב בביה"ל סימן לד, וכתב שכן מצא בשו"ת גנזי יוסף בתחילת הספר אחרי ההסכמות שהעיר כן ובשם מר חמיו הגאון בעל פרי השדה כתב לתרץ נ"ש יעו"ש, ושכן כתב בשמו בשו"ת ויצבור יוסף סימן ט' יעו"ש, ובמש"כ עוד בזה בשו"ת לבושי מרדכי סימן רנד יעו"ש.

ובעיקר הקושיה מאי שנא ממזוזה, וכבר כתב להקשות כן בשו"ת מהרש"ג יו"ד סימן מט כתב להקשות כן, וכתב ליישב, שיש ליישב משום שכיון שהאדם טמא מברך על הטבילה וכן בזמן הזה נדה הטובלת מברכת על

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

הטבילה א"כ רצו חכמז"ל לחלק בין טבילת אדם לטבילת כלי וכיון שמוכרח בדיבורו להזכיר כלי ממילא מוכרח לחלק בין כלי אחת לכלים רבים, ובזה מיושב גם קו' הט"ז בסי' קכ סק"ה דלמה בהדלקת נר חנוכה אנו מפרטין בהברכה נר חנוכה או נר שבת והלא א"צ לפרט הברכה על מה קאי עי"ש, ולהנ"ל א"ש דשאני דגבי הדלקת נר כיון דיש כמה הדלקת נרות שמברכין עליהם כמו חנוכה ובשבת ויוום טוב ויום הכיפורים א"כ דמיא לוטבילה כיון דיש אדם וכלים פורטין ה"נ גבי הדלקת נרות אנו פורטין איזה מצוה הוא אם של שבת או של חנוכה או של יו"ט או של יום הכיפורים עכ"ד, יעו"ש עוד מה שהרחיב בזה לגבי הברכה על נרות שבת קודש ויתבאר לקמן.

וכן בשו"ת שבט הלוי ח"ו סימן קס נשאל בזה וכתב להביא בזה דברי המהרש"ג, וכתב, וראיתי הגאון מצא רק בדוחק מענה על שאלה זו, כי מש"כ כיון דע"פ הלכה היה מספיק לברך על הטבילה סתם, אלא דרצו חז"ל לחלק בין טבילת אדם לטבילת כלים וכיון שמוכרח להזכיר כבר שם כלי א"כ מוכרח לחלק בין כלי לכלים, וטעם זה עדין לא משביע רצון, וכן מש"כ דאלו היה מברכים מזוזות היה משמע ב' מזוזות בכל פתח ימין ושמאל, יתכן שכן הוא, אבל לענ"ד לדרך זה פשוט יותר דהא חז"ל שמרו אם אפשר לשון הפסוק בתיקון הברכה כידוע, ובלשון הפסוק וכתבתם על מזוזת ביתך אין פי' מזוזות הפרשיות הכתובות על הקלף, אלא המזוזות הקבועות בפתח הבית שאלו הם נקראים מזוזות, ומה שקוראים לפרשיות הכתובות כן, זה באמת רק לשון מושאל, ולכן כדי לנתק המכוון מלשון פשטות של מזוזות שהם הפצימים הקבועים לא תקנו על קביעת מזוזות כלשון התורה דקאי על הפצימים רק מזוזה דהוא לשון מושאל חדש דלישתמע פרשיות כתובות.

ועוד יש הבדל בין מזוזות לכלים דהתם אם טובלים בבת אחת ממש עכ"פ עושה פעולה על רבוי שיעור מצות בבת אחת, ושפיר שייך לשון טבילת כלים, משא"כ מזוזה שקובע כל פעם בזה אחר זה גם אם קובע הרבה בזה אחר זה, מ"מ כל פעם פעולה יחידה היא, וע"כ לא רצו לשנות עכ"ד השבט הלוי, וכן הו"ד בצקרה בספר המזוזה והלכותיה עמ' 103.

ובשו"ת אז נדברו ח"ג סימן סא כתב לתרץ דשאני טבילת כלים שאין כאן מצוה נפרדת על כל כלי שנתחייב בברכה נפרדת שאפילו אם טובל כמה כלים בבת אחת נחשב הכל כמצוה אחת, ולכן נוסח הברכה הוא על טבילת

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

כלים, משא"כ לענין מזוזה שיש חיוב קביעה בפני עצמו על כל פתח בית ואין מצוה לקבוע מזוזות לכן תיקנו הברכה לקבוע מזוזה.

וכן כתב בספר משמרת חיים ח"א עניני מזוזה אות ד' הגרח"פ שיינברג זצ"ל ראש ישיבת תורה אור, שיש לחקל דגבי מזוזה כל מזוזה הוא מצוה בפני עצמו משום שכל פתח מחייב מזוזה חדשה וא"כ כשהוא הרבה מזוזות הוא מקיים הרבה מצוות של מזוזה אחת ולכן מברכים על מזוזה בין אם קובע אחד או שנים, משא"כ לגבי טבילת כלים שנצוה באה מחמת איסור על הגברא להשתשמ בכלים הללו ויש עליו מצוה לטבול כליו הנלקחים מעכו"ם קודם שישתמש בהם וכהשוא טובל הרבה כלים הוא מקיים מצוה אחת של טבילת הרבה כלים לברך מברך על טבילת כלים כיון דנמוה על כלים הרבה וכשהוא טובל רק כלי אחד הוא מברך על טבילת כלי כיון שהמצוה רק על כלי אחד, יעו"ש, ואמנם יש לעיין לדבריו מדוע להרמ"א אין חילוק בין היכא שטובל כלי אחד לבין שטובל כמה כלים. וראה עוד במש"כ בזה הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בשו"ת הראשון לציון ח"ב חאו"ח סימן כו, שהביא דברי המשמרת חיים הנ"ל, ומש"כ לדון עפ"י זה לגבי דין ברכת הגומל בלשון רבים, ומה שנשאר לגבי דין טבילת כלים ומאי שנא ממזוזה, בצע"ג. יעו"ש.

ועוד כתב לבאר הגאון רבי מיכאל פרץ שליט"א בספר עושה שלום על הבא"ח והליכות עולם בעמ' ריד שי"ל שמה שמברכים בלשון רבים בגר למול את הגרים שהרי כיון שמברכים לפני המילה ועדין הוא גוי לכן מברכים בלשון רבים, וכתב שכן מצא בפרישה יו"ד סימן רסז אות כג וז"ל: וי"ל דמה שכלל הכל בברכה אחת היינו לפי שאינו גר עד שימול ויטבול, לפיכך לא ברכו עליה על המילה, דהיה משמע שעל מילה זו נצטוו, גם שאין מברכים על הטבילה אלא הוא עצמו בעלייתו מהטבילה מברך עליה, אבל כללו הכל בברכה אחת לפי שדם המילה בריתן של ישראל ועל הברית אנו מברכין עכ"ל, יעו"ש עוד.

והנה לגבי נרות חנוכה מברכים להדליק נר של חנוכה, אף שמדליקים מיום השני ואילך הרבה נרות, וראיתי כבר לידידי הגאון רבי גמליאל הכהן ריבנוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך שכתב להעיר בזה, בירחון אור תורה טבת תשס"ח סימן נ' עמוד שכד מדוע מברכים להדליק נר שהרי חז"ל שתקינו נוסח זה אמרו שיש הדידור להדליק כמה נרות וא"כ מדוע לא מברכים להדליק נרות כמו שמברכים על נטילת ידים יעו"ש, ובאור

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

תורה תפה סימן סז כתב לתרץ לו הרב אליהו בן מגוץ כהן שליט"א מחשמ ונאים שי"ל שחז"ל תקנו וצונו על עיקר הדין ולא על ההדיוור יעו"ש, ואמנם על עיקר תירוצו י"לד הרי הוא תלי בחקירת האחרונים האם הידוא הוא חלק מהמצוה וכמדומה אומרים בשם גהר"ח מבריסק זצ"ל שההידור הוא חלק מהמצוה, וראיתי בירחון אור תורה מס' תפה עמ' 83 בממארו של ידידי הגריחמ"א שליט"א בעמח"ס מריח ניחוח ושא"ס עפולה שכתב לישיב שאפשר שחכמים רצו לתקן נוסח של להדליק נרות חנוכה בלשון רבים מיום שני ואילך אלא שלא רצו חכמים לעשות ב' נוסחאות לב' הימים ולכן קבעו חז"ל נוסח אחד להדליק של נר חנוכה, ואמנם כתב לדחות דבריו מטבילת כלים ששם מברכים בבב' נוסחאות וא"כ ה"ה לגבי נר חנוכה, וכתב שלגבי נר חנוכה י"ל דהחיוב מעיקר הדין כל יום נר אחד, ושהאר הוא מהדרין מן המהדרין, ועוד כתב שעוד י"ל לגבי נר חנוכה שמברכים בבלשון יחיד ולא מברכים נרות חנוכה שהרי אם מברך בלשון רבים הרי הוא מאבד את הכוונה שמכוונים במילת נר וכמבואר בשער הכוונות להאריז"ל יעו"ש.

והנה יש לעיין לפי"ז מדוע בנרות שבת אומרים להדליק של נר שבת, הרי המנהג הוא להדליק ב' נרות, וראיתי באור תורה שם שכתב הגאון רבי שמאי קהת גרוס הכהן שליט"א מו"ץ דקהל מחזיקי הדת שי"ל שהרי גם לגבי שבת אמרינן שמברכים להדליק נר של שבת, והרי יש להדליק שתיים אאל בע"כ כיון שעיקר המצוה הוא נר אחד וא"כ ה"ה בנר חנוכה עיקר המצוה הוא נר אחד יעו"ש, ועיין עוד בזה בספר פרדס יוסף החדש חנוכה יעו"ש, וכן ראיתי שכתב תורת שבת סימן רסג שבטבילת כלים המצווה שייכת בכל כלי וכלי לכם מברך בהרבה כלים על טבילת כלים משא"כ בנר שבת שהשאר הוא לתוס' הידור יעו"ש והו"ד בספר טבילת כלים עמ' קע יעו"ש גם לגבי נר של חנוכה ומשום ליל ראשון לא חילקו וכמ"ש בפרי מגדים סימן קרסג יעו"ש. ואמנם אכתי יש להעיר בזה כמ"ש להעיר להנ"ל דתלוי האם הידור מהמצוה הוא חלק מהמצוה או לא.

ואמנם יש להוכיח דין זה מדין ברכת האילנות, ששם כתבו הפוסקים האם אפשר לברך ברכת האילנות על אילן אחד או דלמא שאפשר לברך ברכת האילנות על שני אילנות, והנה איתא בגמ' בברכות דף מג ע"ב, "אמר רבי יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי, אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות, ואילנות טובות להתנאות

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

בהן בנ"א". וכן כתב ברמב"ם (הל' ברכות פ"י הי"ג) וז"ל "היוצא לשדות ולגנות בימי ניסן וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך ברוך אתה ה' אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות נאות כדי להתנאות בהם בנ"א". וכ"כ בשו"ע (סימן רכ"ו ס"א) "היוצא בימי ניסן וראה אילנות מוציאים פרח, אומר: "ברוך אתה וכו' שלא חיסר דבר בעולמו, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם".

ומלשון הגמ' והרמב"ם והשו"ע שכתבו "וראה אילנות" משמע שיש ענין בריבוי האילנות שע"י כן נראה השבח של השי"ת, וכ"כ בשו"ת הל' קטנות (ח"ב סימן כ"ח). אבל בספר "מעשה חמד" על עניני ברכת האילנות (פ"ו ס"ט) שמצא שבמהרי"ל גרס "אילנא" והיינו לשון יחיד, ומצא ג"כ בש"ס הראשון שנדפס בוינציאנה שנת ר"מ, וכתב בתשובות והנהגות להקל אפ' באילן אחד, אך טוב להדר לברך על ב' אילנות, ומ"מ כתב שאף אם כתוב בגמ' "אילני" י"ל דלאו דוקא עי"ש, והנה לפי האי שיטה שכתוב אילנא ומוכח דאפילו באילן אחד אפשר לברך בלשון רבים.

ודעת מרן החיד"א זיע"א במורה באצבע (אות קצח) כתב מרן החיד"א דבעינן דיהיה ב' מיני אילנות, והיינו אילנות כמה סוגי אילנות, אולם בפתח הדביר (שם אות א') כתב דלישנא דהש"ס משמע ב' אילנות ואפילו מין אחד. אבל במועד לכל חי (סימן א' אות ט') שהמדקדקים מקפידים שיהיו שני אילנות, וכן דעת הבא"ח כמבוא בהגדה של פסח אורח חיים לבא"ח, וע"ע במור וקציעה, ובמשנ"ב (רכ"ו סק"ב) משמע דהענין הוא דיהיה אילנות מאכל, ולא כתב דבעינן דיהיה ב' מינים, ובכף החיים (שם אות ב') כתב דאין צריך להיות ב' מינים אפילו מין אחד כיון שהם ב' אילנות שפיר דמי. ומ"מ כתב שלכתחילה יש לחזור אחר מקומות שיש בהם ריבוי אילנות ועשבים, ועיין עוד בפתח הדביר מש"כ בדעת מרן החיד"א, ומש"כ בזה בקונ' שערי יוסף הל' ברכת האילנות.

ובדעת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל הנה בחזו"ע פסח כתב דבעינן ב' אילנות לעיכובא, אבל בחזו"ע ברכות עמ' תנח נראה דלדינא אפשר לברך על אילן אחד אם רואה רק אילן אחד מספיק כיון דהכוונה הוא על אילנות דעלמא, והיינו שהוא הדר ביה, ועיקר הדין סגי לברך ברכת האילנות על אילן אחד, וא"כ לדבריו יש לעיין מאי שנא מטבילת כלים, ועיין.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ולגבי ברכת האילנות, כתב לי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א במח"ס מנחת בנימין וגיליון מן הבאר ביתר עילית, שהגרח"ק זצוק"ל העיר מדברי הגמ' בברכות הרואה חכמי ישראל מברך שחלק וכו', וקשה על דברי המורה באצבע דבעינן ב' אילנות, וכתב שישבו בזה שאם היו כתוב חכם ישראל הייתי אומר שדוקא את החכם שבדור וזה קמ"ל שלא, שאפילו כמה מחכמי ישראל אפשר לברך עליהם, ועיין עוד כמה שהתבאר בזה בספר מעשה חמד מהדו"ח [ואמנם עתה הראני הבה"ח ר' יוסף פלסיקין שליט"א שו"ת ששאל להגרח"ק זצוק"ל בהרבה ענינים ושאלו על מי יש לברך ברכת ברוך שחלק וכו' והשיבו על מרן הגראי"ל, ובעיקר דין ברכה זו הארכתי בכמה דוכתי, ובקבצי באר התורה, ויהי רצון שי"ל בקרוב בספרי שערי יוסף בהל' ברכות, ועתה לאחר פטירת מרן הגרח"ק זצוק"ל שנסתלק מעמנו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל הורה הגר"ד קוק שליט"א שאין לן על מי לברך ברכת ברוך שחלק מחכמתו]. ועכ"פ מוכח לן מזה דאפשר לומר על חכם מישראל שחלק מחכמתו ליראיו בלשון רבים, וא"כ לכאורה ה"ה הכא לגבי טבילת כלים.

ובשו"ת אורחותיך למדני ח"ג סימן טז אות ד' כתב להביא ראיה מברכת בורא מיני מזונות שמברכים בלשון רבים ואף אחד לא אמר לברך ברכה זו דוקא על שני מיני מזונות, וכן לגבי ברכת המצוות וכן לגבי טבילת כלים שמברכים על כלי אחד וכמ"ש בערוך השולחן, ויעו"ש בזה שהאריך בזה.

ומרן הגר"י זילברשטיין שליט"א בחשוקי חמד (ב"ב קמג, ב) כתב לבאר על מה שמברכים הנותן ריח טוב בפירות בלשון רבים, וכתב שהנה בשלמה חדשה (סובול, הפטרת ויגש) כתב לבאר מדוע התורה קראה לבן אחד בלשון רבים, וביאר שם וז"ל: ואפשר להסביר להכי נקרא גם בן אחד בלשון רבים, משום שמהבן היחיד יוולדו עוד בנים, וכמו שמצינו בשו"ע (או"ח סימן רטז ס"ב) גבי ברכת הריח 'ואם היה פרי ראוי לאכילה מברך הנותן ריח טוב בפירות, 'והוא לשון רבים, הגם שמריח רק פרי אחד, והוא ג"כ מטעם דפרי נקרא גם לשון רבים, מאחר שאפשר לנטוע ולהוציא ממנה הרבה פירות. ואילו גבי טבילת כלים, מצינו בשו"ע (יו"ד סימן קכ) 'יברך על טבילת כלי, ואם הם שנים או יותר מברך על טבילת כלים', לשון רבים, והוא מטעם דגבי כלי יחידי לא שייך שייצאו ממנה הרבה כלים ואם כן לענין בן הרי הוא כמו ברכת ריח הפרי לשון רבים, עכ"ד. [ואין להקשות על דבריו מדוע מברכים בורא פרי העץ, ולא בורא פירות העץ,

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

דהתם אוכלים את הפרי והוא כלה, וכבר לא יוציא עוד פירות, משא"כ בברכת הריח, שהפרי נשאר בעולם, והוא יוציא עוד פירות, ולכן מברכים עליו בלשון רבים], 'עכ"ד, יעו"ש עוד. ועיין עוד בשו"ת שיח חיים לידידי הגר"ח מלין שליט"א בעמ' שכח בהערה שידידו הגר"מ ערבה שליט"א מח"ס מאיר עוז, כתב עוד דמברך בלשון רבים משום שברכה זו מוציא בין פרי העץ ובין פרי האדמה, ודו"ק. עכ"ד.

ובשו"ת באר משה ח"ה סימן קכ כתב ליישב בזה, שמזוזה א"א לקבוע ב' ביחד ע"כ מברכיםתמיד לקבוע מזוזה בלשון יחיד אבל טבילת כלים דאפשר לטבול ביחד הרבה מברכין על ב' או יותר על טבילת כלים סהדי במרומים שכן אמרתי מדעתא דנפשי ואח"כ מצאתי בספר הלכה למשה בחלק שלום ואמת אות ל' שכ"כ בשם תשובת הלכה למשה סימן רפב, ושמחתי, והגאון בכל הלכה למשה כתב טעם אחר וציין גם לתשו' מהרש"ג, חלק יו"ד סימן מט, ויצבר יוסף סי' ט' אות ב', ותל תלפיות שנת תרפ"ג אות ח', אבל אחר עיון כמעט ט"ט לומר טעמא הנ"ל לחלקק מחמת מה שנמצא בירושלמי ותוספתא הנ"ל ונפסק ברמב"ם וש"ע שאם כוללן מברך בברכה אחת להפריש תרומות ומעשרות וזה א"א לעשות ביחד ועכ"ז כוללן ביחד, כמו כן יברך לקבוע מזוזות גם אם א"א לקבוע שתים בבת אחת כמו שמברכין טבילת כלים, וי"ל בדוחק, [א.ה. ולענ"ד י"ל דלגבי תרומות ומעשרות אפשר ע"י שליח, ויש לפלפל].

וכתב עוד בזה, וראיתי בתשובות ריב"ש סימן שפד שמביא בשם העיטור שאם יש ב' תינוקות בבית כהנסת למול צריך לברך אקבו"מ על המילה על כל תינוק ותינוק וטעמו דא"א למהול בבת אחת שניהם ביחד, והריב"ש חולק דאין טעם זה נכון לפניו לחלקם לב' ברכות, ובטור כ' כהריב"ש בשם אביו הרא"ש וכן נפסק להלכה בשו"ע סי' רס"ה ס"ה ועי"ש בש"ך סקט"ו שהביא דברי תשו' הריב"ש הנ"ל ומפלפל בדבר, ועיין ב"ת בשם תשו' דרכי נועם סימן כז.

וראה זה חדש מצאתי באליה רבה סימן רסג סק"י שהביא בשם המנהגים לברך על נר אחד בשבת להדליק נר של שבת ובב' נרות ויותר להדליק נרות של שבת, וזה חידוש דבר, ובאמת דעת האחרונים דלעולם מברכין נר של שבת גם במדליק הרבה נרות כיון דאין חיוב אלא נר אחד וכדיעבד אם טעה וברכה נרות ג"כ יצא, ועיין בתורת חיים או"ח סימן רסג אות טז שהביא דברי הפרי מגדים סימן רסג ופר"ח יו"ד סימן קכ עי"ש. ויעו"ש,

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

עוד בבאר משה מה שמאריך עוד בזה, ועיין עוד בזה ובשו"ת אור לציון ח"א חיו"ד פרק לט שאלה ז', בספר מלאכת שמואל עמ' ריט, ובגם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי שליט"א ח"ב סימן יב, ובעזה"י במק"א נאריך בהאי כללא.

ואמנם שוב מצאתי ששהוראה כדברי השו"ע, בשו"ת בבית ההוראה של חברת אהבת שלום חלק יורה דעה עמוד 117 כתב הגר"י שוב שליט"א ששמע ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש לברך על טבילת כלי וכמ"ש בשו"ע, וכן נראה לדינא בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן סו אות ג', וכן כתב בספר אהל יעקב הלכות טבילת כלים ס"ג שכן פסק הגר"י בלעסקי זצ"ל שהמנהג הוא כמ"ש בשו"כ, שוכן השיב לו בתשובה בעל האבני ישפה זצ"ל. וכן נראה מדברי הגרשז"א בשו"ת מנחת שלמה לקמן, וכן בספר אורחות הבית פרק תשיעי הלכה יג כתב פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך שליט"א שמברך אשר קדשנו במצוותיו וצנו על טבילת כלים ויש אומרים שאם טובל רק כלי אחד יברך על טבילת כלי, במטבל שני כלים צריך ליזהר לא לדבר בי טבילת כלים אחד לשני, ובהערה שם כתב שמש"כ שי"א שיש לברך על כלי אחד רק על טבילת כלי כן הוא בקיצור שו"ע ודלא כמ"ש בערוך השולחן יעו"ש, ומעיקר דבריו נראה דתפס לדברי הקיצור שו"ע עיקר. ומ"מ הרי לן שגם דעת הרבה מפוסקי האשכנזים כמו מרן הגר"ש"א זצוק"ל ועוד כדברי מרן השו"ע, ולכן נראה דהעיקר לדינא שעל כלי אחד יש לברך על טבילת כלי, וכן מבואר בהוראה ברורה יו"ד שם ס"ק יז יעו"ש.

אם טובל סיר עם מכסה יכול לברך על טבילת כלים

ולגבי טבילת כלי עם כיסוי, לכאורה נראה לומר דחשיב ב' כלים, וראיה מדברי ביאור הגר"א בסקט"ו שכתב על מש"כ הרמ"א שהכיסוי צריך טבילה, וביאר משום שהמרק והזיעה עולים לכיסוי והו"ל כקדירה, וממילא נראה דיהיה חשיב כב' כלים.

ואמנם מבואר באור זרוע ע"ז סימן רפט דהוא חשיב כלי אחד וז"ל: אבל כסוי ברזל שמכסין בהם את היורה צריכין טבילה כיורה עצמה שהרי מסייעין לבשל כיורה עצמה וככלי אחד דמו, מ"ר עכ"ד, ואמנם אכתי אפשר דאף דככלי אחד דמו היינו לגבי חיוב טבילה, אבל סו"ס יהא חשיב בברכה כב' כלים, ויש לפלפל עוד בזה.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ובספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל פרק יא הערה נט כתב, שהמטביל סיר עם מכסהו נראה שיש לברך על טבילת כלי ואל כלים שלא הוי כב' כלים שמברך בהו על הלשון רבים, וכתב שאולי יש לדייק מדברי הנאור זרוע הנ"ל, אבל כתב שם שמ"מ אם אפשר לבשל במכסה עצמו כמו מכסים של סירי פרקעס או שמטביל מכסה סיר יחד עם כלי אחר נראה לומר שמברך על טבילת כלים, ועוד הוסיף שם שהעירו הגאון רבי אפרים גרינלבת שהמטביל סיר עם מכסהו אולי יצטרך לברך על טבילת כלים כי לפעם ים משתמש במכסה לכסות כלי אחר והו"ל כב' כלים, אבל כתב שם ששמע מהגר"ש אויערבאך זצוק"ל שמ"מ מסתבר שחשיב ככלי אחד ויש לברך על טבילת כלי ולא על טבילת כלים עכת"ד, וכן כתב לאחר מכן הגרשז"א בשו"ת מנח"ש ח"ב סימן סו. וכדברי הגרשז"א במנח"ש, כן הו"ד הגרי"ש אלישיב זצ"ל בספר טבילת כלים כהלכתה פרק יז הערה כ' שיש לברך על סיר ומכסה על טבילת כלי, יעו"ש,

וכן הו"ד הגר"א נבנצל שליט"א בשו"ת מציון תצא תורה תשובה שמד, נשאל בזה"ל: המבטיל כלי וכיסוי שלו האם מברכים על טבילת כלי או כלים, והשיב בזה"ל: כלי, עכ"ד, ויעו"ש בהערות מה שהוסיף בזה.

וכן בשו"ת שבט הקהתי ח"ו סימן רצב נשאל על דברי הגרשז"א הנ"ל, וכתב להביא לדבריו ראיה, ממש"כ באו"ח סימן קנט ס"ג שאין ליטול ידיו מכיסוי של כלי אם אינו מקבל רביעית כשהוא יושבת שלא מסומכות נוטלין ממנה משום שמשמשין לפעמים בהן גם כן לקבל ויש מחמירין אלא א"כ יחדן לקבלה, עיין שם בנו"כ ובמשנ"ב ובשו"ע הרב, אלמא דאם לא יחדן בפירוש לקבלה לא הוי על הכיסוי שם כלי, הכא נמי כיון דסתם כיסוי אינו עשוי לקבלה אין עליו שם כלי ולא יוכל לברך כלים לשון רבים, ומכל מקום דיעבד עיין בפרי חדש דאם בירך על טבילת כלי או כלים בין על כלי אחד ובין על כמה כלים אינו מעכב ויצא עכ"ד.

ואולם בשו"ת אור לציון יו"ד עמ' רפה בהערה ז' כתב שנראה שסיר עם מכסה שעמו נדון לענין זה ככלי אחר ויברך כשמטביל אותם על טבילת כלי, וכתב להוכיח שם מדברי האור זרוע פסקי עבודה זרה פ"ה סימן רפט שכתב שכיסוי ברזל שמכסין בהם את היורה צריכים טבילה כיורה עצמה שהרי מסייעין לבשל כיורה עצמה וככלי אחד דמו, וציין עוד למש"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' כלים הלכה ו' יעו"ש.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

וכן הו"ד הגרנ"ק זצ"ל בחוט שני טבילת כלים סוסקי"ב שכתב שמסתבר שעל סיר ומכסהו יברך על טבילת כלים בלשון רבים. יעו"ש, והכי נראה לדינא, וכן כתב בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל בפרק יא הערה נט בשם הגאון בעל הרבבות אפרים יעו"ש. וכן אמר לי לדינא מו"ר הגר"ע פריד שליט"א שמי שטובל סיר ומכסה נקרא שני כלים ולכו"ע יכול לברך על טבילת כלים. עכ"ד, וכן כתב בגא"א תשובות הגרמב"כ דדון שליט"א חיו"ד סימן ה' וביאר שהרי הואיל ויש בו גם שימוש ללא מכסה שיש מאכלים מתבשלים ללא מכסה, וממילא אינו נקרא חצי כלי אלא כלי שלם, ומ יעו"ש עוד שהביא לדברי הרבב"א לדינא יעו"ש. ואמנם יעויין היטב בספר טבילת כלים להגר"צ כהן, שתלוי אם משתמשים במכסה של הסיר בפני עצמו או לא דאם משתמשים בו בפני עצמו הרי אפשר לברך עליו על טבילת כלים יעו"ש, וכן הו"ד לדינא בהסכמת הגר"י שטזנר שליט"א לגם אני אודך תשובות הגר"מ חליוה שליט"א חלק יא יעו"ש.

ויעו"ש עוד שם שכתב הגר"י שטזנר שליט"א דאב"ד אופקים שנשאל מאברך אחד שנשבר לו המכסה של הסיר שלו וקנה מכסה חדש האם צריך לטבול את המכסה והאם מברך עליו, והשיב לו שפשוט שצריך לטבול את המכסה וגם על טבילת המכסה לבד בלי הסיר מברך על טבילת עכ"ל יעו"ש.

ואמנם ראיתי בספר אהל יעקב תשובות הפוסקים יו"ד עמ' צ' ששם כתב לדון בזה"ל: המטביל כלי וכיסוי שלו האם מברכים על טבילת כלי או כלים, וכתב שם שהגר"א נבנצל שליט"א כתב לו שמברכים על טבילת כלי, ושכן כתב לו הגרש"י שלזינגר שליט"א שמברך על טבילת כלי משום שמיקרי כלי אחד שהאחד משמע לשני כמו כלי שיש בו כמה חלקים מברך על טבילת כלי ולא על טבילת כלים עכ"ד,

ואמנם אכתי יש להעיר בזה

ומצאתי להגאון רבי אברהם יפה שלזינגר שליט"א בשו"ת באר שרים חלק ז' סימן לח אות ח' שנשאל האם טובל כלי בלי המכסה או שנאבד או נשבר האם מברך על טבילת כלי, והשיב שבודאי שמברך כן, ואף באם מטביל הכיסוי עם סירו בודאי מברך כן ולא מברך בלשון רבים כלים כי הוא הכיסוי והסיר חשיב כלי אחד, וציין לדברי הרשב"ם המובא בא"ז ע"ז סימן רפט שכתב שככלי אחד דמו והסיר בלי הכיסוי כל שהוא בר שימוש

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

חשיב כלי יעו"ש. וא"כ לפי דבריו תלוי באיזה מכסה של סיר מיירי, ויש עוד לפלפל בדבריו.

ואמנם הגרשז"א כתב בשו"ת מנח"ש ח"ב סימן סו אות ג', והו"ד גם בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל פרק יא הערה נט שאם המטביל מכסה עם סירו אע"פ שלפעמים משתמש במכסה לכסות כלי אחר מ"מ מסתבר דחשיב לדינא כלי אחד, ויש לברך עליו על טבילת כלי ולא יברך על טבילת כלים יעו"ש, [ומכ"ד משמע שהמנהג הוא כדברי השו"ע דעל כלי אחד יש לברך על טבילת כלי].

ויש לדון להנ"ל וכמ"ש באור זרוע שכלי וכיסוי שלו נחשב ככלי אחד, האם יכולים לטבול סיר אף שנאבד המכסה שלו, הנה בקונ' גם אני אודך לידידי הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס פרדס יוסף החדש על המועדים ושא"ס, כתב לשאול למרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אם אבד הכמסה של הכלי האם טובלים את הכלי בברכה, והשיב שכיון שעדיין נקרא כלי אפשר לברך על הטבילה.

וכן השיב להגאון הנ"ל בשו"ת באר שרים ח"ז סימן לח אות ח', שבכה"ג בודאי שצריכים לברך ואף אם מטביל כיסוי עם סירו מברך כן, ולא מברך בלשון רבים כלים כי הכיסוי והסיר נחשב ככלי אחד וכדברי האור זרוע שם, והכלי בלי הכיסוי כל שהוא בר שימוש חשיב כלי. עכת"ד

ואמנם אכתי יש לעיין בזה דלדבריו דכיון דהסיר בר שימוש, א"כ הכא נמי בסירים כל שהמכסה בר שימוש יהיה חשיב עוד כלי, וממילא יהא אפשר לברך על טבילת כלים.

ובשו"ת מציון תצא תורה (שם) כתב שבעל האבני ישפה זצ"ל השיב להגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בזה"ל: שאלת השאלה אם מברכים על טבילת כלים כאשר הקדירה חסרה מכסה כיון שהמכסה נשבר וקודם נדון בענין המכסה עצמו אם צריך לברך כאשר טובלים אותו הבאת המשנה פרק י"ב כלים משנה ג' שפליגי ר"ג וחכמים אם כסוי כלי נחשב כלי ונפסק כמו חכמים שאינו נחשב כלי ובאמת כן מפורש כפ' י"ד כלים סוף משנה ג' וז"ל וכל הכסוים טהורין חוץ משל מיחם עכ"ל ולכן כיון שאין לכסוי שם כלי רק בכלים מסוימים שמשמשים בכלים לעצמם להכניס בהם דברים ולכן שאר הכסויים שהם רק משמשים יחד עם הקדירה הם אינם נקראים

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

כלים וממילא אין להטביל אותם עם ברכה וכיון שכל הכסויים שלנו השימוש שלהם הוא רק ככסוי קדירות אין להטביל שום כסוי עם ברכה רק בלי ברכה מחמת הספק.

ועוד תשובה כתב שם בזה"ל: שאלת אם לברך כאשר טובלים את הקדירה וחסר לה כסוי, אם מברכים על טבילת כלים כאשר הקדירה חסרה מכסה כיון שהמכסה נשבר וקודם נדון בענין המכסה עצמו אם צריך לברך כאשר טובלים אותו הבאת המשנה פרק י"ב כלים משנה ג' שפליגי ר"ג וחכמים אם כסוי כלי נחשב כלי ונפסק כמו חכמים שאינו נחשב כלי ובאמת כן מפורש כפ' י"ד כלים סוף משנה ג' וז"ל וכל הכסויים טהורין חוץ משל מיחם עכ"ל ולכן כיון שאין לכסוי שם כלי רק בכלים מסוימים שמשמשים בכלים לעצמם להכניס בהם דברים ולכן שאר הכסויים שהם רק משמשים יחד עם הקדירה הם אינם נקראים כלים וממילא אין להטביל אותם עם ברכה וכיון שכל הכסויים שלנו השימוש שלהם הוא רק ככסוי קדירות אין להטביל שום כסוי עם ברכה רק בלי ברכה מחמת הספק ועוד תשובה כתב שם וז"ל שאלת אם לברך כאשר טובלים את הקדירה וחסר לה כסוי בענין הקדירה מוכח שיש לו שם כלי גם בלי המכסה וממילא צריך להטביל הקדירה עם ברכה גם אם נשבר המכסה עכ"ל.

ולעני הדין מי שטובל כמה כלים האם יכול לצאת יד"ח בברכה של מי שטובל כלי אחר ומברך עליו על טבילת כלי, שראיתי בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל פרק ט' סט"ו שכתב בשם הגרש"ז א' שהטובל ב' כלים שברכתם על טבילת כלים יכול לצאת בברכת חבירו המטביל כלי אחד שמברך על טבילת כלי שמסתבר שאין לחוש כ"כ לזה, ולענ"ד הוא חידוש עצום, ובודאי דלכתחילה אין לעשות כן, אלא יש לברך בעצמו, דאף אם על הרבה כלים בדיעבד בירך על טבילת כלי יצא, וכמו שכתב הפרי חדש, מ"מ הרי אינו אלא בדיעבד.

האם יכול אחד לברך ואחד להטביל

והנה לענין האם יכול אחד לברך ואחד להטביל, יש להוכיח בזה ממש"כ בט"ז (סקי"ז) לגבי טבילת כלים ע"י גוי, וכתב בסקי"ז, בזה"ל: אבל תמיה לי היאך יברך על מה שיטביל העובד כוכבים והישראל אינו עושה כלום ע"כ אין ראוי לעשות כן לכתחלה ומשום הכי כתב הש"ע כאן לשון דיעבד אבל אם הישראל מטביל ג"כ איזה כלי באותה שעה אלא שהעובד כוכבים

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מסייע לו להטביל שאר כלים נמצא דקאי הברכה על מה שהישראל עושה שפיר דמי ומזה מיירי תשובה לרמב"ן שזכרתי. כן נלע"ד, עכ"ל, ומבואר דלא מהני שהיהודי יברך והגוי יטביל, ומ"מ מדבריו דאין ראוי לעשות כן לכתחילה, אבל בדיעבד יהיה מהני, וכמו כן יש לדון דכל מה דלא יהיה מהני דוקא בגוי, אבל בישראל ששייך אצלו טבילת כלים, שפיר י"ל שהישראל יברך והאחד יטביל.

ויש לעיין ממש"כ הט"ז בהל' שחיטה יו"ד סימן א' סקי"ז, שכתב שם עמש"כ בשו"ע סימן א' סעיף ז', "השומע ואינו מדבר אם הוא מומחה שוחט אפילו לכתחילה אם אחר מברך", וכתב שם בט"ז סקי"ז, שכתב ליישב מה שקשה על דברי האור זקוע מאי שנא מהא דאיתא בגמ' בר"ה דף כט ע"א כל הברכות אע"פ שלא יצא מוציא, ופירש"י שם בד"ה אע"ם שיצא, שהרי כל ישראל ערבים זה בזה למצות חוץ מברכת הלחם וכו', ופירש"י ברכת הנהנין דבזה אין ערבות שאין חובה על האדם דלא לתהני ולא לברך, והקשה שם בט"ז א"כ למה לא יברך אחר בתרומה ובשחיטה, וכתב שם, ונראה דמלק בין כל המצות שאדם צריך לעשות בגופו דוקא לא ע"י אחר משום הכי הכרח הוא באם אינו יכול לברך דיברך אחר, משא"כ בתרומה ושחיטה דאפשר לעשות ע"י אחר א"כ אותו שיעשה המצוה יברך, ולא נחלק המצוה לזה והברכה לזה, ולהרא"ש נראה דגם האו סבירא ליה דאילם לא יתרום ואחר מברך מטעם שזכרתי, אלא דבשחיטה נראה טעמו דאחר מברך שפיר, דברכץ השחיטה אינה באה על השחיטה עצמה דהכא אין חיוב לשחיטה אם אינו רוצה לאכול, אלא עיקר הכוונה היא לתת שבח למקום ברוך הוא על שאסר לנו אכילת בשר בלא שחיטה וכו' ודאי כל ישראל שייך באותה ברכה, שהרי על כולם יש איסור אלא שאין מקום לברך שבח אלא אלא בשעת שחיטה שום בהמה, דוגמא לד בר מש"כ רבינו תם והו"ד בב"י סימן רסה שברכת להכנסיו בברית שהיא שבח והודיה בכל שעה על קדושה זו יעו"ש ומשו"ה ניחא בברכת אירוסין שהחתן מארס והרב מברך משום שגם שם מברך על איסור עריות שאוסר בכל ישראל, אבל בהפרשת תרומה עיקר הברכה על מצות הפרשה לא על איסור אכילת טבל שהרי מצות ההפרשה חיוב עליו אפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין א"כ הוה מצוה זאת כשר מצוה וכיון שאין חיוב בגופו לעשות כן דאפשר לתרום על ידי שליח לא נחלק המצוה והברכה זה מזה אלא התורם יברך, ומשו"ה ניחא דאילם לא יתרום כיון דאין לו תקנה לברך, ומ"מ מה שכאן לגבי שחיטה יברך והרי בברכת הנהנין קימ"ל

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

דאם יצא אינו מוציא, והביא שם ביאור הב"ח, ומ"מ כתב דמה שהכא מברך משום שכאן אינו ברכת הנהנין אלא ברכת שבח והודאה ומשו"ה אחר יכול לברך, עכת"ד, ולפי"ז לכאורה נראה דה"ה לגבי טבילת כלים שאינו ברכת הנהנין אלא ברכת המצוות שאחר יהיה יכול לברך, ואולם בש"ך סקל"ב שם כתב דאחר אינו יכול לברך, יעו"ש היטב בכ"ד.

וכן נראה להוכיח ממה שמבואר בשו"ע או"ח סימן ריד ס"ב שאין מוציא אם לא יוצא, וז"ל: אין המברך מוציא אחרים אלא א"כ יאכל וישתה עמהם, ואז יוצאים בשמיעתן שמכוונין אליו אפילו לא יענו אמן, עכ"ל, וכתב שם במג"א סק"ז, משמע דאם אינו אוכל ושותה עמהם אפילו בדיעבד לא יצאו בשמיעתו דהא הו ליה ברכתו לבטלה, וכן הוא בב"י, וכן כתב מבי"ט סימן ר"ט ס"ב דהתם הו"ל שוגג, ע"ש, ועיין סימן רי"ט ס"ד, עשה שעושין מצוה אחת מצוה שאחד יברך לכולם, ועיין סימן רצ"ח סי"ד וסימן ח' ס"ה, ואפילו אל בא החיוב לכולם בבת אחת, וע"ש די שחולקין, ועיין בי"ד סימן רס"ה ס"ט עכ"ל, ומבואר דבכל הברכות אין יוצאין ידי חובה, וא"כ נראה דה"ה בטבילת כלים, וע"ע במשנ"ב שם סקי"ד.

ובספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל פרק ט' סעיף טו כתב לדינא, אבל אם רק אחד מטביל, לא יברך השני בעבורו, וכתב שם שכן פסק בפרי חדש סקל"ג ובתאוואת שור סקנ"ט ובדרכי תשובה סימן א' ס"ק קפא ובסימן יט סקל"ט, כשהמברך אינו שוחט אינו יכול לפטור את חברו משום שאין כאן חיוב לברך כשאר מצוות שבהם יכול להוציא את חברו אף שהוא עצמו אינו מקיים עתה את המצוה משום דין ערבות שישראל ערבים זה לזה כמבואר בר"ה דף כטו דמיא לברכת הנהנין שאין חברו מוציא או אם חברו עצמו אינו נהנה ולא שייך דין ערבות, משום דלא לתהני ולא לברוך, והכא נמי לא לשחוט ולא לברך עכ"ד, וכן הוא בשו"ע או"ח סימן קסז סעיף יט ובמשנ"ב שם סקצ"ב לענין ברכת המוציא, ובסימן ריג ס"ב ובמשנ"ב שם סקי"ד לענין שאר ברכות הנהנין, וכן ה"ה לגבי טבילת כלים דאינו מצוה חיובית, וא"כ לא ליטבול ולא ליברוך. ויעו"ש עוד מה שהאריך להוכיח בזה בספר טבילת כלים שם.

ושוב ראיתי בזה בספר פסקים ותשובות (יו"ד ס' קכ אות יג) שכתב לגבי דין טבילת כלים, שברכת הטבילה מוטלת על האדם המטביל, אבל אדם אחר שאינו מבטיל אינו יכול לברך, ובהערה שם ציין שהוא כמבואר בש"ך

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

סימן א' סקל"ב לגבי שחיטה, וכמו שכתב שם בפרי חדש סקל"ג לתבואות שור סקנ"ט ודלא כשיטת הט"ז שם סקי"ז, ולכן אפילו אם מינה שליח להטביל את כליו לא יברך בעל הכלי אלא המטביל כמבואר במשנ"ב סימן רסג סקכ"א וכמו שהכריע במשנ"ב סימן ח' סקכ"ח עכת"ד, ושאלתי לבמח"ס הנ"ל, אבל מה שיש לעיין בדבריו שהרי לגבי טבילת כלים ע"י גוי צריך שהיהודי יטביל כלי אחד ויברך עליו והשאר הגוי יטביל, ובלא זה א"א לברך, ומוכח כנ"ל, וא"כ צ"ע בשיטת הט"ז הכא מאי שנא ממש"כ לגבי שחיטה, ואשמח לדעת מהו לדינא, ע"כ לשון השאלה, וכן כתב לי לדינא המחבר הנ"ל הג"ר אהרן אריה כ"ץ שליט"א במח"ס פסקים ותשובות וז"ל: לדינא נקטינן שרק המטביל יכול לברך (ודלא כהט"ז בהל' שחיטה), ולענין סתירת הט"ז, עי' חררי דעה (סעיף יד) שעמד בזה. עכ"ד.

ויש לעיין ממש"כ בדין אעפ"י שלא יצא מוציא בפ"ב אות ח' בנפק"מ האם טבילת כלים הוא מצוה או מתיר, האם אמרינן היכא שהוא לא דבר שבחובה (עי' משנ"ב סימן רטו סקי"ג בשם המג"א, והארכתי בכתביי בהל' ברכות בכ"ז), וא"כ י"ל דהכא הרי הוא תלוי בזה, ומ"מ בנ"ד בספר בית מתתיהו סימן ג' אות טו ששאל בזה להגר"א נבנצל שליט"א וכתב לו ע"ז שלא שייך אע"פ שלא יצא מוציא משום שכל כלי הוא חיוב בפני עצמו, ואולם כתב שם שהגאון רבי שמאי גרוס שליט"א בעל השבט הקהתי כתב לו שיכול לברך שוב למי שאין בקי על טבילת כלים. ויעו"ש עוד מה שכתב לדון לגבי טבילת אשה, ובכל דינא דאעפ"י שלא יצא מוציא, הארכתי עוד כמה פעמים בתשובה לידידי ורעי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א, ועיין עוד בזה בספרו אוצר רב.

וע"ד השאלה האם אחד יכול לברך, ואחד להטביל, וכמו שכתבנו לחלק בין ישראל לגוי לגבי טבילת כלים, כן כתב לי הרה"ג יוסף פרץ שליט"א מו"ץ בפנמה, לבאר בכ"ז, וז"ל: בדעת הט"ז, גבי שחיטה (סי' א ס"ק יז) סובר שברכת השחיטה הוי כעין ברכת השבח, כיון שאינו מחוייב במצוה זו, ולכן מהני שאחד שוחט ואחד מברך, ע"ש. והוא הדין ברכת טבילת כלים הוי לשיטתו ברכות השבח שהרי אינו מחוייב לאכול בכלי זה. ולפי זה מהני לט"ז שאחד יברך ואחד יטביל. אמנם בגוי שאני, וכמו שכתב הט"ז בסי' קכ ס"ק י"ז: היאך יברך על מה שיטביל הגוי והישראל אינו עושה כלום. ע"כ. דהיינו שבשחיטה שישראל אחר שוחט, יכול לברך על מעשה ישראל חבירו, ומצטרף הברכה של זה לעשייה של זה, מה שאין כן

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

במטביל גוי, אין זה מעשה מצוה מצידו, והטבילה מועילה מצד שלא גרע מנפלו מאליהם דמהני, ולכן לא שייך לברך על טבילת הגוי. ומה שכתב בס' רועה בשושנים שדעת הט"ז שרק לכתחילה אין לברך על טבילת גוי, ודייק כן ממה שכתב הט"ז: "ואין ראוי לברך", דמשמע שרק אינו ראוי אבל אינו אסור. אינו נראה לענ"ד אלא כוונתו שאין שייך ברכה].

ודעת הפר"ח (סי' א ס"ק לג) והפרי תאר (ס"ק יג) שאינו יכול לברך על שחיטת חבירו, כיון שאינו מחוייב ולא שייך בזה ערבות. ודלא כט"ז שמחלק בין תרומה לשחיטה. והנה הפר"ח בסימן ק"כ ס"ק מ' גבי טבילת כלים על ידי גוי כתב וז"ל: ואף לכתחילה שרי ויברך ישראל הברכה ויטבילנו. עכ"ל. ונראה מדבריו שהישראל אינו צריך להטביל כלי כלל, וסגי בהטבלת הגוי. ולכאורה סותר דבריו דסימן א'. ונראה שסבירא ליה שבישראל כיון שכל אחד יש לו חיוב ומצוה, לא שייך לברך על מעשה ישראל חבירו כיון שיש לו חיוב מצד עצמו, ואין חיובו קשור אליו כיון שאין ערבות. מה שאין כן בגוי שעושה על דעת ישראל, והגוי אין אצלו מציאות של מצוה בזה, לכן המעשה מתיחס ליהודי המשלחו ולכן יכול לברך.

ויוצא שדעת הט"ז ודעת פר"ח הם דעות הפוכות לגמרי. ומה שכתב בדעת משנה ברורה סימן ח ס"ק יד שכתב גבי ציצית שאחד יכול לברך להוציא חבירו, וכתבו בדרשו בשם הגרשז"א כיון שהוי ברכת המצוות. וצ"ע שהוא נגד האחרונים ביו"ד סי' א'. וגם נגד דברי עצמו בסי' רסג ס"ק כ"א. וצריך לומר שבסימן רסג כתב כן רק לתוספת ואלומי מילתא אע"פ שלא סבירא ליה, ולכן כתב הלשון: כתב דרך החיים דהמצוה לא יברך רק המדליק. ע"כ. ודו"ק. ועוד כתב בסי' רסג ס"ק כ"א שלא שייך לברך על מעשה גוי. והוא כדברי הט"ז כאן ולא כפר"ח. ולדינא כבר נהגו להחמיר כהט"ז גבי טבילת כלים שהישראל יטביל כלי אחד אחר הברכה ואח"כ ימשיך להטביל הגוי. עכ"ל.

ושכן שהעיקר לדינא שאינו יכול לברך, כן כתב לי הגר"י אוהב ציון שליט"א במח"ס זכר עשה וש"א"ס, לדינא מי שעושה המצוה הוא יברך, וכבר כ"כ הב"י בהלכות שופר בשם תרוה"ד כמדומה. ואכמ"ל. עכ"ד, וכן כתב לי לדינא הרה"ג אושרי אזואלי שליט"א במח"ס שו"ת אשרי האיש וש"א"ס, וכן כתב לי הגאון רבי אלחנן פרינץ שליט"א, (ותשובתו בארוכה הבאנו בסוף הספר).

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ועוד בהאי ענינא שאלתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א ע"י ידידי הגרי"א סקוצילס שליט"א במח"ס אהל יעקב ושא"ס, האם מותר לראובן לברך על טבילת כלים ושמעון יעשה את הטבילה, ומה המקור לזה, ואמר לי מו"ר הגר"ע פריד שליט"א שמדין זכין אפשר, עי' ביה"ל סימן תקכז ס"ו, ומדין שליחות, ע' משנ"ב סי' רס"ג סקנ"א שכותב שהשליח יברך ולא אחר, ועי' פרי"ח סי' תלב, ובשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' קי.

ושוב שאלתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א ע"י ידידי הגרי"א שליט"א בזה"ל: ראובן בירך על כמות של כלים כשמעון לא היתה שם בכלל, אח"כ שמעון רוצה לעזור לראובן עם הטבילה כשהוא הגיע למקוה וראה שיש לו הרבה כלים לטבול, האם מותר לו לטבול כלים שלו על פי הברכה שעשה ראובן או לא-ומה המקור לזה, והוסיף עוד, כי מהל' בדיקת חמץ נראה מקרה דומה בסימן תל"ב ובמשנה ברורה מתיר רק בשעת הדחק, לכן שואלים שוב במקרה כזה האם ראובן יכול לברך כשמעון לא נמצא ואח"כ שמעון יטבול כלים, הש"ך יורה דעה סימן א' ס"ק לב נראה לגבי שחיטה ששם אי אפשר שאחד יברך והשני ישחוט כשלא מנה אותו לשליח, ולכן צ"ע. ע"כ לשון שאלתו.

והשיב בהאי ענינא, שהנה לגבי מזוזה בכה"ג הדין הוא שמברכים, ולגבי בדיקת חמץ כתוב במשנ"ב סימן תלב סקי"א כותב שלא לברך, ומש"כ ראייה מדברי הש"ך שם זה נידון אחר של שומע כעונה. ולדינא נראה שהוא כמו מזוזה שצריך לברך, וקשה לומר שיהיה חילוק, ביניהם, כי בבדיקת חמץ הכל מצוה אחת, משא"כ טבילת כלים ומזוזה כל כלי הוא מצוה בפני עצמו, ולמעשה נראה כיון דסו"ס הוא מצוה בפני עצמה, וצריך לברך. ע"כ תשובת מו"ר הגר"ע פריד שליט"א, אבל עדיין יש לעיין מהש"ך, וי"ל ששמע הברכה. ורואים ששם נמצא, ויש להביא ראייה מהט"ז לגבי גוי, כי גוי לא ששייך לברכה, אבל י"ל דסו"ס הברכה חלה, וגם יש לעיין ממש"כ הפוסקים מאי שנא טבילת כלים שבטבילת כלים מברכים בלשון רבים ועל מזוזה מברכים בלשון יחיד, אבל למעשה אמר לי מו"ר הגר"ע פריד שליט"א שעדיין כ"ז סברות, אבל למעשה יש כאן מצוות.

ושוב כתב לי הגרי"א סקוצילס שליט"א שהיה אצל מרן הגר"א נבנצל שליט"א והוא אמר לי לגבי השאלה של הטבילה שאי אפשר לברך ראובן ואח"כ שמעון יבוא ויטבול חלק מהכלים, וכן אפילו בעל ואשה צריך להקפיד בזה. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ואכתי יש לעיין ממה שהובא דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בספר אהלי ישראל הל' חלה (הערה 97) והוא על פי בט"ז יורה דעה (סימן א' ס"ק י"ז) שבחלה אחד יכול לברך ואחד יכול להטביל, וראיתי שהו"ד בספר אהל יעקב בהל' חלה (שיו"ל בקרוב), ויש לעיין מאי שנא.

והגאון רבי דניאל טוויל שליט"א במח"ס לב צדיק וש"ס, מקסיקו, כתב לי לדינא שא"א שאחד יברך ואחד יטביל, וז"ל: כל שלא שמע ברכת חבירו פשוט שלא נחשב כבירך בעצמו שהרי אין כאן שומע וכעונה כמובן. ואף על פי שעל הכלים שטבל חלה הברכה הראשונה של חבירו, כבר מבואר בכמה מקומות שהברכה היא חיוב גברא ואפילו רבים עושים מצוה בחפץ אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו כמו שהארכתי בלב צדיק על אורח חיים חלק ב. ואמנם אם טבל אפילו כלי עצמו טרם בירך, אינו רשאי לברך אחר כך, ככל מצות שמברכים עליהן עובר לעשייתן, וכדעת הרמב"ם וסיעתו שרק בטבילת גר מברך אחרי הטבילה, מה שאין כן שאר טבילות, והוא הדין טבילת כלים כמו שכתבו הרוקח (סימן תפא) ורש"י (סידורו סימן שס"א) ומחזור ויטרי (פסח י). מיהו אם יש לו עוד כלי יברך עליו. עכ"ל.

ומש"כ שאם רוצה אחד לברך, ושניהם יטבלו שיכולים לצאת יחד חובה משועמע כעונה, כן מבואר ממש"כ בשו"ע יו"ד סימן יט ס"ז, ובט"ז סק"ג ובש"ל סק"ה, ובשו"ע או"ח סימן ריג ס"ב וג' יעו"ש, וכן כתב לדינא לגבי טבילת כלים בספר טבילת כלים עמ' קעז יעו"ש.

ויעו"ש עוד בעמ' קעח שאפילו אם נשברו כליו של המברך לאחר הברכה לפני הטבילה או שהשיח בין הברכה לטבילה, יצא השני ידי חובה,

וכתב שם עוד בעמ' קעט שאפילו אם כיון המברך להטביל כלים שלפניו והשומע כיון על כלים שיביאו לפניו יצא בברכותו, ושם ציין למש"כ בפרי תואר יו"ד סימן יט סק"ז שכיון שהמברך מברל על עצם מעשה מצוה זו ואף השומע כיון כו וציין שם עוד למש"כ בהגהות רעק"א בגליון שו"ע או"ח סימן ריט ס"ה שבספר אורים גדולים בדרשותיו פרשת צו הסתפק בענין ברכת הגומל כשהמברך מברך על שהיה חולה ונתרפא והשומע על שהיה הולך מדבר אם יוצא השומע, אך שמא יש לחלק בין הכא להתם ודו"ק, עכ"ד, ולפי"ז יש לדון דאף המברך על כלי זכוכית יש לומר שיצא ידי חובה.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ושוב ראיתי בספר טבילת כלים להגר"צ כהן זצ"ל בעמ' קפ שכתב לדון שם שלפי מה שנתבאר שאין אדם יכול להוציא את חבירו ברכתו אם אינו מטביל ג"כ יש לעיין לדינא כשהמברך מטביל כלי זכוכית שטבילו מדרבנן אם יכול להוציא בברכתו את המאביל כלי מתכת שטבילתו מן התורה אמנם מצינו לענין ברכת המזון וקידוש שאין המחוייב מדרבנן מוציא את המחוייב מדאורייתא, וא"כ לכאורה ה"ה הכא, וכתב שם שיש לחלק ששאני התם שברכת המזון והקידוש הוי גוף מעשה המצוה משא"כ כאן מעשה המצוה היא הטבילה עצמה, אבל הברכה בין למטביל כלי זכוכית ובין למטביל כלי מתכות אינה אלא מדרבנן, אשר לפי"ז נראה שיכול המטביל כלי זכוכית להוציא בברכתו את המאביל כלי מתכות, ויעו"ש שכתב שהשאלה הנ"ל הוא הדין לגבי שנים שמפרישים חלה אחד מדרבנן ואחד מדאורייתא, וכן לגבי תרומות ומעשרות שאחד מפריש מדאורייתא ואחד מפריש מדרבנן יעו"ש.

האם יכול אדם לקחת כמה כלים שיש לו ולחלקם לבניו שכל אחד יטבול ויברך – האם יש ענין להטביל כלים כמה וכמה פעמים

הנה בנידון הנ"ל ראיתי בגליון עלים לתרופה (מס' א' שיז) שכתב במדור עלי אורח לדון הגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שיט"א בעמח"ס שו"ת שבט הקהתי, שנשאל האם מי שיש לו כמה כלים לטבול בברכה ורוצה לכבד כל אחד מבניו שיטביל בברכה כדי לזכותם בברכה האם רשאי לעשות כן, שהרי יכול לפוטרם בברכה אחת, והשיב שלדינא רשאי לעשות כן ולכבד כל אחד מהם שיטביל בברכה, וביאר שהנה דנו הפוסקים לגבי קביעת מזוזות בבית אם יכול לכבד כמה אנשים שכל אחד יקבע מזוזה בברכה, שבשו"ע הרב (או"ח סימן קיג ס"ז) כתב שחושש משום ברכה לבטלה, אבל בתשובות זבחי צדק (סוף ח"א) תמה עליו במה שמדמה חלה לבדיקת חמץ, שבבדיקת חמץ הוי מצוה אחת שלא יהא החמץ ברשותו, אבל כשמפרישין חלה משתי עיסות כל עיסה הוי חיוב בפני עצמה, וכשהפריש חלה מהעיסה כבר נגמר המצוה, ולכן יכול כל אחד לברך ולהפריש מכל עיסה ומה"ט גם לגבי מזוזה יכול לברך כל אחד על קביעת מזוזה בכל פעם, ועי' ביור"ד סימן שכו ס"ב, ובט"ז ובש"ך שם, אי עושין עיסה אחת גדולה ומחלקת לכמה עיסות קטנות שכל עיסה יש לה שיעור חלה אי מסיק לעשות כן דכל אחד מברך על כל עיסה וע"ש בש"ך הטעם דס"ל שכיון שהיתה עיסה אחת בתחילה שכבר נתחייבה בחלה להפריש רק

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

חלה אחת, ומשמע שאם עשה לכתחילה עיסות קטנות שכל עיסה יש לה שיעור אפשר לכמה אנשים להפריש חלה וכל עיסה בברכה, כיון שכל עיסה הוי חיוב בפני עצמה יכול כל אחד לברך אם אינו מכוין להוציא כולם בברכתו, [ועי' בהל' מילה יו"ד סי' רס"ה ס"ה] אם יש לו שני תינוקות למול אי יכול לברך על כל אחד בפני עצמו, ובפתחי תשובה (סק"י) וכן בראשון לציון להאור החיים הקדוש כתבו שאין חשש ברכה לבטלה אם מברך על כל אחד בפני עצמו, וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' רנ], וכן לגבי כיסוי הדם אפשר לכבד כמה אנשים שיכסה כל אחד את העוף שלו ששחטו השוחט (ע" ביו"ד סימן כח בדרכ"ת בשם הגרש"ק שאין חשש בזה שהוא ברכה שאינה צריכה, שהרי ברכה שאינה צריכה לא שייך אלא במקום שאין שום תוספת מצוה, כגון שהשוחט יכסה כל עוף הרי הוא עושה המצוה ומברך רק פעם אחת, משא"כ כשמכבד אחרים לעשות הכיסוי כל אחד מקיים המצוה בפ"ע, וע"ע באשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש סי' רס"ג ס"ו), וכן האריך בספר חלת לחם (סי' ה' סקל"ה) וכתב דעיקר הקפידא של ברכה שאינה צריכה דוקא באדם אחד, שלא ירבה בברכות אם יכול לפוטרן בברכה אחת, אבל בשני בני אדם אין קפידא, ויעו"ש כמה ראיות לזה, ולכן בנ"ד שפיר יכול לחלק לכמה מבניו שכל אחד יטבול כלי ולברך בפני עצמו ואין בזה חשש של ברכה לטבלה עכת"ד.

ואמנם יש להעיר בזה דלפי מש"כ להביא לעיל דיש שס"ל שגם בטבילת כלים אמרינן מצוה בו יורת מבשלוחו, וא"כ הכא נמי הרי עדיף שהאבא יטביל את כל הכלים, ואמנם מדברי השו"ע בסוף סימן קכ נראה שיכול להטביל ע"י גוי וע"י קטן, והיה מקום להוכיח משם דאין המעליותא דמצוה בו יותר מבשלוחו, ואמנם התם נראה שהוא גם בדיעבד, וגם יש להעיר אמאי אין לחוש לברכה שאינה צריכה, כיון שכולם מטבילים הכלים בחדא מחתא, וממילא הרי יכלו כולם לצאת ע"י ברכת האבא, ועיין, ושוב כתב לי בזה הג"ר רבי חיים רבי שליט"א ראש ישיבת עטרת חכמים בחולון ומח"ס רבים, בזה"ל: עיין רב פעלים שפסק כיו"ב, והיסוד הוא כשלא ניכר שמכוון כדי להרבות בברכות אלא כפי הצורך והנוחות וכו', אין בעיה ויברך ויתברך מהשמים עכ"ד.

ושוב ראיתי לידידי הגאון רבי מרדכי הלוי פטרפרוינד שליט"א בקונ' טהרת הכלים סימן כא שנשאל במי שיש לו הרבה כלים לטבול והמקוה

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

סמוך לביתו האם יטביל את כולם בפעם אחת או שעדיף לחלק את המצוה לכמה פעמים שבכל יום ילך להטביל חלק מהכלים וכך גם ירוויח עוד ברכות, ונשאל שזה עצה טובה למי שרוצה שיהיו לו עוד ברכות כדי להשלים למאה ברכות, והשיב בזה, שזה פשוט שמשום עצם המצוה של טבילת כלים אין ענין לחלק את המצוה לכמה פעמים כדי שירוויח עוד מצות זה אינו שבאמת אין כאן שום רווח שכל כלי הוא מעשה מצוה בפני עצמו, ומאי נפק"מ אם מקיים את המצוות שבכל הכלים ביום אחד או בכמה ימים.

וכתב שם שמה שיש לדון בזה מצד הברכה, שאולי יש עדיפות בכך שירוויח עוד ברכות, וכתב שם שלקושטא דמילתא נראה שזה אינו ואדרבה עדיף לטבול את הכל בפעם אחת, שבכל המצוות לא מצאנו שיש ענין לחלק את עשייתן לכמה פעמים עדי להוסיף ברכות אלא מצאנו להיפך שאין לעשות כן משום שגורם לברכה שאינה צריכה, וכמו שנראה מדברי השו"ע בסימן רטו ס"ד שכל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לבטלה והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן, וכתב במשנ"ב סק"כ שזהו שיטת הרמב"ם ומקורו ממה דאיתא בגמ' כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא את שם וגו', וכתב במשנ"ב שמכל מקום דעת כמה ראשונים היא שעיקר האיסור של ברכה שאינה צריכה הוא רק מדרבנן כיון שהוא מזכירו בברכה דרך שבח והודאה וקרא אסמכתא בעלמא, וכתב שם בשער הציון סקי"ח שאם יש לפניו שני דברים שיכול לפוטרם בברכה אחת והוא מברך על כל אחת מקרי ברכה שאינה צריכה, וכתב שם שכן מבואר בדברי הרא"ש בחולין פ"ו סימן ו' שכתב, ומיהו מסתבר שכל היכא שיכול לפטור את עצמו בברכה אחת אסור הוא לדבר כדי שיהא זקוק לברכה אחרת ויע"ש מה שהוכיח כן מדברי הגמ' ביומא דף ע' ע"א ובתסו' במנחות דף לו ע"א בד"ה סח, ובשו"ת שבט הלוי ח"י סימן מה שיש ג' דרגות בברכה לבטלה, יעו"ש ובכה"ג נראה דהוא מדרבנן, שלכאורה נראה שאין הבדל בדין שמדבר באמצע ובין שממתין ליום אחר לטבול כלים, וסו"ס חשיב ברכה שאינה צריכה כיון שסו"ס הרי הוא כבר חייב במצוה של טבילת כלים ויכול לפטור את הכל וא"כ ממילא עדיף שלא להרבות בברכות, והוסיף שם שכ"ש שאין לעשות כן משום שיש שכתבו שאין להשהות כלים בביתו שאינם טבולים יעו"ש, ולכן מחמת שאם רוצה להרוויח עוד מצוות וברכות אין להשהות את הכלים בביתו.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ואמנם כתב שם בהערה ששוב ראה בספר שלמי תודה (תשובות הגראי"ל, והגרנ"ק, בעמ' קמג) ששאל להגר"נ קרליץ זצוק"ל באחד שהיו לו הרבה כלים לטבול ובכל פעם בדרך לכולל לקח עמו מעט כלים להטבילם והשאלה היא אם יש בזה גרם ברכה שאינה צריכה שהרי יש באפשרותו ליקח את כל הכלים בבת אחת, והשיב הגרנ"ק שאם מה שעושה כן הוא מחמת כובד משאוי הכלים אין בזה משום ברכה שאינה צריכה, אבל אם עושה כן רק מפני שלא נאה לו לילך עם הרבה עלים לא מחמת עצם קושי הנשיאה הכל לפי הענין עכ"ד.

ואמנם נשאלתי כה"ג במי שגר בקומה רביעית ויש לו שם הרבה כלים חדשים שקיבל, ולא טבלו את הכלים שהעלו אותם, ושם באותו בנין אין מעלית, האם יכול לטבול קצת כלים כל יום, כיון שטירחא ליה מילתא להוריד את כולם ולטבול את כולם בבת אחת, ונראה דלפי דברי הגרנ"ק הנ"ל שאין לחוש בזה לברכה לבטלה.

ואמנם שוב כתב לי בזה הגאון רבי ישראל טויב שליט"א (ונדפס מכתבו בסוף הספר) וז"ל: שאל במי שיש לו הרבה כלים לטבול האם יחלק לבניו שכל אחד יטביל כלי ויברך וכן דן בצריך לקבוע כמה מזוזות לחלקם לכמה אנשים שיברכו כל אחד וכן בהפרשת חלה.

והנה זה פשוט שלא שייך מצוה בו יותר מבשלווחו במצוה שאינה חיובית וכגון טבילת כלים או שחיטה. ועוד פשוט שאם יש כמה אנשים שצריכים להטביל כלים יש מצוה שאחד יברך ויוציא כולם בשומע כעונה מדין ברב עם הדרת מלך.

ונראה דאם הכלים קלים כגון סכו"ם ולוקח כל יום אחד ומטבילו ומברך עליו הוי ברכה שא"צ, וגם בב' בני אדם מסתבר דיש האיסור של ברכה שא"צ כגון שיש עיסה גדולה לחלקה לכמה עיסות לכמה נשים הוי ברכה שא"צ. וכן מבו' בש"ך שכ"ו ס"ד' שאסור לנחתום לאפות עיסה ענקית ולחלק לקונים שכל אחד יפריש ויברך דהוי ברכה שא"צ.

ואין שום חילוק אם עושה עיסה ענקית או עיסות קטנות של שיעור חלה דעכ"פ הנחתום נתחייב כבר והוי ברכה שא"צ, וזה מותר שאחד יברך ויוציא כולם וכל אחד יפריש חלה. ובב"ח משמע שכיון שהנחתום נתחייב צריך הוא להפריש ולא לתת לאחרים להפריש, ומשמע סברתו דמצוה בו

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

יותר מבשלווחו והוא נתחייב שהוא עושה העיסות, ובזה יש לדון של"ש במצוות חלה מצוה בו כיון דזה לא מצוה חיובית, עכ"פ מבו' בב"ח שזה ברכה שא"צ.

והש"ך הביא שם שהמשאת בנימין חולק על הב"ח וס"ל שכיון שכיבתה חלתו של עולם וכמבו' בירושלמי, ויש בזה ענין ולכן כתב המ"ב שלא למחות בהם, והש"ך כתב על המ"ב שאין דבריו מוכרחים. עכ"פ בטבילת כלים פשוט שאין שום ענין בזה שכל אחד יטביל דהוי ברכה שא"צ, וכן האדם עצמו לא יטביל כל יום כפית אחת דהוי ברכה שא"צ. ואם רוצה לחנך בניו במצוה זו יביאם לטבילה ויברך האבא ויוציא כולם בשומע כעונה וכל אחד יטביל ויקיים המצוה, וצריך ליזהר שיהא לכולם מקום להטביל מיד שיהא עובר לעשייתן שמיד לאחר שישמעו הברכה מפי האב יטבילו מיד. ונמצא להלכה שאין לחלק כלים לבנו שכל אחד יטביל ויברך דהוי ברכה שא"צ. ע"כ תשובת התשובות ישראל אלי, ועיין עוד בתשובת בעל האורחותיך למדני שליט"א אלי.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

קנייה במבצעים מיוחדים לבין המצרים ותשעת הימים

יום ד' כ"א תמוז תשפ"ב

נשאלתי כמה וכמה פעמים לדינא, האם מותר לקנות בגדים חדשים או שאר דברים כגון רהיטים וכל כיוצא בזה שיש מבצעים מיוחדים, האם חשיב כדבר האבד ומותר לקנותם בבין המצרים או אפילו בתשעת הימים.

ושוב נשאלתי בענין הנ"ל ע"י הרה"ג חברון לוי שליט"א בזה"ל: הרב יעקב יוסף זצ"ל, סבר שאם חנויות עושות מחיר מבצע 'בחול המועד' או בתשעת הימים זה לא נקרא דבר האבד, וזה לא נקרא 'יריד'. ואסור שהאנשים יקנו. והביא ראיה משולחן ערוך אורח חיים הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף ו, מציאה, אסור לטרוח ולחפש עליה, כגון נהר שהציף דגים על שפתו, אסור לאספם כדי לכבשם, אלא א"כ יהיו ראויים לאכול מהם במועד. ואמר, אם אסור לאסוף, ולא מיקרי דבר האבד ולא מיקרי כמו 'יריד', אז ה"ה לשאלה דידן.

אך יש לדחות כי הסביר הבית יוסף כך: (אורח חיים סימן תקלט) ומ"ש רבינו אבל מציאה אסור לטרוח ולחפש אחריה כגון נהר שהציף דגים וכו'. בסוף פרק קמא דמועד קטן (יא.) בדיתא לבאי כוורי שרא רבא מיצד מיזל אתווי ומימלח אמר ליה אביי והא אנן כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשן תנן אמר ליה הכי נמי מתאכלי אגב איצצא וכבר כתבתי זה בסימן תקל"ג (רסג. ד"ה ומ"ש וכן) ושם נתפרש. ואם תאמר מהטעם שהתירו בשיירות מפני שהוא דבר שאינו מצוי תמיד היה להם להתיר במציאה שהוא יותר בלתי מצוי? (א') ונראה דשיירות דמידי דפרקמטיא הוא ולפי שבני אדם מרויחים בו פרנסתם דעתם עליו והילכך חשיב דבר האבד אבל מציאה שמתוך שאינה מצויה כלל כמעט אין דעתם של בני אדם עליו לא חשיב דבר האבד.

ואחר שכתבתי זה מצאתי להרא"ש (פ"א סי' כח) שהקשה קושיא זו בשם הראב"ד (האשכול ח"ב עמ' 147 אות יא) (ב') ותירץ דשאני מציאה דליכא שום פסידא אלא רווחא בעלמא הוא אבל פרקמטיא ביטול דידה פסידא הוא.

אי נמי עד כאן לא שרינן משום רווחא אלא מקח וממכר שהוא דרך כל אדם לא מיקרי מלאכה וגם ליכא טרחא (ג') אבל מליחת דגים מיקרי

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מלאכה ואיכא טרחא לא שרינן לה משום רווחא עכ"ל: ". ויוצא לפי כל התירושים של הבית יוסף, שזה לא! דומה 'סיפור הדגים', לשאלה דידן, ויהיה מותר (מצד הקונים, לקנות). ע"כ לשון שאלתו. ואכן לכאורה נראה דאכן ליכא ראייה מדברי השו"ע בהל' חול המועד לגבי מציאה, משום דשאני מציאה לקניה בזול.

והנה לכאורה נראה שבחננויות עושים מבצעים מיוחדים בימי בין המצרים, כיון שיודעים שאנשים לא קונים דברים חדשים בזמן הזה, ומשו"ה כן עושים מבצעים, ועדיין לא היה לי הוכחה לדבר, עד שהיום עברתי ליד חנות בגדים, ותלו על החנות פתק גדול ומוזהר, "דבר האבד, מבצעים מיוחדים לבין המצרים" הרי לן שהחננויות עושות מבצעים מיוחדים לזמן זה, וממילא יש לדון האם יש היתר לקנות דברים שאסורים לקנותם משום שמחה או משום ברכת שהחיינו בבין המצרים, ויש לדון ולומר דאף אי נימא שאיכא איסורא על המוכרים לעשות כן, מ"מ סו"ס לקונה הוא דבר האבד, שהרי הוא מבצע שלא יחזור וממילא לא יהיה איסור לקנות בחנות כנ"ל, ושוב התבוננתי לומר דהרי יש לומר שאף על המוכרים לא יהיה איסורא שהרי כיון שעושים כן לצורך פרנסתם, ממילא מותר להם למכור אף בימי בין המצרים.

[ואולם בתשעת הימים לכאורה נראה שההיתר הוא דוקא באין לו מה יאכל וכמו שכתב במשנ"ב סימן תקנ"א סק"נ, וכמו שציין שם שכן כתב בפתחי תשובה בשם תשובת ר"י ברונא יעו"ש, ואמנם שוב ראיתי למו"ר הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א בגליון אומרה לשמך מס' 172 שנשאל בזה"ל: שאלה, האם אפשר לפתוח חנות עם מבצעים מיוחדים בתשעת הימים כדי להתיר את הקניה לאנשים (כי אז הוי דבר האבד לגביהם) תשובה: אפשר להקל, מקור, סי' תקנ"א סעיף ב', תקנ"ד סעיף כב עכ"ד, ואמנם כתבו שם שלשואל אחר השיב הגרע"פ שליט"א שאין זה רצון השם לעשות כן, ויש לעיין מדברי המשנ"ב שם, ועוד שהרי בדרך כלל רוב בעלי החנויות יש להם די סיפוקם, וקשה להתיר כן לכל אחד].

באיסור לקנות בגדים חדשים בבין המצרים

והנה בשו"ע סימן תקנ"א סעיף ז' כתב, יש אומרים שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת זה, ויש להחמיר בזה מראש חודש, וכתב הרמ"א שם בהג"ה, והוא הדין דאסור לקנותן, וכן אמן ישראל אסור

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

לעשותן לאחרים, בין בשכר בין בחנם (תרומת הדשן ובית יוסף) ונהגו להקל בזה, אבל אם ידוע ומפרסם שהמלאכה של אינו יהודי שרי (תרומת הדשן) וכן נהגו לתת לאמנם אינם יהודים וכו' ומיהו טוב למעט בזה במקום דאפשר, דלא עדיף משאר משא ומתן דממעטינן עכ"ל. וכתב שם במשנ"ב סקמ"ט שאסור לקנותן אפילו בדעתו ללבושן אחרי תשעה באב, יעו"ש, ומבואר מכ"ז דרק מר"ח איכא איסורא לקנות בגדים חדשים, אבל לפני זה ליכא איסורא, ויש לעיין מדוע מותר, הרי איכא בגדים שמברכים עליהם שהחיינו, והרי אסור לברך שהחיינו בבין המצרים.

באיסור ברכת שהחיינו בבין המצרים

והנה ביסוד הדין שאין לברך שהחיינו בבין המצרים, כתב בספר חסידים (סימן תתמ) וז"ל: יש חסידים מחסידים הראשונים שלא היו אוכלים שום פרי חדש בין י"ז בתמוז לט' באב כי אמרו איך נברך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. ויש מברכים על פרי חדש כשנזדמנו להם בשבתות שבין י"ז בתמוז לט' באב, א"ל החכמים היה לכם לברך שהחיינו כשראיתם אותו כר' יהודא כשראה קרא חדתא ואלו אמרו לא כי אלא כשאכלו, עכ"ל, והובא לדינא גם בשו"ת מהרי"ל סימן לא וכתב ע"ז ונראה לענ"ד כגון מילתא דאפשר לדחויי כגון פירי או מלבוש אבל אי מיקרי פדיון הבן אין מחמיצין את המצוה או הברכה וצ"ע עכ"ד והו"ד בב"י סו"ס תקנא בשם תשובה אשכנזית, וכן כתב בספר מהרי"ל עמ' רמא שכתב, טוב למנוע מלברך זמן על שום פרי חדש כל בין המצרים כדי למעט שמחה, עכ"ד.

ואולם בספר לקט יושר (ח"א עמ' קז) כתב בשם רבו בעל התרומת הדשן, שעשה שהחיינו על הפירות עד אחר שבעה בתמוז אסלו אחר ראש חודש אם בא לו דבר חשוב שחביב עליו ואמר משום דאין מעבירין על המצוות, וגם אינו יכול לאכול סעודה בלא פירות, ואמר ב' דעות כתוב בספר חסידים אחת אמרה שאין לעשות שהחיינו משום דאין שייך לומר זמן על זה המועד ואחת אמרה שיש לעשות זמן משום דכתיב כל אשר ראו עיני עכ"ד, וראה עוד בשו"ת בנימין זאב (סימן קסג) שכתב בשם ספר האגודה בשם הכל בו שיש מסתפקין אם יש לברך זמן על פירות שבירכו בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב אם יכולין לברך עליהם אחרי שעה באב ע"ש, ובדרכי משה סימן תקנא סק"א כתב בשם הבנימין זאב שאם יכול לברך על פרי אחרי תשעה באב לא יברך עליו בין המצרים משמע דבדבר שאי

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

אפשר לברך עליו אח"כ מותר לברך עליו ולאוכלו דלא כמהרי"ל שכתב דלא לברך שהחיינו על שום פרי עכ"ד.

וכתב לדינא בשו"ע סימן תקנ"א סי"ז, וז"ל: טוב ליזהר מלומר שהחיינו בין המצרים על פרי או על מלבוש, אבל על פדיון הבן אומר, ולא יחמיץ המצוה. עכ"ל, ובחיי אדם (כלל קלג ס"ח) כתב עוד טעם בזה וז"ל: וגם נוהגין שאין מברכין שהחיינו בימים הללו, אף על גב דאפי' אבל מברך שהחיינו, מכל מקום ימים אלו כיון שהזמן הוא זמן פורעניות, אין מברכין שהחיינו לזמן הזה. ולכן גם כן אין לובשין בגד חדש, דצריך לברך שהחיינו. עכ"ל. וכן כתב בקיצור שו"ע (סימן קכב ס"ב) וז"ל: נוהגין שאין מברכין שהחיינו בימים אלו, ולכן אין קונין ואין לובשין בגד חדש משום דהיה צריך לברך שהחיינו, ועל פדיון הבן מברכים שהחיינו שלא להחמיץ את המצוה ועל פרי יש להקל לברך שהחיינו בשבת, או אפילו בחול אם לא ימצא פרי זו לאחר תשעה באב. עכ"ל,

ואולם בט"ז (שם ס"ק י"ז) כתב להתיר לברוכן בפרי שלא ימצא כו'. ונראה דמטעם זה יש להתיר בכל יום שבין המצרים דשמא ימות האדם קודם שקיים מצוה זו ושמעתי סברא זו בשם הרב מהו' יוסף כ"ץ מקראקא ויש ראי' לזה ממ"ש התו' פרק א"מ הביאה ב"י בסי' תקמ"ט דשרי לכתו' כל דבר השייך לב"ד בח"ה דהוי דבר האבוד פן ימות הנותן או העדים או ב"ד כו' ואם בצרכי הגוף הקילו בסברא זו בצרכי גבוה לעשות ברכה במכ"ש שמחשש זה ימהר לקיים כ"ז שיוכל לקיי, עכ"ל, וכן כתב בביאור הגר"א עהשו"ע שם סי"ז, וז"ל: טוב כו'. חומרא יתירא היא דאינן חמורים מאבל יום המיתה ואמרינן בפ' הרואה א"ל מת אביו כו' ודוקא בדאיכא אחר בהדיה הלא"ה מברך שהחיינו אף שהמ"א דחק עצמו אינו כלום, עכ"ל, אבל למעשה מנהג העולם שלא לברך שהחיינו אלא א"כ לצורך מצוה או בשבת, וראה עוד מש"כ בהאי דינא בגליון באר ההלכה מס' 23 יעו"ש.

האם היום שלא מברכים שהחיינו מותר לקנות בגד חדש בבין המצרים

ויש לדון שהיום שלא מברכים שהחיינו אם יהיה מותר לקנות בגדים אם יש צורך, כיון שאין שמחה בבגד חדש כמו פעם, כן כתב להעיר בשו"ת מחקרי ארץ ח"ב חאו"ח סימן סד אות ז, ומצאתי שכבר בשו"ת מנחת חן ח"ב או"ח סימן כח כבר נשאל בזה ע"י חכ"א מארה"ב, וכתב שם לדייק בזה ממש"כ במשנ"ב שם סקמ"ה, שכתב על מש"כ השו"ע שאין לקנות

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

בגדים חדשים בתשעת הימים וז"ל: ומיירי שקנה בגד מתוקן כמו שהוא ובירך שהחיינו בשעת קניה קודם י"ז בתמוז, ועל כן אין איסור קודם ראש חודש, דמי שקנה בגד שאינו מתוקן ונתן לאומן לתפור הלא מברל בשעת לבישה ואסור ללבוש מי"ז בתמוז משום שהחיינו, ולדעת המקילין דבשבתות שבין המצרים מותר לברך שהחיינו, א"כ מותר ללבוש חדשים בשבתות שבין המצרים, אבל מר"ח ואילך אסור אפילו בשבת עכ"ל, ומבואר מדברי המשנ"ב שכל האיסור החידוש של הרמ"א שלא לובשים בגדים חדשים מר"ח הוא דוקא היכא שאיכא ברכת שהחיינו, אבל באופן שאינו מברך שהחיינו על הבגד מותר ללבושו מי"ז בתמוז.

וכתב שם כן עוד לדייק ממש"כ בכף החיים סימן תקנ"א סקפ"ח שגם כן פסק לגבי קניית גבד מתוקן אחר בי"ז בתמוז לפי המנהג שלא לברך שהחיינו בשעת הקנייה אלא בשעת הלבישה, ולפי"ז מותר לקנות בגד מתוקן אחרי י"ז בתמוז כיון שאין המנהג לברך שהחיינו בשעת הקנייה, ושכן כתב להקל בקובץ הלכות לימי בין המצרים עמ' ד', ובשו"ת ויברך דוד ח"א סימן ס"ד. ולכן כתב שם לדינא שמותר לקנות בגדים חדשים בבין המצרים עד ר"ח אב.

ואולם כתב שם שממש"כ ביוסף אומץ (סימן תתסב) וז"ל: אכן ללבוש מלבושים חדשים נוהגים איסור אפילו בשבתות שבין המצרים, ואפילו רק מנעלים אם לא לצורך גדול, וכן בדח"ו משמע דס"ל שיש איסור בלבישת בגדים חדשים בימי בין המצרים אפילו אינו מברך שהחיינו ופחמע"ד. וכתב להוכיח שם שיש להחמיר שלא לקנות בגדים חדשים מצד השמחה אפילו בבין המצרים אף שאין מברכים ע"ז שהחיינו, ושכן מוכח ממש"כ בא"ר סימן תקנא סקי"ז ובדרך חיים לאסור ללבוש בגד חדש גם בשבת שמותר לברך שהחיינו משום שבבגד חדש איכא שמחה טפי, ושכן הו"ד בחיי אדם סימן קלג סי"ד, וכן מבואר בקיצור שו"ע סימן קכב ס"ב, ובדעת תורם סעיף יז, ובשו"ת דברי שלום ח"ד פסקי הלכה אות עט, ושכן מבואר ממש"כ בערוך השולחן (סימן תקנא סעיף יח) שכתב, ולכן בשבת שמברכין שהחיינו מותר ללבוש, אמנם אנחנו מונעים עצמינו מללבוש בגד חשוב מי"ז בתמוז אפילו בשבת עכ"ל, ומוכח דאפילו בשבת איכא להחמיר, והטעם בזה דהא סו"ס איכא שמחה, ומ"מ כתב שם במנחת חן לדינא שבמקום הצורך יש להקל, ושכן כתב בספר מקדש ישראל עמ' ד' יעו"ש. עכת"ד.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

וכן כתב לדינא בשו"ת באר שרים חאו"ח ח"ב סימן רכה אות ו' שאסור לקנות בגדים חדשים בבין המצרים ואף שאין מברכים שהחיינו, מ"מ הרי סו"ס יש בו שמחה כעין מה שמבואר בשו"ע סימן תקנ"א ס"ו, וצ"י עוד בזה למש"כ בשו"ת דעת סופר או"ח סו"ס כו שכתב להסתפק בזה יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת חיי הלוי חלק י' סימן ע' אות י' יעו"ש.

וכן ראיתי בשיעורי הגריו"ט זינגר שליט"א שכתב להחמיר שלא לקנות בגדים חדשים בבין המצרים, אף שאין מברכים עליהם שהחיינו שהרי סו"ס הרי יש לו שמחה בקניית הבגדים, ולכן כתב שם שהרבה נוהגים להמנע מלקנות בגדים חשובים בבין המצרים אע"פ שלא ילבשם עד אחרי ת"ב, אבל בגדים שאינם חשובים כגון חולצה וגרביים וכדומה שאין מברכים עליהם שהחיינו מותר לקנותם עד ר"ח, וכתב שם שמ"מ חתן וכלה שמתחתנים אחרי תשעה באב מותר לקנות בגדים חדשים לצורך הנישואין אפילו ר"ח מנ"א כמבואר במשנ"ב סימן תקנ"א סקמ"ו, ובשער הציון שם סק"א.

וכן כתב להביא בספר בירורי חיים (ח"א עמ' שמג) שכתב לו הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א ע"פ דברי הלקט יושר, וז"ל: בדבר שאלת מע"כ במכתבו הנני להשיב, בדבר שאלתו אף בפשטות דלדעת האוסרין בגד חדש ופרי חדש בימי הספירה הוא משום ברכת שהחיינו, [ולפי"ז בקונים חפץ חשוב לביתם דאין מברכים שהחיינו אלא הטוב והמטיב משום דאיכא שותפות יהא שרי אף בימי הספירה, וכן בבין המצרים] יעויין בספרים שצויינו בשו"ת יביע אומר ח"ג סי' כו, ויחוד"ד ח"א סימן כד, אמנם כיון דבלקט יושר לתלמיד התרומת הדשן (עמ' 98) הובא מנהג שלא לשלוח דורנות אף לעכו"ם וכן שם אוסר קניית בגד חדש אף אם נצרך לו לשבועות, דבהם הרי לא מברך שהחיינו עד זמן לבישתו, מוכח דהאיסור להאי מנהגא הוא משום שמחת הבגד, ודברי התרומת הדשן הובאו במפתחות לשו"ת לבושי מרדכי (סימן קנג) בשו"ת להורות נתן (ח"ד סימן לד) ולהכי לדינא לנוהגים להחמיר בזה, יש להחמיר גם כשאינו מברך שהחיינו, דאפשר אי ראוהו האחרונים הוי הדרי בהו, ועיין עוד בקונטרס שו"ת גרגרים בראש אמיר סימן ז' ע"כ מכתבו של הגר"מ גרוס שליט"א, ויעו"ש עוד בהערות מש"כ בזה להעיר הגר"ש סגל שליט"א.

ואמנם נראה שכ"ז מוכח מפוסקי בני אשכנז, אבל מדברי השו"ע שהאיסור הוא רק בתשעת הימים מר"ח, נראה דעד ר"ח אב ליכא איסורא, והכי

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מוכח מדברי הכה"ח שמותר לקנות בגדים חדשים שילבשם לאחר זמן, ואין לדייק שעכשיו איכא איסורא, די"ל דכל כוונתו דוקא היכא שמברכים שהחיינו איכא איסורא, אבל היכא שלא מברכים שהחיינו ליכא איסורא.

וכן נראה עוד לדייק ממש"כ בשו"ת מהרש"ג ח"א חיו"ד סימן צה אות ב', כתב, אשר שאל עוד חו"ד בדין שהחיינו על הבגד בימים הללו הנה לדידי אין נפקותא דאני לא ברכתי לעולם שהחיינו על לבישת בגד חדש דאינו חשוב אצלי כ"כ לעשות עליו שהחיינו, וכתב שם שאפילו בברכת שהחיינו בזמן הזה על פרי חדש מעיקר הדין יש לברך עליו שהחיינו שהרי מדינא דהש"ס מותר לברך שהחיינו אף בבין המצרים, וכמו שכתב להוכיח כיוצא בזה בביאור הגר"א, וכתב שם בסו"ד, אבל לבישת בגד חדש שבדעתו תלוי מי צוה לו לעשות בגד חדש בימים הללו היה לו לעשות מקודם לבין המצרים או אח"כ עכ"ל, ומשמע דדוקא בברכת שהחיינו איכא איסורא, או בעשייה שאח"כ לובש אותו, אבל לכאורה בקנייה לא יהיה איסורא.

וכן ראיתי שהשיב מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל והו"ד בספר עלי שיי"ח (עמ' קנ"ט אות ה') שאלה: האם מותר לקנות בגד חדש אשר צריך לברך עליו ברכת שהחיינו אחרי י"ז תמוז (עד ר"ח), כשבדעתו ללבשו רק אחרי ת"ב. תשובה: עד ר"ח אב יש להקל. עכ"ל, ומוכח דהיכא דליכא ברכת שהחיינו שרי.

וכן כתב לדינא בשו"ת ויברך דוד ח"א סימן סד שבזמנינו שאין הדרך לברך שהחיינו בקניית בגדים חדשים מותר והוא ע"פ מה שמבואר בב"ח ובמג"א סימן תקנא שאסור ללבוש בגד חדש בבין המצרים מחמת ברכת שהחיינו שאין מברכים באלו הימים וע"כ כ"ש בשבתות שבבין המצרים שיכולים ללבוש בגד חדש וממילא ה"ה בזמנינו שבכלל אין מברכים שהחיינו על קניית בגדים חדשים שלעולם יש להקל, ואף לדעת הא"ר שחולק על המג"א שאף בשבת אסור ללבוש בגד חדש משום שהוא משחה יתירה, וכן בדרך החיים הסכים להא"ר, ושכן כתב בספר יוסף אומץ אות תקסב, שאף שכ"ש שבשבת מברכין שהחיינו אעפ"כ כ"ש ג"כ שאף בשבת המנהג שלא ללבוש בגד חדש ואף לא מנעלים חדשים, מ"מ נראה דאין סתירה לשיטה הנ"ל משום שכל טעמו של הא"ר הוא משום שמחה יתירה, אבל בזמנינו שאין מברכים שהחיינו על בגדים חדשים כלל, וע"כ הטעם משום שאין זה שמחה גדולה שוב ממילא אף לדידיה מותר ללבוש

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

בגד חדש באלו הימים, ועוד שהרי במשנ"ב שבער הציון סקמ"ח כתב לחלוק ע"ד הא"ר שעד ר"ח לא נמצא חיוב למעט בשמחה, ויעו"ש בסו"ד שכתב להעיר ממש"כ בסדר היום שיש לאדם לסגף את עצמו ולא לקנות בגד חדש יעו"ש, וכתב שם שהוא חומרא בעלמא להצטער בצער השכינה.

ובשו"ת רבבות אפרים ח"א סימן שעב כתב להאריך בכל הנ"ל ושאסור לקנות בגידם מר"ח אב אפילו שלא מברכים שהחיינו, וכן אפילו לקנות לילדים קטנים אסור משום חינוך שהרי אם יקנה להם יתרגלו שמותר אז לקנות, ושכן שמע שפסק הגר"ש וואזנר זצוק"ל שלא לצורך אין לקנות עבור ילדים קטנים, אבל כמובן לצורך מותר ובפרט לקטנים יעו"ש עוד, והעולה מדבריו דאף שאין מברכים שהחיינו אסור לקנות ואף לקנות ולהניח אסור, ומבואר מדבריו דבבין המצרים ליכא איסורא.

ושוב מצאתי להגר"א נבנצל שליט"א בספר ירושלים במועדיה בין המצרים עמ' קפח שנשאל האם כל האיסור של קניית לבישת בגדים וכלים חדשים בבין המצרים תלוי בחיוב של שהחיינו ולכן האם במקרה שאינו נוהג לברך שהחיינו על בגד זה יכול לחדש את הבגד, והשיב בזה"ל: בגד שאין מברכים שהחיינו עליו יכול לקנות וללבוש עד ר"ח אב עכ"ד, וכן עתה ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בגליון אזמרה לשמך מס' 172 שאף לבני אשכנז יש להקל לקנות בגדים שאין מברכים עליהם שהחיינו, כמו חולצות חדשות, או משקפים חדשים שאין מברכים עליהם שהחיינו אם אין שמחים בקנייתם יעו"ש, וכן עתה שאלתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א האם מותר לקנות נעלים חדשות בבין המצרים ואמר לי שמותר, וכן הורה לדינא בעוד שאלות כיוצא בזה, וכן כתב לדינא כיוצא בזה בשו"ת תשובות ישראל ח"ד או"ח סימן מו אות טו שבגדים חדשים מותר לקנות עד ר"ח רק אסור ללבושם אם מברך עליהם שהחיינו עכ"ד. וכן כתב בספר לקט הלכות ח"ג עמ' רפג שבגדים שאינם חשובים כ"כ כגון מנעלים חדשים או גרבים מותר לקנות וללבוש מי"ז בתמוז עד ר"ח, וכמו שנראה ממש"כ במשנ"ב סקמ"ה.

וכן נראה ממש"כ הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בילקוט יוסף ד' תעניות עמ' שלב, אסור לקנות בגדים חדשים ונעלים חדשות, וחלוק ואנפילאות חדשים אסור ללבושם בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל קודם לכן מותר. ובגדים חשובים שטעונים ברכת שהחיינו, בלאו הכי אי אפשר ללבושן כבר מי"ז בתמוז עכ"ל, ומוכח דלפני זה מותר, וליכא איסורא, אבל

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

משבוע שחל בו (בשנה שיש שבוע שחל בו) אסור לקנות, ושם בהערה כתב, ע"י בשו"ת הלכות קטנות חלק ב' סימן קלט שכתב, מאחר דפסק בסי' תקנ"א ס"ז דאסור לתקן מנעלים חדשים אפילו דאינו דבר חשוב, שכן אין אנו מבריכם ברכת שהחיינו (ע"י או"ח סו"ס רכג) א"כ יש להסתפק על מנעלים של בגד אם עשאים חדשים מבגד חדש, אם מותר לחנכם וללובשם בת"ב, ואפשר שכיון שהוא זכר אבילות בלבד, מותר, וטוב הדבר לחנכם ביום הכיפורים והמחמיר תע"ב עכ"ד, והחיד"א במחזיק ברכה (סי' תקנא אות י) כתב בשם היעב"ץ במו"ק כאן, שיש חומר בקנין שאף דברים ישנים כיון שהם חדשים אצלו אם חביבים עליו אסורים וגם מטעם ברכת שהחיינו לא ש"ד, אבל אם נתנו לו במתנה שברכתו הטוב והמטיב מברך מיד, ולצורך נשואין כדי שיהא מוכן אחר ת"ב, מותר לקנותן כלים אף ע"י ישראל, אם א"א ע"י גוי עכ"ד, ומדבריו נראה שדוקא בגדים שחביבים עליו אסור בשבוע שחל בו, אבל בגדי זיעה ליכא איסורא.

ואולם יש שכתבו שבגדים שאינם חשובים אפילו לאחר ר"ח מותר, וכן כתב בשו"ת אור לציון שם תשובה ב', שאין לקנות בגדים ונעלים מראש חודש אב אף אם אין בדעתו ללובשם אלא לאחר תשעה באב, ואף אם דעתו ליתנם במתנה לאחר, וכן אין ליתן בגד במתנה בימים אלה, וכן אין לתפור בגד או נעל חדשים, וחייט שהתחיל בתפירה לפני ראש חודש אב, יש להקל לו להמשיך בתפירה לאחר ראש חודש, והוא הדין שאין לרקום ולסרוג בגדים או לרקום מפה וכדומה, ומותר ללמד תפירה אם לא תופרים בגד חדש ע"י זה, ומותר לתקן בגד או נעל שנקרעו, ואם הם עומדים להתייקר מותר לקנותם, וכן אם נקרעו נעליו, ואין לו נעלים אחרות רשאי לקנות חדשים בימים אלו, ובגד שאינו חשוב כגון גרבי נשים מותר לקנות בימים אלו עכ"ל, ויעו"ש בהערה שמותר לקנות בגדים ונעלים אם עומדים להתייקר אף אחרי ר"ח אב, וכן מותר לקנות נעלים חדשות כשנקרעו ואין לו נעלים אחרות, וכן מותר לקנות גרבי נשים כיון שאינו בגד חשוב יעו"ש, וי"ל מה שנקט בדוקא נעלים שנקרעו, שהרי קימ"ל לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו, ובמק"א הארכתני בכל האי דינא].

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

האם מותר לקנות אם יש מבצעים מוזלים בתשעת הימים

והנה בעצם השאלה האם דבר האבד כגון שמוכרים בגדים במחירים זולים בתשעת הימים לשו"ע, ובבין המצרים לבני אשכנז שנהגו בו איסור האם מותר לקנותם, וראשונה מצאתי שכתב לדון בזה בשו"ת קנין תורה בהלכה (ח"א סימן קט אות ה) שנשאל שהיות וכעת על החנויות במדינה זו מוכרים בזול מאוד בגדים ומנעלים הנשאר מעונת ימי הקיץ וזה נמשך רק ימים ספורים אם יש היתר לקנות כעת בימי המצרים ועכ"ם קודם ר"ח מנ"א כי אחר ת"ב לא ימצאו לקנות במחיר זול הזה והוי הפסד, וכמובן שבדעתם ללבוש את הבגדים הנ"ל רק אחר תשעה באב, וכתב שעד ר"ח אב כל האיסור לקנות הוא רק משום השחינו, וכתב שם שהרי כיון שלא מברכים שהחיינו בשעת הקנין שהרי בדרך כלל צריך לתקנו וממילא י"ל דלא חל ברכת שהחיינו בשעת הקנין והתיקון מותר לעשות, משום שרק מר"ח ואילך אסור לתקן בגדים חדשים ויברך שהחיינו אחר ת"ב בשעת הבלישה, אבל כתב שם במחצית השקל מסופק אולי יש לברך כשמביאו מהאומן ועמחהש"ק מסופק אולי יש לברך כשמביאו מהאומן ועמחהש"ק ס"י ת"ר ג"כ בזה וע"כ יתקנו רק אחרי ת"ב וילבשנו ואז יברך שהחיינו, אבל כתב שם שלפי מש"כ מהרש"ל המובא בבאר היטב סימן תרע"ג סק"ג שכתב שקנה מנורת כסף ובליל ב' התחיל להדליק בה ובירך להדליק ושעשה נסים ושהחיינו אף דבשעת קנין יש לברך מ"מ ניחא לסדר שהחיינו עם אלו הברכות עי"ש, ומזה שכל שיש טעם קצת להניח את השחיינו על אח"כ מותר, ומבואר שרק אם משום שאם צריך הבגד עוד תיקון יהיה מותר.

ועוד כתב שם, שעוד אפשר בנ"ד ע"פ מה שראה שכתב בנ"ד בשו"ת לב חיים סימן נב שאם קנה בהקפה שלא הי"ל לפרוע אפילו אם בקרב הימים פרע יש סברא שא"צ לברך ולפי"ז גם בנ"ד אם אין משלם את הכל בשעת הקניין יש קולא לקנות כיון שעצם הקניין אין איסור קודם ר"ח וצ"ע למעשה. ויעו"ש שכתב שלקנות לבני ביתו הגדולים מותרים.

וכתב שם עוד שיש מקום להתיר בכל הנ"ל אם יש מבצעים, לפי מש"כ בשערי תשובה סוס"י תקנ"א שלחולה מותר לאכול פרי חדש ולברך שהחיינו שבמקום חולי לא גזרו רבנן וא"כ י"ל דגם במקום פסידא לא גזרו רבנן ולא גרע ממש"כ הרמ"א שם דפרי שלא יצא אחר תשעה באב מותר לברך וא"כ ה"ה בלא ימצא כסף רב אח"כ לקנות ביוקר, ובפרט בבגד

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

שאינן חשוב כ"כ כבגדים שהנשים משתמשות בהם בבית המבשלות דבלא"ה לא נהגו לברך שהחיינו י"ל דמותר, וכתב עוד, והערני מהמג"א סוס"י רכ"ג בשם הדרב"ז דעשיר גדול שקנה כלים חשובים שאינן שמח בהם ואינן נחשבין לו לא יברך, א"כ בזמן הזה בבגדים שאינם חשובים כ"כ דבלא"ה אין מברכים מותר לקנות עד ר"ח עכ"ד.

ושוב מצאתי שכן מבואר להתירא בפרי מגדים סימן תקנ"א א"א סוף אות ז' וז"ל: ויריד יש לומר הוה דבר האבד ושרי בכל ענין אם מוצא בזול יותר, עיין הלכות חול המועד סימן תקלט סעיף ה' ואף משא ומתן שמחה יש לומר שרי עכ"ל, ואמנם התם מיירי דוקא ביריד קבוע, ולא בחנויות שמורידים את המחירים בכוונה מחמת שאינן קונים, אבל מאידך י"ל דהא סו"ס הא חשיב לה דבר האבד.

וכן מבואר בבן איש חי שנה א' פרשה דברים אות ב' וז"ל: אם רצה לקנות דבר שלא יוכל לקנותו אחר תשעה באב או דבר שאינן שהות לעשותו אחר תשעה באב מותר, והוא הדין דבר שיוכל לקנותו אחר תשעה באב, אלא שעתה נמצא לו בזול, שאי אפשר לקנות בערך זה אח"כ מותר לקנות קודם תשעה באב עכ"ל. ומבואר דאם יש מחירים זולים הרי הוא חשיב דבר האבד.

וכן כתב לדינא בשו"ת אור לציון חלק ג' פרק כו תשובה א', שכתב שם, ויש להמנע מקניית רהטים מראש חודש אב, ואף לא להזמין את הרהיטים, אף שלא יקבל אותם אלא לאחר תשעה באב, אלא א"כ המחירים עולים וייגרם לו הפסד מזה, וכן ספרים ראוי להמנע מלקנותם אלא א"כ צריך להם עכשיו או שחושש שלא ימצאם לאחר זמן או שיתייקרו וגם ראוי למי שיכול למעט בעיסוק בסחורה ועסקות כספים מראש חודש אב עכ"ל, ובמקורות שם כתב בזה"ל: ועל כל פנים אם הוא דבר האבד כגון שהמחירים יעלו הרבה וייגרם לו הפסד או שהוא דבר שלא ישיג אותו לאחר תשעה באב ודאי שרי שהרי אף בת"ב מותרת מלאכת דבר האבד וכמבואר בשו"ע בסימן תקנ"ד סעיף כ"ג וכן כתבו בבא"ח בפרשת דברים אות ב' ובמ"כ שם ס"ק י"א לכן מותר לקנות דירה ולחתום על חוזה ואף בת"ב דהוי דבר האבד שמא יקדמנו אחר וכן מותר לעבור דירה בימים אלו שאינן איסור של שמחה אלא באופנים שאמרו חז"ל ואולם קבלן המוכר דירות לא ימכור מראש חודש אב כדי למעט במשא ומתן ורק אם הוי דבר האבד כגון שצריך לכסף מזומן רשאי למכור וכמו שנתבאר, וכן מבואר

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

בשו"ע שם שבנין של שמחה אסור, וכשיטת הרמב"ן שרק בנין של שמחה אין לבנות, ודלא כ"א בטור שכל בנין אסור וכמבואר בב"י שם ובכלל בנין של שמחה הוא בנין של ציור וכיור כמבואר בב"י שם בשם הרמב"ם בהלכות תעניות וכתב שם בב"י בשם הר"ן שכל בנין שאינו צריך ואינו נעשה אלא לנוי והרווחה בעלמא נחשב בנין של שמחה ועל כן אין לצבוע את הדירה בציורימ מראש חודש אב אף אם עושה כן עם גלגל המיוחד לכך וכן קבלנים לא יעשו גימור של צביעה בימים אלו אבל בבניה עד שלב הגימור רשאים ואמ"ש לו פועלים ואם לא יעבדו יצטרך אעפ"כ לשלם להם והוי דבר האבד מותר לו להעבידם ולפקח עליהם עכ"ד, [וכן הו"ד הבא"ח והאול"צ לדינא במשנ"ב תפארת עהשו"ע בסימן תקנ"א יעו"ש].

וכן כתב בשו"ת רבבות אפרים ח"ב חאו"ח סימן קנה אות כא וז"ל: כבר טענתי ושאלתי ואמרו לי שמותר לקנות בגד בימי ב המצרים אם המחיר יורד וחוסך כסף ובפרט בבגדים שאין חשובים ועיין בזה ועיין בקנין תורה סימן קט אות ה' דכתב דיניחי לאחר ט"ב וג"כ שיקנה בהקפה עיין בדבריו עכ"ל, אלא דלא דק בכל דברי הקנין תורה, דהרי שם מסו"ד העלה להתירא.

וכן כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספר תשובות והנהגות תשעה באב עמ' לד שאם מבצע מיוחד שלא יוכל לקבל אח"כ הוה כדבר האבד ומותר, וכן כתב לדינא בספר המועדים כהלכתם עמ' תרפג שאם יש מבצע הוזלה מיוחד מותר יעו"ש, וכן כתב מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בגליון אזמרה לשמך שם אות מא, וז"ל: מכירה ובה מבצעי הנחה מיוחדים שלא יהיו לאחר תשעת הימים, מותר לקנות גם בתשעת הימים עכ"ל.

ומ"מ כדברי הקנין תורה שלכתחילה יש לשלם את המקדמה, כן כתב כיוצא בזה הגר"י קמנצקי זצ"ל להסתפר בספר אמת ליעקב (עמ' רכ"ה הע' תק"ט) וז"ל: יש להסתפק טובא אם נזדמן לידו בגד חדש במחיר זול מאד אם מותר לקנותו מטעם דהוי דבר האבד, דבאמת היתר זה מצינו מפורש [לגבי תשעת הימים] רק לגבי בנין של שמחה או לגבי העסק במו"מ, אבל לגבי קניית בגדים אפשר שלא נאמר, ולמעשה כשזה נוגע להפסד מרובה יראה לקנות ולשלם רק דמי הקדמה ותו לא עכ"ד, [וראה להלן שכה"ג כתב בשו"ת אבן ישראל], ומבואר מכל הנ"ל דבלא זה אין להקל בזה, וכן כתב להחמיר בשו"ת מחזה אליהו (ח"ב סי' ל"ה) וז"ל: הנה כבר שמעתי מהרבה ת"ח שחשבו לתלות את ההיתר לקנות בגדים

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ביריד כשהם בזול מהלכה זו ולענ"ד היא שגיאה, דשם מיירי בקניית חפצים ולא מיירי כלל מקניית בגדי לבישה. וקניית חפצים של שמחה נאסר רק בתורת 'ממעטים' וכלשון המחבר שם וכו' משא"כ איסור קניית בגדים הנזכר שם סע' ז' וכו' מקורו מבואר בביאור הגר"א משום דהוי כל שכן 'מכיבוס בגדים' שאסור בשבוע שחל בו ט"ב מעיקר דינא, ולכן כתב שם לדינא: א"כ פשוט שכמו"כ אסור לקנות בגד בזול בשבוע שחל בו גם אם יהא לו מזה הפסד וכו' מדברי הרמב"ן הובאו בתוך דברי הטור יו"ד סי' ש"פ וכו' אין שום מקור להקל בעניני אבילות לקנות בגדים חדשים משום דהוי דבר האבוד כשם שלא ניתן ליתן את בגדיו לנכרית שתכבס אותם בחינם בימים אלו הגם דהוי דבר האבוד. והרמב"ן התיר את זה בחול המועד ולא בימי אבילות. עכ"ד.

ומ"מ כדברי הבא"ח והאול"צ כן הובא בזה דעת מרן הגר"מ פינשטיין זצוק"ל בספר מסורת משה (ח"ב או"ח אות רסב) להקל בזה וז"ל: בשו"ע סימן תקנ"א סעיף ז' כתוב י"א שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים וכו' הגה ה"ה דאסור לקנותן, ושאלתי רבינו מה אם איזה חנות מוכר בגדים בזול, באותם הימים, או שהוא נמצא במקום שיש לקנות ביותר בזול, ודעתו של הקונה לעזוב אותו המקום בדרך שלא יהיה לו אפשרות לקנותם לאחר ט' הימים, כגון, שקרה במציאות, לגיסי הג"ר אהרן יפה'ן, שהיה כאן, באמריקה, לחתונת אחיו הרב מרדכי זאב, וכיוון לחזור לא"י קודם ט' באב, ושאל האם מותר לו לקנות עוד איזה שמלות לאשתו בתוך ט' הימים, מאחר שיותר בזול כאן מבא"י. והשיב רבינו שבטח, אם זה ענין של דבר האבד, מותר. ולמעשה, מובן לכל שדוגמא של גיסי הוא דוגמא של דבר האבד, ומותר. אבל בכלליות, אינו מהראוי דוקא לבקש לקנות בט' הימים, רק אם במציאות יש אפשרות לקנות בזול, ואין זה רמאות, מותר, עכ"ד, וכן הו"ד הגר"י גוסטמאן זצ"ל בקונ' ג' שבועות (פרק ה' הע' ע"ב) שגם בבגדים מותר אם הוא דבר האבד יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת וישב משה ח"א סימן טו שדבר שהוא זול ובלתי מצוי מותר לקנות בגדים הן לצורך עצמו והן להרויח, יעו"ש, וכן ראיתי כיוצא בזה שהו"ד מרן הגר"י ש אלישיב זצוק"ל.

וכן כתב קובץ הלכות (בין המצרים פרק י"ב סעי' ב', הע' ב') שבמקום פסידא ודבר האבד, כגון שיש מכירת חיסול וכדומה, מותר לקנות כלים או בגדים חדשים (ע"מ להניח לאחר תשעה באב) בתשעת הימים. [ומה

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

שהתיר מו"ר שליט"א לקנות בגדים חדשים במקום דבר האבד, הנה כבר נתבאר (סעי' א, וכן פי"א סעי' כ) דמסקינן דקנין בגדים חדשים אסור משום דלא גרע מכיבוס, והנה ביו"ד סי' שפ סעי' ב נתבאר דשרינן לאבל לעשות מלאכה במקום דבר האבד, וכבר נתבאר לעיל (פ"ו סעי' ו) דה"ה דשרינן ל"י לגלח במקום דבר האבד, וכ"כ בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ה סי' כד סק"ט), וא"כ ה"ה דשרינן כיבוס במקום דבר האבד, דליכא טעמא לחלק ביניהם. וגם מצד משא ומתן של שמחה בקניית בגדים חדשים, הא בזה כבר נתבאר בכ"מ (פ"ד סוף סעי' ז, פ"ו סעי' ו, פ"ח סעי' טז) בשם הפוסקים דשרינן אפי' משא ומתן של שמחה במקום דבר האבד, שלכן בודאי מותר בכה"ג [יעו"ש, וכן הו"ד הגר"א נבנצל שליט"א בספר ירושלים במועדיה, (בין המצרים עמ' קפ"ח אות נ"ט) שאלה: האם מותר לקנות בגדים חדשים שמחוייבים בברכת שהחיינו, כשיש הפסד ממון אם לא יקנה עכשיו (כגון שיש מבצע מכירות), האם קיים הבדל בין לפני תשעת הימים לתשעת הימים. תשובה: יכול לקנות גם בתשעת הימים. כאמור, מנהגנו לברך שהחיינו בעת הלבישה, ויחדשם בלבישה לאחר תשעת הימים ובהערה שם ציין למשנ"ב סקי"א.

ויש שכתבו להתיר רק אם זול מאוד, כן כתב בספר נטעי גבריאל בין המצרים (פרק ל"א סעי' י"ד, הע' כ"ב) שאסור לקנות בגדים אפי' שהמצא עתה בזול, אלא א"כ הוא בזול מאד [כגון שיש מבצע (סעי"ל)], אז מותר לקנות הן לצורך עצמו הן לצורך מסחר, וכן מי שנמצא בימים אלו בעיר אחרת רחוק ושם מוכרים בגדים בזול ואין לו הזדמנות אחרת לקנות רק בימים אלו יכול לקנותם ובפרט לצורך חתן וכלה, אך לא ילבשם עד אחר ת"ב ואם אפשר יבחר בחנות הבגדים מה שרוצה ואדם אחר יביאם לביתו לאחר ת"ב. [הנה הבן איש חי פרשת דברים והובא בכה"ח סי' תקנ"א סק"א כתב, וז"ל וה"ה דבר שיוכל לקנותו אחר ת"ב אלא שעתה הוא בזול שא"א לקנות בערך זה אח"כ, מותר לקנות קודם ת"ב עכ"ל, ולפענ"ד נראה שקאי על איסור ממעטין במשא ומתן שצריך למעט בימים אלו, וע"ז כתב דדברים שנמצא עתה לקנות בנול רשאי לקנות, משא"כ בגדים שאסור לקנות כמ"ש בס"ז שם, לא מצינו דשרי במקום זול. אכן בדבר שזול מאוד, נכנס בגדר דבר האבוד ומותר כמ"ש פמ"ג א"א סק"ז], עכ"ד, וכן כתב כיוצא בספר תורת המועדים (בין המצרים סי' ה' סעי' כ"ב) שכן כשיש חשש שיתייקרו הבגדים או הנעלים לאחר מכן, ויפסידו ממון, מותר לקנותם בימים אלו בכל ענין, בין לצורך חתן וכלה, ובין לצורך שאר

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

אנשים. עכ"ד, ומדבריו נראה דרק אם המחירים יתייקרו יהיה היתר ואז הוא חשיב דבר האבד, אבל לא היכא שהוזילו את המחירים. וכן ראיתי כיוצא בזה הו"ד הגר"מ רובין שליט"א במח"ס ארחות שבת משיעור משנת תשע"א, וע"ע עוד בזה בפסקי תשובות אות כז, ובספר נחמת ישראל פי"ג סי' יעו"ש.

והנה בדעת מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל לא מצינו בזה גילוי לדינא לגבי מבצעים בחנויות בגדים, אלא מצינו שכתב לגבי קניית רכב, בחזו"ע בדיני משנכנס אב ממעטים בשמחה הלכה א' כתב שם, ולקנות מכונית חדשה, אם לצורך פרנסתו מותר, ואם לטיול בעלמא יש להמנע מזה, אלא אם כן נזדמנה לו במחיר זול, ולאחר ט' באב תתייקר. (וע' בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ג ס"ס פ) עכ"ל, ובהערות שם כתב, בזה"ל: ומיהו לצורך חופה של בחור שלא קיים פריה ורביה, ואין לו שהות להכין צרכי חופה לאחר ט' באב מותר לקנות כל צרכי חופה לצורך חופתו. שהרי מן הדין אפילו נישואין מותר לו משום מצות פריה ורביה, וכל שכן שמותר להכין בגדים חדשים לצרכי חופתו. וכ"כ בשו"ת מקור ישראל בורלא (סוף סי' ה). ורק אם אפשר להכין כל צרכי החופה לאחר ט' באב, יעשה כן. (מגן אברהם סק"ח. ואליה רבה סק"ה. וסידור הגאון יעב"ץ. וכן פסק המשנה ברורה ס"ק מו). ואם יש לחוש דשמא יתייקרו לאחר מכן, מותר לקנותם בימים אלו, מפני שהוא דבר האבד. [וכמ"ש בשו"ת חינוך בית יהודה (חאו"ח סי' כ). וכן מוכח בשו"ת מהר"י מברונא (סי' י). וכ"כ בספר בן איש חי פרשת דברים אות ב. וכן מוכח מדברי הפרי מגדים א"א סק"ז. וכן העלה בשו"ת וישב משה אשכנזי ח"א (סי' טו), שמותר לקנות בימים אלו בגדים חדשים שמחירם זול לעת עתה וסופם להתייקר. ע"ש. וע' מ"ש בשו"ת קנין תורה ח"א (סי' קט סק"ה). וי"ל ע"ד]. ויעו"ש עוד מש"כ לגבי קניית ספרים חדשים בבין המצרים, ועוד דינים. עכ"ד, ומבואר מדבריו בהערה שמותר לקנות בגדים שמחירם זול עתה מבצעים דהא סו"ס הוא חשיב דבר האבד.

ובחזו"ע ד' תעניות בדיני ממעטים בשמחה, במקורות שם שכתב הגר"ע יוסף זצוק"ל בזה"ל: כל דין הפרקמטיא מבואר בתשו' הרשב"א (סי' תקכא). ע"ש. וכן פסק מרן בש"ע (סי' תקנד סכ"ב). ולענין יום השוק נלמד ממ"ש מרן בש"ע הל' חוה"מ (סי' תקלט ס"ה), שאם הוא דבר שאינו מצוי תמיד, כגון ספינות או שיירות שבאו ומבקשים לצאת, ומכרו בזול או קנו

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ביוקר, מותר לקנות או למכור אפילו שלא לצורך המועד, אלא לעשות סחורה ולהרויח. והוא הדין לירידים הקבועים מזמן לזמן. ע"כ. ומבואר בבית יוסף שם בשם הרא"ש (פ"ק דמ"ק סי' כג), שאף מניעת הרייח חשוב הפסד בכה"ג, כגון שהוא דבר שאינו מצוי. והוא הדין לתשעה באב. וכ"כ בשו"ת מהרש"ג ח"ב (סי' קנז), שאם הוא יומא דשוקא אין למחות במתפללים בהשכמה, ואומרים איכה וקינות, וממהרים לצאת ולהסתחר, כי יום השוק ודאי חשוב דבר האבד. וכן נוהגים גם בערים אחרות. ומבואר במג"א (סוף ס"ק כו), שיש להקל בענינים אלו שאינם אלא מתורת מנהג, ובפרט בזה"ז שיש עלינו עול מסים וארנוניות, שנחשב הכל כדי חייו, וכמו שנוהגים העולם להקל בחול המועד. ע"כ. וכ"כ בפשיטות מהר"ש אלפסי בספר משחא דרבותא ח"ב (סי' תקנד דף עב ע"ד), שאם יש יריד מותר, כיון שאינו מצוי תמיד. ומכיון שאיסור מלאכה בט' באב הוא מתורת מנהג לא מחמירין כולי האי. וזה ברור. ע"כ. (וע"ע בשו"ת חינוך בית יהודה סי' כ). ואע"פ שבספר מטה משה (סי' תשמא) כתב, שאם יש יריד או שיירות שבאו לעיר מותר לקנות מהם "ע"י גוים", וכל שכן למכור להם דהוי דבר האבד, ומותר גם באבל. וכ"כ בשירי כנה"ג (הגב"י אות ח), ולכאורה כן משמע בש"ע יו"ד (סי' שפ ס"ו) וז"ל: פרקמטיא שלו בדבר האבד מותר למכרה "ע"י אחרים". ואם באו שיירות או ספינות או שמבקשים לצאת ומוכרים בזול או קונים ביוקר מותר למכור להם ולקנות מהם "ע"י אחרים", וא"כ ה"נ יש להתיר רק ע"י גוים. אלא דלכאורה קשה על המטה משה, דלמה לא התיר כאן אפילו ע"י עצמו, דהא ודאי דתשעה באב קיל מחוה"מ שאינו מן הדין אלא מן המנהג. ושור"ר בספר זכור לאברהם ח"א (דף מא ע"ב), שהקשה, דלמה לא התיר המט"מ ע"י עצמו, ותירץ בשם הרב אליה רבה, דשאני פרקמטיא בכה"ג שיש בה פרסום הרבה. וכן כתב הכף החיים (ס"ק קח) בשם הא"ר שאע"פ שע"י עכו"ם מותר אפילו באינו דבר האבד, אפשר דשאני הכא דהוי בפרהסיא, ומש"ה לא רצה להקל. ע"כ. וכן פסק להחמיר בשו"ת תפארת אדם (חאו"ח סי' כז), וכתב שאף שיש לצדד להתיר, מ"מ כיון שהדור פרוץ נטיתי להחמיר, פן יבואו להקל לגמרי. ע"ש. והועתק בספר רוח חיים פלאגי (סי' תקנד אות ז). אולם אכתי לא איפרק מחולשא, דהא בחוה"מ נמי הוי פרהסיא, ואפ"ה התיר מרן אף ע"י עצמו. ואנן בדידן אזלינן בתר מרן. וע"ע להמג"א (ס"ק כז) שכתב, דאע"ג דבמידי דפרהסיא החמירו טפי בט' באב יותר מבאבל, מ"מ יש להקל בזה, כיון שאינו אלא מנהג. ע"ש. ושור"ר מ"ש הרב זכור לאברהם

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ח"ג (דף יג סע"ב), שכבר עמד בזה. ובכל זאת העלה שאין להתיר אלא ע"י גוי. ע"ש. וצ"ע. וראיתי בשו"ת ויען משה (הל' ט' באב סי' עח דף י ע"ד), שעמד בזה, ע"ד המטה משה, וכתב, דלאו מדינא שאיסור מלאכה הצריך שיהיה ע"י גוים, אלא דרך הטוב והישר, כדי שלא להסיח דעתו מהאבל על חורבן בהמ"ק, כתב כן. ע"ש. ושו"ר להשדי חמד (בין המצרים סימן ב אות יח), שהעיר לנכון על התפארת אדם, שמכיון שדין דבר האבד למדנו מחול המועד, הא קי"ל בש"ע (סי' תקלח ס"ב), שבדבר האבד אם א"א לעשות אלא בפרהסיא מותר. ובשו"ת השיב משה התיר גם באבל, שאם א"א בשום אופן לעשות ע"י אחרים יעשה בעצמו, וכמ"ש הרמ"א בהגה ביו"ד (סי' שפ סעיף ה), ונראה דהיינו אפילו הוא בפרהסיא. ודברי התפארת אדם בזה צ"ע. ע"כ. ושוב מצאתי להגאון ר' חויתה הכהן בשו"ת שמחת כהן החדש (סי' קסד) שנשאל על זה, וכתב שהדבר ברור שלדעת מרן יש להתיר אפילו ע"י עצמו, ונראה שאף המטה משה לא כתב כן אלא לחומרא בעלמא. וכן נראה מלשון הא"ר, ומכיון שאפילו באבלות חדשה קי"ל הלכה כד' המיקל באבל אפילו ביחיד במקום רבים, כ"ש באבלות ישנה בדבר שאינו מעיקר הדין אלא חומרא בעלמא. ואף להתפארת אדם י"ל שבדורינו שאין כח ב"ד יפה יש להורות ע"פ הדין דוקא, שאם נאסור להם לא ישמעו לדברי חכמים, ולכן דיינו לעמוד על עיקר הדין, שהדבר מותר אף ע"י עצמו. ע"ש. ובשו"ת איש מצליח ח"ב (חאו"ח סי' לז), הובאה בקצרה תשובת ר' רחמים חויתה הכהן, וכתב, שיתכן שהמטה משה מחמיר גם בחוה"מ, וחולק על מרן, ואנן בתריה דמרן גרירן, והרי אפילו באבלות חדשה קי"ל שהלכה כדברי המיקל באבל, וכל שכן באבלות ישנה. ע"ש. וע"ע בשו"ת אם לבינה (סי' מז), ובשו"ת והשיב משה (חאו"ח סי' לד). וכן עיקר. עכ"ל, הרי לן דאף בתשעה באב שרי בדבר האבד. וכן כתב כיוצא בזה בספר המועדים כהלכתם שם בהערה שהרי אפילו בתשעה באב עצמו התירו דבר האבד, וציין בזה לסימן תקנ"ד כג, ובסי' תקל"ט ס"ה לענין חוה"מ ויו"ד סי' ש"פ ו' ז' לענין אבל.

ונראה דאף המחמירים לקנות בגדים בבין המצרים אם יש מבצעים זולים, מ"מ כ"ז דוקא בבגדים, אבל במגבות וכלי בית וכל כיוצא בזה נראה דיש להתיר ביותר.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

אם מותר לקנות למי שאין לו זמן כגון במקום ביטול תורה

הנה נשאלתי ע"י ידידי הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני אודך, האם מותר לקנות בתשעת הימים בגדים לתלמיד חכם, כיון שבזמן הזה יש פחות תור ואם יקנה לפני בין המצרים או אחרי בין המצרים יש בזה ביטול תורה, ולענ"ד לכאורה יש להחמיר בזה דהא סו"ס איכא שמחה, ואולם בבין המצרים יש מקום להתיר בזה ע"פ מש"כ לעיל, ושוב ראיתי ששאל בזה הרה"ג הנ"ל למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספר גם אני אודך (עניינים שונים חלק אות קט"ז) וז"ל: שאלה: אדם שרוצה לקנות בגד חדש בימי בין המצרים רק כדי שלא יהיה לו תור גדול בחנות [ויהיה ביטול תורה], ומשתמש בבגד רק אחרי ת"ב, האם מותר. תשובה: אין ראוי. עכ"ל, ובקונ' שערי יוסף בין המצרים ח"א כתבתי בנידון הנ"ל, כתבתי על החקירה הנ"ל, האם מותר לתלמיד חכם לקנות בגדים בבין המצרים מחשש ביטול תורה, כיון שאין לקוחות בחנות, והנה בשו"ת אבני דרך חט"ו סימן קז בדין קנית בגד חדש בבין המצרים לתלמיד חכם וכתב שבגם אני אודך להגאון הריחמ"א שליט"א (ח"ג סימן ל"ג אות כ"ד) כתב להתיר משום ביטול תורה, כי כיון שבמים אלו אין קונים הוא יכול לחכות פחות זמן בתור, וא"כ כיון שעיי"ז הוא חוסך ביטול תורה יש להתיר לו, וכך גם כת"ר התיר דהא חשיב דבר האבד, אולם לענ"ד אי"ז חשיב דבר האבד שהרי גם ביום שמגיע רגיל יכול לקחת ספר וללמוד בזמן הפנוי וכמו שמסופר על כל גדולי ישראל שנצלו כל רגע, וגם יחשוב בלימוד, וגם מה שידוע גדר תלמוד תורה ממרן החזו"א שצריך ללמוד תורה מתי שיש בזמן וכן משמע בהרבה פוסקים לדינא, [ואין בידי עתה זמן להאריך בזה, עי' מש"כ בזה בקובץ באר התורה מס' 47] וא"כ כיון שהוא צריך לבגד א"כ שפיר באותו זמן כבר לא חייב בלימוד תורה וביטולה זהו קיומה, אולם אולי יש להתיר היכא דהוא ת"ח חשוב ומזכה מגדולי ישראל אי"ז מכבודו שיהיה בחנות שיהיה הרבה אנשים, וגם עיי"כ יופרע שיכול לקנות בגד בבין המצרים ודו"ק, וכן כתב להקל בגם אני אודך תשובות הגרמב"כ דדון שליט"א ח"א חאו"ח סימן שנה יעו"ש, וכנראה דס"ל דביטול תורה הוא כמו שהבגד יותר זול.

ושוב מצאתי שכעיי"ז כתב להשיב להגר"ג רבינוביץ שליט"א, הג"ר אשר חנניה זצ"ל והו"ד בקובץ ויען שמואל (חלק כ' עמ' צח) שענה בזה בזה"ל: נראה שאין להקל בשביל זה אלא ילך בזמן שאין תור גדול בחנות,

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ואם תמיד יש תור גדול, ישלח את בני ביתו שיקנו לו, או שהם יחכו בתור עד שיגיע התור שלו וכשיגיע התור שלו יודיעו לו בטלפון וכיו"ב שיבוא עכ"ד, והוא לדינא כמו שכתבנו.

במקום שהבגדים צרים האם מותר לקנות בגדים חדשים

ולענין אם מותר לאשה בהריון שכל הבגדים צרים עליה ואין לה בגדים אחרים לקנות בגדים חדשים בתשעת הימים, ולכאורה נראה להיתרא, וכן כיוצא בזה שמעתי ממו"ר הגר"ע פריד שליט"א, וכן ראיתי שכתב לדינא בשו"ת מחוקק במשענותם ח"ב עמ' רח תשובה ה' שמותר לקנות, ובהערה שם כתב שנראה כיון שזה צער גדול ללבוש בגדים צרים במקום צער לא גזרו ומותר לה לקנות אבל תלכלך קצת את הבגד, או שתלבש את הבגדים בשבת חזון וכמ"ש בביה"ל ס"ו.

קניית טלית בבין המצרים

הנה לגבי קניית טלית קטן נראה שליכא איסורא, כיון שמעיקר הדין אין לברך עליו שהחיינו והו"ל כמו חולצות, וראה עוד מה שנתבאר בזה בספר שירת יוסף עניני נישואין יעו"ש.

אבל לגבי טלית גדול, נראה שיכול לקנות אף שמברכים שהחיינו, כמבואר בשו"ע סימן כב, שהרי סו"ס הוא מצוה, וכן כתב לדינא בשו"ת רב פעלים ח"ד סימן כט שמותר לבוש טלית חדשה או מכובסת בשבוע שחל בו ט' באב שבמקום מצוה לא גזרו חכמים וכתב להעיר בזה עמש"כ בשאילת יע"ב וז"ל: הנה אחהמ"ר מכ"ת לא צייתין ליה בזה ואין דבריו מחוורין כלל כי באמת כל כהאי גוונא שהוא דבר מצוה לא תקנו בזה חכמים איסורא כלל וכאשר מצינו בכמה דברים שאסורים בימים שאחר התענית ומורים היתר במקום מצוה וכ"ש במצוה כזו שהוא מתבטל ממצות ציצית שהולך כל אותם הימים בלא ציצית שהרי זו לא מעלה ארוכה על כן הדבר ברור ופשוט שגם בנידון הרב שאלת יעב"ץ ז"ל הנז' שהוא בגד חדש אשר בלעדי זה מוכרח לילך בלא ציצית יש להורות היתר גמור ללבוש טלית חדש ואין כאן ביטול גזרת חכמים כי גם בכה"ג לא גזרו כלל וזה ברור, עכ"ל, ונראה שיכול גם לברך שהחיינו שהוא כמו פדיון הבן, אבל כ"ז לכאורה היכא שאין לו טלית אחרת, וכן כתב להתיר לדינא הגאון רבי יו"ט זינגר שליט"א.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ואולם בשו"ת אג"מ (או"ח ח"ג סי' פ' ד"ה וכשנזדמן) כתב הזנ"ל: וכשנזדמן לו לקנות תפילין חדשים ודאי מותר כיון שהוא רק למצוה. וטלית שהוא בגד מסתבר שאסור אף שלובשין אותו רק למצוה, ע"כ, וכן כתב בספר טנעי גבריאל בין המצרים פרק לב סעיף ב' אלא דשם כתב להתיר רק היכא שאין לו אחר וגם אין לו ממי לשאול, וכן כתב לדינא בפסקי תשובות אות י'.

נתינת מתנות בבין המצרים

מותר לתת מתנות בבין המצרים (תורת חיים סימן תקנ"א סק"ו)

ונתינת מתנה לבר מצוה מותר אף בתשעת הימים, כן מוכח ממש"כ במשנ"ב סימן תקנ"ד ס"ק מא שאסור ליתן מתנה בתשעה באב שדינו כמו שאילת שלום ומשמע שבתשעת הימים מותר, וכן כתב בהליכות שלמה בין המצרים פרק יד סק"א יעו"ש. ובנתינת מתנה לבר מצוה הוא דבר האבד שאם לא יתנו לו עכשיו לא יתנו לו אח"כ.

ברכת הטוב והמטיב בבין המצרים

בכה"ח סימן קעה סק"א כתב מהלק"ט (ח"ב סימן קעה) שכתב שבבין המצרים הנוהגים שלא לומר שהחיינו יש למונעם שלא ישנו בבין כדי שלא יברכו הטוב והמטיב עכ"ד, וכן

אבל לדינא לא נקטינן כן לדינא, וכמו שכתב בשערי תשובה סימן תקנ"א סק"ח שכן כתב בסידור עמודי שמים חרך ד' דיני בין המצרים אות ט' יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת אור לציון שם.

קניית רהיטים בבין המצרים

והנה ע"פ שיטת השע"ת דאין איסור לברך ברכת הטוב והמטיב, וממילא מותר לקנות רהיטים או דברים שמברכים עליהם ברכת הטוב והמטיב שיש הנאה לשאר בני ביתו, וכן כתב בפסקי תשובות שם הערה עא, וכן כתב בלקט הלכות שם עמ' רפד.

קניית ושכירת דירה בבין המצרים

כתבו בפוסקים לדון האם מותר לקנות או לשכור דירה בבין המצרים, ולכאורה יש להתיר לקנות לצורך דירה שלו, משום דבר האבד, שמא

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

יקדמנו אחר, וגם משום ישוב ארץ ישראל, ואף שבמג"א סימן תקמ"ה סק"ד ובמשנ"ב שם סק"ט כתבו שאין זה נשחב דבר האבד בקניית דירה, מ"מ ראיתי שכתב בזה ידידי הגר"מ וייל שליט"א בספר המועדים כהלכתם שכ"ז בימיהם, אבל בימינו שחסרים דירות א"כ ממילא מציאת דירה מתאימה הוי דבר האבד, ומ"מ ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בגליון אזמרה לשמך שם בחלק השו"ת שכתב בזה"ל: שאלה, האם מותר לחתום על זכרון דברים בתשעת הימים, תשובה: אם יש חשש שהדירה תימכר, יחתמו על זכרון דברים, ואת החוזה יעשו לאחר ט' הימים, ואם אין אפשרות לעשות רק זכרון דברים אפשר גם לעשות חוזה. מקור - סי' תקנא' עכ"ל.

ושוב מצאתי למרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א בילקוט יוסף ד' תעניות עמ' קצז, יש שכתבו להחמיר שלא להכנס לדירה חדשה בימי בין המצרים, ויש שהחמירו עוד שאין ראוי לחפש דירות בימים אלו מ"ז בתמוז, אולם כ"ז ממדת חסידות, אך מעיקר הדין אין בזה איסור, וההנהגה הנכונה לשקול כל דבר כפי הענין והצורך, ובפרט במקום חשש הפסד או במקום מצות ישוב ארץ ישראל שיש להקל לכתחילה עכ"ל,

וראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א שכתב בגליון אזמרה לשמך מס' 172 וז"ל: וכן קניית דירה מותרת בימי בין המצרים לאדם נשוי עד ראש חודש אב, מכיוון שמברכים על דירה חדשה הטוב והמטיב, אך אדם שאינו נשוי שמברך שהחיינו יש להימנע מכך משבעה עשר בתמוז. עכ"ד, ושאלתיו הרי למה משום ברכת שהחיינו יש להימנע, הרי בקניית דירה באר"י איכא מצוה של מצוות ישוב ארץ ישראל, ואמר לי הגר"ע פריד שהשאלה הנ"ל מי שקונה בשביל נדל"ן, אבל אין הכא נמי הקונה דירה לעצמו הרי יכול לברך שהחיינו.

קניית חלק מהחפץ בתשעת הימים וחלק לאחר מכן

והנה ראיתי עיצה בשו"ת אבן ישראל להגר"י פישר זצוק"ל (ח"ח סימן מב) שכתב שיכול לקנות מכונת כביסה בתשעת הימים באופן שנותן להמוכר חצי שוויה ויאמר שאינו קונה עתה אלא חצי מכונת כביסה ואת שאר הכסף יתן לו ביום שאחר ת"ב, ואז יקנה את החצי השניה כי לדעתו חצי כלי מותר לקנות בט' הימים עכ"ד, ומדבריו נראה דהאי היתרא לא שייך דוקא במכונת כביסה, שאם המכונת כביסה התקלקלה שאני, וגם הרי

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

אין לו כ"כ שמחה בזה, נויש להביא ראיה ממש"כ כיוצא בזה לדון לגבי טבילת כלים בספרי שערי יוסף בהל' טבילת כלים האם שרי לכוון שלא לזכות בכלי, בקונה מן הגוי, וע"י כן לא מתחייב בטבילת כלים, וכמו שכתב בקצות השולחן, וא"כ יש לדון כאן דאולי יהיה מהני...

ומ"מ נראה שהקונה בכרטיס אשראי לא חשיב שלא שילם, אבל הקונה בתשלומים חשיב שלא שילם, וכן הוא הדין אם קונה בצק דחוי שאז יהיה שרי לקנות

ומענין לענין באותו ענין אוסיף האם אפשר לברך שהחיינו על קניית דירה עם חובות ומשכנתא.

האם מי שקונה דירה עם חובות או משכנתא מברך שהחיינו או הטוב והמטיב

וכן כתב בחזו"ע ברכות עמ' שצד שצה שאם יודע ויש לו מהיכן להזחיר את המשכנתא, והוא מסודר בעבודה שיודע שיהיה לו יכולת לשלם את הכסף הרי הוא צריך לברך שהחיינו או הטוב והמטיב.

ובהערות שם כתב לדינא: כתב בשו"ת לב חיים ח"ג (סי' נב), שהקונה בית וכלים בהקפה, נראה מסברא שלא יברך שהחיינו, כי לא נתקנה ברכה זו אלא על שמחת הלב, משא"כ בקונה הכל בהקפה, מה שמחה יש בלבו, כיון שהוא מודאג על פרעון חובותיו, ואם לא יפרע לבעלי חובות שלו, יכנס למאסר, ובכה"ג נראה פשוט שלא יברך זמן, ולא הטוב והמטיב. ע"כ. והובא בארחות חיים (סי' רכג אות ד), ובכף החיים (סי' רכג אות יח). וכ"כ הגרא"ח נראה בבדי השלחן (סי' סד אות ג). ע"ש. ובשו"ת שרגא המאיר חלק ז (ס"ס סח) כתב, בזה"ז לא ראיתי מי שקנה בית חדש שיברך, והיינו משום שבזה"ז רובם ככולם אין משלמים כל המעות במזומנים, אלא לוקחים הלואות מאנשים אחרים על הבית, ואין השמחה שלימה, וכמ"ש בשו"ת לב חיים ח"ג (סי' נב). ע"כ. וכ"כ בשו"ת דברי שלום קרויזר תנינא (חאו"ח סימן יב) בד"ה הרי מזה, ובשערים המצויינים בהלכה (סי' נט סק"ג). ע"ש. וכיו"ב כתב בשו"ת להורות נתן ח"ב (ס"ס יב). ובזמנינו שהקונה בית משלם סכום מסויים, ועל השאר לוקח משכנתא מהבנק ומשלם את חובו לבנק לאט לאט, מדי חודש בחדשו, נראה שאם הוא אדם מסודר בעבודה, ומעריך שתהיה לו יכולת לשלם כאשר הושת עליו, שפיר

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

דמי לברך שהחיינו או הטוב והמטיב. וראיתי בשו"ת ציץ אליעזר חלק יב (סי' יט) שכתב לפקפק ע"ד הלב חיים הנ"ל. ובאר רעהו וחקרו בשו"ת באר משה ח"ה (סי' סח), והשיב על דבריו. ע"ש. וע"ע להרה"ג ר"י רצאבי בש"ע המקוצר ח"א (עמוד שכט) בהערה. ונ"ל פשר דבר כמו שכתבתי לעיל. והלב חיים לא מיירי בהכי. ובספר בן איש חי (פרשת ראה סעיף ו) כתב, שאף שמן הדין הבונה בית חדש או הקונה בית חדש צריך לברך שהחיינו, עתה נהגו שלא לברך על קנין או בנין הבית, אלא נהגו שכאשר עושים חינוך הבית בסעודה להודות לה' על הטובה שהטיב עמו, בעה"ב לובש בגד חדש ומברך עליו שהחיינו ומכוין לפטור את הבית. ע"ש. ע"כ דברי החזו"ע שם.

וכן כתב לדינא בשו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן כט וכתב שהרי חז"ל כתבו שהחיוב הוא על שעת הקנייה והא סו"ס הרי הוא עתה קנה את הדירה יעו"ש.

וכה"ג הו"ד מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בשו"ת שערי ציון ח"ב בקונ' שיח חיים עמ' קז וז"ל: שאלה אדם שקנה דירה חדשה אולם יש לו חובות על הדירה האם יברך שהחיינו או לאו, תשובה: יתכן שיברך, שאלה: נסתפקתנו במי שקנה דירה ע"י שלקח משכנתא גדולה וכל דירתו משעובדת לבנק האם יברך שהחיינו או הטוב והמטיב כדין קנה בית חדש או דילמא לא יברך כיון שאינו נחשב בעלים גמור ע"ז, והשיב בזה"ל: אם שמח יברך עכ"דל, [ועוד אציין בזה מה שנשאל עוד האם הקונה דירה ע"מ להשכירה והאו עצמו לא ידור בה האם יברך שהחיינו, והשיב בזה"ל: יברך, ושוב נשאלתי בענין הנ"ל האם יכול לברך שהחיינו על קניית הדירה לאחר הרבה זמן שקנה אותה ולכאורה נראה שלא יכול לברך דומיא דברכת שהחיינו שמברך רק בשעת הלבישה, אבל אם אח"כ יכנס לדור שם יכול לכאורה לברך הטוב והמטיב עם אשתו].

ובשו"ת ברכת יהודה ח"א חאו"ח סימן ט' כתב לדינא שיש לברך על דירה חדשה ברכת שהחיינו אף שקונה את הדירה עם משכנתא ופורעה מידי חודש בחודשו, משום שרי"ז דומה למש"כ בשו"ת לב חיים ח"ג סימן נב שאין לברך על קניית דירה כשקנה אותה עם חובות משום ששאני הכא שאינו צריך לפרוע את כל החובות בבת אחת כי אם מעט מעט יעו"ש, ועיין עוד במש"כ בזה בשו"ת ברכת יהודה חלק ב' ענינים שונים סימן ו' אות א' להשיב עמ"ש"כ מחבר אחד להשיב ע"ד, וכתב לו דהא סו"ס איכא שמחה

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

שהכסף הולך לדירה שלו, ושיש לו דירה, מאשר שהכסף הולך לשכירויות. ושכן כתב לדינא בספר שערים המצויינים בהלכה סימן נט סק"ד, ושכן הו"ד לדינא בשו"ת רבבות ויבולות ח"ג סימן סו, ושכן כתב בספר גנזי ברכה ח"א סימן כ' יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת מציון אורה ח"א האו"ח סימן ז'. ועיין עוד בזה בשו"ת אדרת תפארת ח"ה סימן כא מש"כ בזה.

ואולם בקובץ מה טובו אוהליך יעקב ח"א בפסקי הגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א הובא, שהקונה דירה ונכנס לחובות עקב קניית הדירה מ"מ מברך שהחיינו או הטוב והמטיב כשיש לו בני בית, אבל כשיש לו משכנתא על הדירה כיון שהדירה משעובדת לבנק אינו יכול לברך על הדירה שהחיינו או הטוב והמטיב, ולכן שיכוון ברכת המזון בברכת הטוב והמטיב גם על הדירה, ויעו"ש שה"ה לקונה דירה בדמי מפתח. וכע"ז דעת הגרש"ד זיע"א כן ראיתי שהובא כיוצא בזה דעת הגרד"ק שליט"א היכא שקונה את הדירה עם משכנתא נראה דא"א לברך שהרי אין שמחה כ"כ דהא סו"ס איכא חובות, אבל לדינא נראה דהא סו"ס יכול לברך כיון שסו"ס יש לו שמחה מזה, וכ"ז היכא שיודע מהיכן להחזיר את המשכנתא.

וכן ששאלתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א האם אפשר לברך שהחיינו או הטוב והמטיב אם יש לו חובות מקניית התורה, ע"י משכנתא, ויש לו איך לשלם את המשכנתא ואמר לי שבכה"ג יכול לברך שהחיינו.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ברכת משקה אלוורה

מוצש"ק פרשת פנחס תשפ"ב

נשאלתי כמה וכמה פעמים בזמן האחרון, בברכת משקה האלוורה, והוא משקה שיש בתוכו חתיכות אלוורה, ובמשקה הנ"ל כתוב שיש בו 10 אחוז אלוורה. ואמנם במציאות יש הרבה יותר, והוא כחצי מהמשקה בערך, ומה שכתוב בו שיש 10 אחוז כנראה הוא רק במשקל, וכל השאר מים מתוקים, ונשאלתי האם יש לברך עליו שהכל נהיה בדברו שהוא העיקר ופוטר את הכל, או שיש לברך גם על פרי האלוורה.

ויש לדון מדין עיקר וטפל, והנה בשו"ע סימן ריב סעיף א כתב, כל שהוא עיקר ועמו טפלה (פרוש דבר בלתי נחשב) מברך על העיקר ופוטר את הטפלה, בין מברכה שלפניה בין מברכה שלאחריה, לא מבעיא אם העיקר מעורב עם הטפל אלא אפילו כל אחד לבדו, ואפילו פת שהוא חשוב מכל אם הוא טפל כגון שאוכל דג מליח ואוכל פת עמו כדי שלא יחנקנו בגרונו מברך על הדג ופוטר הפת כיון שהוא טפל,

וכתב שם במשנ"ב (סק"א) אם העיקר מעורב, כגון כל תערובות שני מינים, שהאחד הוא העיקר והשני אינו בא אלא לתקנו ולהכשירו, או אפילו שניהם עיקרים אלא שהאחד מרובה מחבירו, הרוב הוא העיקר, כמו שכתוב סימן רח ס"ז, ואפילו כל מין ומין עומד בפני עצמו וניכר נמי בתר רוב אזלינן ועל כן בפורים שרוקחים שומשמין בדבש ומערבין בהם פתיתי אגוז כל שרוב שומשמין בתר העיקר אזלינן ומברך פרי האדמה, ומיהו כל זה דוקא בששניהם הוא דבר חשוב האם אחד מהן אינו דבר חשוב אף שהוא הרוב בטל הוא לגבי מיעוט החשוב דהוא העיקר יעו"ש עוד במשנ"ב.

ויש לדון במשקה שנקרא אלוורה ובו מים מתוקים עם חתיכות פרי, ויש לדון האם ברכת המשקה שהכל כיון דסו"ס שותים אותו, אבל מאידך הרי יש בו הרבה חתיכות פרי שניכרות וגדולות ולא מרוסקות, ובדרך כלל יש מהחתיכות הנ"ל בתוך המשקה, ולפעמים לא יוצא כלום, והם שקופות, וראיתי שיש שטועים בזה ומברכים ע"ז שהכל, ולכאורה יש לומר לדינא שיש לברך ע"ז גם בורא פרי האדמה, וגם שהכל על השתיה, ונאולי יש לדמותו לאייס קפה שיש בו פירורי עוגיות שמברכים עליו שהכל, ואף

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

דקימ"ל כל שיש בו מחמשת המינים מברכים עליו מזונות, מ"מ כתבו הפוסקים ששם משקה עליו ומברכים עליו שהכל, וא"כ לכאורה ה"ה כאן, ומ"מ אין הנידון הכא שייך למעדנים עם חתיכות פרי או גלידה עם חתיכות פרי וכל כיוצא בזה דהרי אין ע"ז שם שתיה אלא שם אוכל, ושם לכאורה ברור שיש לברך על הפרי].

והנה הכא הרי האלוורה אינו מתקן את המים, ומאידך המים מתקנים את האלוורה שבלא זה אי אפשר לאכול את האלוורה כך, והמרקם של שניהם הוא עיקר, אבל מאידך דעת האנשים היא שהם קונים את המשקה הנ"ל משום האלוורה ומשו"ה הוא עיקר להם, וממילא שפיר הוא דבר חשוב, ויש לברך עליו לכאורה, אבל מאידך סו"ס הרי כוונתו גם למשקה, וממילא לכאורה יש מקום לומר שיברך על שניהם, והכא הגדר הוא טפל הנאכל בכלל העיקר שהוא אוכל את הטפל רק בגלל העיקר, כמו קוגל אטריות עם מלפפון חמוץ, שנפטר בברכה אחת רק אם לועסם ביחד, וכן כמו סלט עם קוביות של גבינה קשה שלכאורה י"ל שמברך רק על הסלט כיון שהגבינה נאכלת רק בגלל הסלט, אבל אם היה אוכל את הגבינה גם ללא הסלט יש לברך שני ברכות, והכא נמי הוא אם הקונה את האלוורה גם משום הקוביות פרי שבתוכו והיה אוכלן לבד, מחמת העיקר שבהם, יש לומר שיש לברך על שניהם. [והכא אין לדון משום שכל אחד ניכר על עצמו שבחיי אדם (כלל נא סעיף יג) כתב שאם עירב ב' מינים שאין ברכתם שווה כגון פרי עם בורא פרי האדמה אף שבא לתת טעם הולכים אחר הרוב, כ"ז דוקא שאין המיעוט ניכר אבל אם המיעוט ניכר לעצמו אינו נעשה טפל ומברך על כל אחד בפני עצמו, וכן כתבו עוד פוסקים. אמנם הרבה מן הפוסקים פליגי עליה, וכמו שכתב בפרי מגדים בפתיחה אות יב ועוד. מ"מ י"ל שהכא הוא חשיב שאינו ניכר לכאורה, שהרי לא רואים מרחוק ואינו ניכר. ואמנם אכתי יש לפלפל בזה ולומר שלכאורה הרי הוא חשיב כניכר ועיין].

ושוב ראיתי שבספר מאיר עוז (חלק ט' עמ' 132) כתב בזה"ל: מיץ פירות שנעשה ע"י שטחנו את הפירות דק, ומ"מ יש בו חתיכות מהפרי יש ללמוד שכל שהחתיכות קטנות שהדרך ששותה אותם ביחד עם המים כמיץ גזר שיש לברך שהכל והוא ממה שכתב המ"ב (רה יז) ששומשומין שטחנם גם כשהדרך לאכול ריסוקם ולכן י"א שברכתן אדמה, מ"מ אם עשה מהם משקה יברך שהכל ואם נתנו חתיכות של פרי במשקה כגון במשקה

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

אלוורה שיש בו חתיכות גדולות שלא שותה אותם עם השתייה, אלא צריך ללעוס את החתיכות וכיון שאין הפרי נותן טעם במיץ שיש לו טעם עצמי מסתבר שהוא בטל לעיקר המיץ, וצריך לעיין בדיני עיקר וטפל בין מוצק לנוזל כבמרק וליפתן אך כשיש בו הרבה פירות באופן שיש להחשיבם כעיקר א"כ אינו נחשב דרך שתייה אלא אוכל וכליפתן וכן כששותה לרפואה לכאורה יברך רק על הפירות ויפטור את המים, עיין בלוח הברכות ערך ליפתן וערך אלוורה איזה ברכה יברך.

ושם בערך הנ"ל בלוח ברכות כתב: צמח רב שנתי בעל עלים ארוכים וקוצניים ופריחה צהובה או כתומה החלק החיצוני מר ואין לברך עליו ואם אוכל את החלק הפנימי באופן שיש בו טעם יברך על זה שהכל וטעמתי את החלק הפנימי ולא היה לו כל טעם אך יתכן שהיה זה דווקא במה שטעמתי. ואולי יש אלוורה שיש לה טעם והיום יש שמכניסים חתיכות אלוורה למשקה ממותק, מ"מ נראה שהמשקה הוא העיקר והאלוורה טפילה אליו ויברך שהכל ואם שותה לרפואה באופן שהאלוורה היא העיקר, יש לעיין באופן שמגדלים אותה לצורך זה שיברך האדמה מחמת שנחשב שאוכל את העץ עצמו ולא את הפירות וכברכת קינמון וי"א ברכת קני סוכר, ויש לדון האם דומה למי שלקות שהשותה את המים בצורת אכילה מברך כברכת הפרי אבל מי שלקות שנעשו על דעת לשתותן י"א שמברך עליהם שהכל וא"כ שמא גם באכילת פירות אם היא בדרך של שתייה יברך שהכל וצ"ע ולגבי שמן מצינו שמברך עליו העץ כשרוצה בשתייתו באופן שאינו מזיק וכן לגבי מי שלקות עצמן מצינו בשעה"צ (רב ל) מחלוקת כשותה בדרך שתייה האם יברך האדמה ומ"מ אם הם חתיכות גדולות שצריך ללעוס אותן א"כ הוי כבדרך אכילה, וא"כ אם הם עיקר השתייה יברך עליהם האדמה ויפטור את המים, עכ"ד. ומבואר דלדינא כיון שהם חתיכות גדולות יש לברך עליהן האדמה.

ושוב מצאתי גם בזה בספר שערי הברכה בלוח הברכות (עמ' תקלט), ושם כתב שברכתו שהכל, וביאר שם בהערה את הטעם דהוי כפרי המשמש לתבלין בלבד שברכתו שהכל, וכתב שם שאם נותרה קוביית אלוורה לאחר שתיית משקה אלוורה ונהנה ממנה בנפרד אינו צריך לברך עליה כיון שהיא באה כטפל אל המשקה, והיינו כיון שמתחילה היתה טפל, וממילא כך דינא הוא עתה.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

וכן ראיתי להרה"ג אופיר מלכא שליט"א בספר הליכות ברכות (חלק ב' בלוח ברכות עמ' תקכז) שכתב, שאלוורה ברכתו שהכל משום שמשמש כתבלין בלבד כמבואר בסימן רד סי"ב, על משקה האלוורה יש לברך שהכל ודי בכך לפטור את קוביות האלוורה גם אם אוכלם בפני עצמו.

ואמנם אכתי יש להעיר בכל שיטות הפוסקים הנ"ל דאכתי סו"ס אינו חשוב כתבלין, שהרי תבלין בא להטעים, והכא הוא יותר מלהטעים, אלא שיהיה כאן תוספת פרי, ולא רק תרכיז של פטל בעלמא, וע"כ נקרא משקה אלוורה, ואינו נקרא מים. משא"כ עוף בתיבול פפריקה, וכל כיוצא בזה אינו נקרא פפריקה, וממילא מהכ"ת להחשיבו הכא כתבלין.

ושוב שאלתי בזה להגאון רבי שמואל יוסף שטיצנברג שליט"א, בדין ברכת משקה אלוורה, שלכאורה יש לומר שיש עליו שם משקה וברכתו שהכל, והשיב לי בכל הנ"ל בזה"ל: בספרי פכ"ג בערך אלוורה כתבתי, שעל הצמח עצמו מברך שהכל, דהוי כפרי המשמש לתבלין בלבד, שברכתו שהכל. ולכן אפילו משקה שיש בו קוביות אלוורה, מ"מ ברכתו שהכל, כיון שהאלוורה היא פרי המשמש כתבלין שברכתו שהכל, וה"ה אם נותרה קוביית אלוורה לאחר שתיית "משקה אלוורה" ונהנה ממנה בנפרד, אינו צריך לברך עליה, כיון שהיא באה כטפל אל המשקה. וכמבואר בפוסקים, שאף אם לאחר שגמר את אכילת העיקר נשאר קצת מהטפל לבדו מ"מ א"צ לברך עליו, כיון שבתחילתו היה טפל לעיקר.

אך למעשה יש להסתפק, שאם הכוונה לרפואה, הרי"ז כמו אניגרון שדעתו על הרפואה, שמברך על האלוורה. והנה בוודאי שאין מברכים על בפה"ע, כיון שזה צמח שהענפים כלים כל שנה אבל השורש נשאר כל השנים, וכעין אופן צמיחת בננה. והחומר הנ"ל נמצא כעין ג'ל בין העלי. ויש לדון שזה כמו שרף עצים שברכתו שהכל, אך יתכן שזה נחשב כמו שנטעי אדעתא דהכי וברכתו בפה"א. אך למעשה נראה, שרוב האנשים אינם נוטעים על דעת לשתותו בפ"ע, ובעיקרו משמש לדברים אחרים של אבקות ומרקחות, וגם כששותים אותו במשקה הוא תמיד טפל, וצ"ע. ע"כ תשובתו אלי.

ושוב שאלתי להרה"ג הנ"ל, אבל יש לעיין מדוע חשיב כתבלין, הרי סו"ס הרי חתיכות פרי ניכרות, וזהו עיקרו של המשקה.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

והשיב לי הגאון הנ"ל בזה"ל: לענ"ד נראה שזה לא עיקרו של המשקה, שהרי אין זה מי שלקות וכדו'. אלא שזה כמו שעושים משקאות קלים ונותנים בזה כמה חתיכות פרי לגוון, כך נותנים גם את החתיכות הללו. ובד"כ אין בכמות קטנה של אלוורה תכונות של ריפוי וכדו', אלא זה רק נותן איזה תוספת למשקה, אבל עיקרו של המשקה זה מים בלבד, ולכן החתיכות הם טפלים לעצם המשקה. עכ"ד. אבל אכתי יש לעיין בזה דהעיקר השם שלו הוא משקה אלוורה. והעיקר בו זה האלוורה וכמו שכתבתי להעיר כנ"ל.

ומו"ר הגר"ע פריד שליט"א השיב לי על ברכת משקה אלוורה ומעדנים שיש בהם חתיכות פרי וז"ל: הפרי טפל וגם במעדנים הפרי טפל עכ"ל.

וכדבריו כן כתב ידידי הגאון רבי יאיר נאמן שליט"א בספר ברכה נאמנה (מהדו"ג עמ' תתקע) שאלוורה ברכתו שהכל מאחר שעיקרו לצורך תבלין ובא עתה בתור משקה ולכן יש לברך שהכל, וגם אם במשקה קוביות אלוורה כהמצוי במשקה מסוג זה, יכווין לפוטרם בברכה על המשקה שהוא העיקר עכ"ד. וכן כתב לי הגאון רבי ראובן יוסף מיארה שליט"א שכן כתב בלוח ברכות שהעיקר שברכתו שהכל כדברי הברכה נאמנה שהוא העיקר, וגם יש לדעת שיתכן מאד שעיקר המרכיבים הערכיים נמצאים יותר במשקה, עכ"פ מצד האדם ברור שהוא העיקר והוא לא מתעסק הרבה בקוביות. עכ"ד. וכן כתב לי לדינא ידידי הגרי"א אוהב ציון שליט"א בזה"ל: גם בלבי עלתה חקירה זו בשבת שעברה שהביאו לי משקה כזה, ואמרתי שהאלוורה מוגדר "טפל" אל השתיה, ובפרט שלא רגילים לאכול "אלוורה" בפנ"ע, ולכן נלע"ד שיש לברך שהכל והוא פוטר כל מה שיש בו. ולגבי אייס קפה שיש בו עוגיות, לא ברירא לי כולי האי שברכתו שהכל, ושמא יש לברך רק מזונות ולפטור המשקה מדין "כל שיש בו". וצ"ע לפי שעה. עכ"ל.

אמנם לכאורה יש לומר דסו"ס הרי הוא עיקר, ויש לברך עליו על כל פנים בפני עצמו, וכן שמעתי ממו"ח הגאון רבי שמואל יאיר שליט"א במח"ס משנ"ב תפארת, ושא"ס, שלענ"ד האלוורה הוא עיקר ויש לברך עליו כברכתו בורא פרי האדמה. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

וכע"ז כתב לי הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בן הגה"צ רבי יעקב יוסף זצ"ל בזה"ל: אבא היה מברך על הפרי בעיקר והשאר כמי שלקות ולחזו"א הוא עץ כמו מיץ תפוזים, ולדינא יל"ע טובא. עכ"ל.

וכע"ז כתב לי ידידי הגרי"מ וייל שליט"א במח"ס המועדים כהלכתם וש"ס וז"ל: לכבוד הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א שבוע טוב ומבורך לפי מה שאתם כותבים, הרי החתיכות גדולות וא"כ כיון שיש כאן שני עיקרים ולא עיקר וטפל, א"כ יצטרכו שני ברכות, כי גם לפי מש"כ הבאה"ל בסי' רי"ב הינו רק בחתיכות קטנות מאוד ולא בחתיכות גדולות, וכמובן שכל זה בפרי שדרכו להיאכל גם כשהוא מבושל, לגבי איס קפה עם פירורי עוגיות, לא הבנתי למה לא יברכו עליו רק מזונות, מה הטעם עכ"ד, והשבתי לו הכא זה יחסית חתיכות גדולות, [ולגבי איס קפה יש שכתבו שחשיב שם משקה ולא אוכל, וכן כתב בתשובה מרן הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א, ועוד פוסקים, והארכתי בזה במק"א בדיני כל שיש בו].

ושוב כתב לי ידידי הגרנ"י בן שמעון שליט"א במח"ס שו"ת מעשה נסים וש"ס וז"ל: שאלה ידועה שכבר דנו בה הפוסקים בזמננו - (עי' שערי הברכה עמ' תקלט, מאיר עוז ח"ט עמ' 132 ובלוח הברכות עמ' 14, הליכות ברכות ח"ב עמ' תקכז, ועוד) אכתוב בתמצית מסקנת כל הפוסקים שמברכים על משקה זה שהכל, היות וחתיכות הפרי אינם חשובות (כיון שקטנים הם כבר אינם מזוהים כ"כ) לכן הם בטלים למשקה שעיקרו לשתייה ולא למאכל.

ולפי"ז אם אכן מדובר בחתיכות גדולות שהם ניכרות היטב לעין ויש בהם שיעור של כזית, לכאורה יצטרך לברך ע"ז האדמה. אמנם בדר"כ זה לא המציאות במשקים אלו.

אמנם מה שלא הבנתי כאן, הרי צמח האלוורה אינו ראוי לאכילה מחמת עצמו (זהו צמח בעל עלים ארוכים וקוצניים) ורק מחמת העיבוד שנעשה לו הוא ראוי, א"כ הוא בכלל מה שפסק מרן השו"ע (סי' רד ס"א) דמאכל שאינו ראוי מחמת עצמו אף אם גדל באדמה מברכים עליו שהכל (וע"ע במשנ"ב סי' רה סק"ה) לגבי ברכת הבצל, וא"כ לכאור' ה"ה בצמח האלוורה.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ואם כנים הדברים, נמצא דכל הנידון כאן אינו לגבי ברכה ראשונה אלא לגבי ברכה אחרונה, דגבי ברכה ראשונה בלא"ה מברך שהכל נהיה בדברו ממנ"פ, וכל הנידון כאמור הוא לגבי ברכה אחרונה, דאם יש לו חתיכות גדולות שניכרות היטב ולועס אותם והוי דרך אכילה, א"כ צריך לאכול בכדי אכילת פרס ע"מ לברך ברכה אחרונה, אבל אם החתיכות אינם ניכרות מחמת שהם קטנים ולא מזוהים בכה"ג אה"נ כיון שהוי דרך שתיה יברך בכדי שתיית רביעית.

נמצא דבלא"ה ברכתו שהכל ובלא"ה ברכתו האחרונה בורא נפשות, רק השאלה אם יברך בכדי שתיית רביעית או בכדי אכילת פרס. ודו"ק. ע"כ לשון תשובתו. [ומש"כ לציין במשנ"ב סק"ה, הנה שם לא נמצאו הדברים] והנה לדבריו של ידידי הנ"ל כיון שאינו ראוי לאכילה, א"כ לכאורה יש עליו שהכל.

והנה בשו"ע סימן רד סעיף א' כתב: על דבר שאין גדולו מן הארץ כגון בשר בהמה חיה ועוף דגים ביצים חלב גבינה ופת שעפשה ותבשיל שנשתנה צורתו ונתקלקל ונובלות שהם תמרים שבשלם ושרפם החום ויבשו ועל הגובאי ועל המלח ועל מי מלח ועל מרק ועל כמהין ופטירות ועל קורא וכו' מברך שהכל, ובמשנ"ב שם (סק"ט) כתב, על הקורא שמברכים עליו שהכל, והטעם אע"ג דגידולו מן הארץ מ"מ לא מברכין עליה אפילו בורא פרי האדמה אלא שהכל דלא נטעי אינשי האילן אדעתיה למיכל את הקורא כשהוא רך דממעט ענפי האילן וכו', וכתב עוד בשם הט"ז על קטניות רטובין של שדות שדרכן להניחן ולאכלן מבשלים מברך על הקטניות כשהן חיינן אפילו כשהן רטובים שהכל ואם בישל בורא פרי האדמה, והמשנ"ב שם הביא שבפרי מגדים וכן עוד אחרונים ס"ל לדינא שלעולם מברך עליהם שהכל, ושכן מנהג העולם וכמ"ש בשערי תשובה, ויעו"ש במשנ"ב סקי"ב, ומכל הנ"ל נראה דהא סו"ס נטעי אינשי אדעתא, ומשו"ה לכאורה נראה שיש לברך עליו האדמה.

ובמש"כ שאין הצמח הנ"ל ראוי לאכילה, לעיל הבאתי ממש"כ ידידי הגאון רבי מאיר ערבה שליט"א בספרו מאיר עוז שאלוורה הוא ראוי לאכילה אלא שאינו מתוק כ"כ, [ואולי משו"ה יש הרבה אנשים שלא טעים להם בכלל (בלשון המעטה) לשתות את המשקה הנ"ל].

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ושוב שאלתי בכ"ז להגאון העצום רבי שמעון ללוש שליט"א במח"ס שו"ת נשמע קולם ושא"ס, ובירר את המשקה הנ"ל עם מומחי החברה, וע"פ זה משקה אלוורה שיש בו חתיכות פרי, הרי הוא עיקר ויש לברך על אדמה, וכן נראה עיקר לדינא.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

האם מותר לעשות חליצה בבית המקדש

שאלה:

אחדשה"ט

הסתפקו בני החבורה אם מותר לעשות חליצה בהר הבית דהרי רקיקה

אסורה שם

בברכה רבה

הבחור יצחק פרץ

החוו"פ עי"ת מכסיקו

בס"ד

יום ב' י"ט תמוז תשפ"ב

לכבוד ידידי ורעי הבה"ח יצחק פרץ ני"ט

שלו וברכה

איתא בגמ' בברכות דף סב ע"ב, לגבי רקיקה בבית המקדש, תניא ומה מנעל שאין בו דרך בזיון אמרה תורה של נעליך מעל רגליך, רקיקה שהיא דרך בזיון לא כ"ש, וכן איתא בירושלמי בברכות פרק ט' הלכה ה', ובתוספתא בברכות פרק ו' יט, וכן כתב ברמב"ם בהל' בית הבחירה פרק ז' הלכה ז', ואי זו היא יראתו לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו או באפונדתו או באבק שעל רגליו או במעות הצרורין לו בסדינו ואין צ"ל שאסור לרוק בכל הר הבית אלא אם נזדרמן לו רוק מבליעו בכסותו, ולא יעשה הר הבית דרך וכו' עכ"ד, ולגבי לבישת המנעל, יש לדייק מדברי המנ"ח מצוה רנד אות ד' שכתב שמה שנקרא נעל לענין חליצה ויום הכיפורים נאסר ללכת בו בהר הבית והשאר שרי, יעו"ש, ומשמע שגם בחליצה אסור, ויש לפלפל, ושוב מצאתי למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בדרך חכמה על הרמב"ם שם סק"ה שכתב, במנעל וכן בסנדל ודוקא מה שהוא מנעל לענין חליצה ויום הכיפורים ויש מחמירין גם בבית הכנסת שלא ליכנס במנעלים, וצ"ע אם מותר בהר הבית במנעל של מצוה כגון חליצה, והקיט וכו' עכ"ד, וציין לעיין בזה בערוך השולחן שם, [ואין הספר הנ"ל תחת ידי לעיין בו] ויש עוד לדון בכל זה עמש"כ הרמב"ם שבמקלו אסור ולצורך מצוה מותר, כמו שכתבו בספר המפתח בשם יריעות שלמה וכמו שכתב להביא בדרך חכמה שם, וא"כ יש

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מקום לומר דכמו דשרי במקלו לצורך מצוה, ה"ה דשרי במנעלו ולרוק במקום מצוה, ואמנם אכתי איכא לחלק דדוקא מקלו דאכתי אינו דרך בזיון כמו ברקיקה.

ואמנם יש לדון דאם אם הוי מצוה, סו"ס הרי הוא דרך ביזון שהרי טעם הירקיה הוא כדי לבזות את היבם על שאינו רוצה להקים שם לאחיו וכמו שכתוב ככה יעשה שקאי על היריקה וכן כתב בשו"ת בית יוסף דיני יבום וחליצה סימן א' בתשובות מדודו הרב יצחק קארו שצוה התורה וירקה בפניו כדי לבזותו כמו לדבר מאוס ובזוי, וכן מבואר בזוהר חדש פרשת כי תצא יעו"ש, וכן כתב בחינוך סימן תקצח שהיא מרמזת לו ביריקה שאין הוא חשוב בעיניה אלא כאיש זר שאינה מדקדקת מלירוק בפניו, ועיין עוד ברבינו בחיי על התורה פרשת כי תצא בד"ה וע"ד הקבלה, יעו"ש ובפנים יפות עה"ת בד"ה וענתה, ולכן נראה לדינא שאין לקיים מצות חליצה בבית המקדש כן נראה לענ"ד, ואף שחפשתי טובא ולא מצאתי לאחד מן הפוסקים שדברו בזה, לענ"ד נראה דמילתא דפשיטא כביעא בכותחא לאיסורא.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה והחסידות בני ברק

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מי שעשה קיצור קיבה כיצד יעשה קידוש

ב"ה

להגר"י אביטבול שליט"א

נשמח לקבל תשובה למעשה מה יעשה אדם שעבר קיצור קיבה השבוע
ולא יכול לאכול לכן יש לשאול
מה יעשה עם קידוש והמוציא וכו' וברכת המזון בשבת
בברכת כהנים באהבה כעתירת
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס "גם אני אודך"
ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

בס"ד

ערש"ק פרשת פנחס תשפ"ב

לכבוד ידידי הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני
אודך

במה ששאל מה חולה לאחר שעשה ניתוח של קיצור קיבה כיצד יעשה
לגבי קידוש וברכת המזון, הנה לגבי בשר בחלב קימ"ל שיכול לאכול
לאחר שעה, וכמו שמבואר חכמת אדם כלל מ' סעיף י"ג כף החיים יו"ד
סימן פ"ט סק"ז וסק"כא, ושוב ראיתי כיוצא בזה למו"ר הגר"ע פריד
שליט"א שדן לגבי קידוש בליל הסדר שישמע קידוש מאחר מדין שומע
כעונה ויחזיק כוס לעצמו, ומ"מ בנ"ד שוב ראיתי בחזו"ע שבת חלק ב'
עמ' קכח סוף הערה ג' שכתב לכיון בתפילה וכתב להוסיף אחר אמרית זכר
למעשה בראשית וזכר ליצאת מצרים וזהו ע"פ דברי הריטב"א במס' שבת
ף כג ע"ב, ושוב ראיתי שהו"ד בספר בקבך קדוש בהל' קיצור קיבה עמ' צו
אבל כתב שם שהעיר לו תלמיד חכם אחד שליט"א שכיון שפטרון זה
לצאת בתפילה רוב הפוסקים חלקו ע"ז וסומכים ע"ז רק בשעת הדחק כמו
ביום הכיפור לכן בנ"ד יש לצאת ע"י אחר, וכתב שם שכן דעת הגאון רבי
שריאל רוזנברג שליט"א שלא להוסיף בנ"ד בתפילה זכר ליצאת מצרים
אלא לשמוע הקידוש מאחר, ושם בהערה ציין עוד למש"כ במשנ"ב סימן
רפט סק"י שהביאר מהחיי אדם שיש אופן שאפשר לסמוך על מה שקידש
בתפילה. ויעו"ש מש"כ לדון האם יכול לצאת יד"ח מאשתו בקידוש,

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

יעו"ש, וכנ"ל יש לדון בקטן והאריכו בזה הפוסקים על דברי השו"ע בהל' קידוש, וכבר כת"ר שליט"א האריך בזה בספרו פרדס יוסף החדש על שבת קודש קידוש והבדלה יעו"ש.

ולענין סעודת שבת, הנה יש בזה כל מיני מצבים שונים, ורק אציין בזה מש"כ בספר קדוש בקרבך סימן לו שכתב שיש לדון באלו השבועות שאינו יכול לחם האם ע"פ הדין צריך לדחוק את עצמו לפורר את הלחם ולאוכלו מרוסק עם מים ותו לא, וכתב שפטור, ושכן הורה הגר"י תופיק שליט"א שזה לא גרע מזה שיש לו עונג שלא לאכול דקימ"ל דלא יאכל וה"ה בנ"ד שכיון שמעדיף שלא לאכול בצורה כזו ויש בזה צער הרי הוא פטור כמבואר בשו"ע או"ח סימן רפח יעו"ש. וע"ע בשו"ת ויצב אברהם ח"ב סימן יא שכתב שמי שעשה קיצור קיבה יכול לברך ברכת המזון על פת הבאה בכיסנין, והעלה שם לדינא שאינו יכול לברך ברכת המזון אלא רק על המחיה, ויש להאריך עוד בכ"ז.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

בני ברק

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מכתב לגליון מעדני אשר פרשת מטות

לכבוד הגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א

עמ"ש"כ בגליון מעדני אשר פרשת מטות תשפ"ב, וז"ל: בפרשתן ל' י"ד כל נדר וכל שבועת איסור לענות נפש אישה יקימנו ואשה יפרנו. קימ"ל יורה דעה הלכות נדרים סימן רל"ד סעיף נ"ה אלו נדרים שהבעל מפר, נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה. יש לחקור אשה שנדרה שלא לשמוע כלי שיר האם היא בכלל נדרי עינוי נפש והבעל יכול להפר לה או דילמא אינו יכול להפר לה, הנה בבעל הטורים בפרשתן על הפסוק "כל נדר וכל שבועת איסור לענות נפש אישה יקימנו ואשה יפרנו" כתב דב' פעמים כתוב לענות בפרשתן לענות נפש והשני תהילים פ"ח "למנצח על מחלת לענות" והוא ענין כלי שיר, לומר שאם נדרה שלא לשמוע כלי שיר, שבעלה מיפר לה, שחשוב כנדרי עינוי נפש, כדאיתא בגמ' מו"ק ט' ע"מ ב' שאף הזקנות נהנות מכלי שיר, בת שתין כבת שית, לקל טבלא ריהטא, וכן קימ"ל בש"ע יור"ד סימן רל"ד סעיף ס"ב נדרה שלא לשמוע קול שיר, הוי נדרי עינוי נפש. ע"כ לשון דבריו בגליון הנ"ל.

ויש לדון אם אשה נדרה שלא לשמוע כלי שיר, שי"ל שכל מה שנדרה שלא לשמוע דוקא מכלי נגינה, אבל לא מהקלטה או טייפ או נגן וכיוצא בזה, וכמו שכתבו הפוסקים כתבו בדעת השו"ע שאסור לשמוע כלי שיר, ומה שנהגו להקל בזה, הוא מהטעם הנ"ל, וכמ"ש בכמה פוסקים, וראה עוד מה שהארכתי בזה בקונ' שערי יוסף בהל' זכר לחורבן.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף וש"ס

בני ברק

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מכתב למעדני אשר פרשת פנחס תשפב

בס"ד

ערש"ק פ' פנחס תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א במש"כ, הנה במרדכי מסכת תענית סימן תרי"ט בד"ה יחיד הראוי למנותו לפרנס, וכן בב"ח אור"ח סימן תרי"ט בסופו כתב וז"ל שנינו בתוספתא איזהו יחיד כל שמינוהו ב"ד פרנס על הצבור בדבר צבור שאירע להם צער ונזקק להם, פירוש שמינוהו פרנס על שנוזקק להם בשום צער שהצילם, דהואיל שהוא אדם העוסק בצרכי צבור ראוי נמי להתנות על מעשה רבים, ומכאן נהגו לעבור לפני התיבה בראש השנה ויום הכיפורים פרנסין המגינין על הדור שלהם, עכ"ל, היוצא מדבריו שאדם הנזקק להציל את הדור מצער שלהם ראוי למנותו לפרנס על הדור. יש להקשות: מפרשתן דהכתוב משבח ומפאר את מעשה דפנחס, "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי", והי' במסירות נפש גדול כמבואר בגמ' סנהדרין פ"ב א' והרי דמסר נפשו בשביל הדור, ובהמשך פרשה מספר לן הכתוב דמשה התפלל יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על העדה ולבסוף מינו את יהושע, ולפי דברי המרדכי היה ראוי לזה פנחס שנוזקק להציל את הדור מהסכנה הגדולה שהיתה מרחפת עליהם ומה היה דעתיה דמשה דהתפלל ע"ז כלל, וכי נעלם ממנו ח"ו סברת המרדכי דאיש כזה ראוי לזה וא"כ היה הסברא הפשוטה למנות את פנחס שהציל הדור מכליון לפרנס הדור וצע"ג. בספר עמוד האמת מהרבי מקאצק זצ"ל נמי האריך בקושיא זו והביא מהמדרש בפרשתן שמאריך בגודל השלום ובאמצע מזכיר שהקב"ה ציוה למשה לחפש מנהיג, ובתוך דברין כתב דכיון דפנחס הוא קפדן לכן לא הסכים שיהא המנהיג. מעדני אשר: לפי מה שכתבו המפרשים שמשה רצה שיהושע שיהא הממשיך כיון דהוא תלמידו והוא כבנו לפי הנ"ל אתי שפיר.

הנה בכל היסוד הנ"ל הארכתי במק"א, ואביא כאן הדברים בקצרה מש"כ בקובץ באר התורה מס' 49 שהביאו בספרי האחרונים מעשה שהיה בשמחה הברית לנכדו של מרן הגרי"ז זל"ה שהיה שם רב אחד ושאל מאחר שפנחס עשה מעשה גדול כזה כפי האריכה התורה הקדושה מעלת

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מעשיו ובשל כך זכה לברית כהונת עולם לו ולזרעו א"כ למה נבחר יהושע להנהיג את ישראל ולא פנחס.

ואמר שמבואר בחז"ל דכיון שפנחס היה קנאי שוב לא היה מתאים להנהיג כי קנאי לא יכול להיות מנהיג, אולם מרן הגרי"ז הפטיר ע"כ דאין כזה חז"ל, ע"כ המעשה ההוא, ויעו"ש מה שהארכתי בזה.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מכתב לספר פירות הבית שבת - בדיני הטמנה במקצת

בס"ד

יום ב' י"ח תמוז תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי אשר פרוכטר שליט"א קבלתי הספר פירות הבית בהל' שבת, ויו"ל ע"י מכון גם אני אודך בראשות הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני אודך ופרדס יוסף החדש על המועדים ושבת קודש

במש"כ לדון עמ' לגבי מגבת שמניחים על הקדירות שעל גבי הפלטה, שיש לדון מצד הטמנה וגם מצד אסוקי הבלא, דלפוסקים כהרמ"א שהטמנה במקצת שריא א"כ יהיה אפשר להקל היכא שאינו מניח את המגבת באופן שאינו מכסהו מכל צד, אבל מצד אסוקי הבלא בזה יש להחמיר לכאורה גם שאינו מוטמן מכל הצדדים, וכתב שם לפי הפרי מגדים סו"ס רנו שכל החשש הוא היכא דוקא שיש חשש חיתוי אבל בפלטה חשמלית שאין חשש חיתוי אין לאסור, ומשו"ה אין להחמיר כלל.

דנו הפוסקים האם יש איסור הטמנה בפלטה, ודעת פוסקי בני ספרד דלדינא אין איסור הטמנה בפלטה חשמלית, אפילו בדבר שמוסיף הבל, אם שמו מער"ש, ואולם דעת פוסקי אשכנז להחמיר בזה, . הנה בשו"ת יביע אומר (ח"ו חאו"ח סימן לג) ובחזו"ע (שבת ח"א עמ' ס) שמותר להטמין בפלטה חשמלית והטעם כיון שלא שייך בה חיתוי כלל לכן אין לחוש בזה ועוד שהרי יש הפסק בין החוט חשמל לאויר הפלטה, ולכן יש להקל בזה כשיטת הרמב"ן אע"פ שהשו"ע לא פסק כן, וכן מבואר בדברות משה (שבת סימן לט הערה ג) שבפלטה חשמלית ליכא דין הטמנה, ואולם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סימן עד אות לה) שכתב, שעל פלטה חשמלית שאם א"א לבשל שם ויש מידה אחת של חום מותר לשים עליה בשבת לחמם, אבל כ"ז באופן שלא יהיה הטמנה בדבר שמוסיף הבל.

וע"ע באורחות שבת (ח"א עמ' קט בהערה) שבקדרה שעומדת ע"ג פלטה או פח שעל גבי האש אינו בגדר הטמנה כלל, דאין זו צורת הטמנה אלא הפלטה אלא הפלטה או הפח משמשים לקדרה כקרקע בעלמא, ודוקא בעומדת על גבי גחלים החמיר השו"ע משום שהגחלים הם דבר שרגילים

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

להטמין בו ושם הטמנה ועטיפה עליהם אף כשהם מונחים רק מלמטה, ולכן יש להקל.

ובשש"כ (פ"ה סעיף עה) שמותר להטמין מבעוד יום קדירה ובה תבשיל לשם שמירת חומו כגון ע"י עטיפתה בכרים או בשמיכות ומותר להטמין מבעוד יום אפילו אם הקדירה עומדת ע"ג קדירה אחרת שהיא רותחת אם היא אינה ע"ג האש, אך אסור להטמין קדירה אפילו מבעוד יום באופן שיוסיף לה חום כגון על ידי כיסוי הקדירה בשמיכות כשהיא על גבי האש או על גבי פלטה חשמלית ואיסור זה של הטמנה בדבר שמוסיף חום הוא אפילו אם התבשיל כבר מבושל כל צורכו. יעו"ש, וכן מבואר בחוט שני (ח"ב פרק כח סק"ד אות ד).

ולענין האם מותר לשים שמיכות מעל הסיר בבלעך, הנה דנו הפוסקים האם יש איסור הטמנה לשים שמיכות מעל גבי סיר שנמצא על הבלעך, ודעת פוסקי ספרד להקל בזה, ואולם דעת פוסקי בני אשכנז שיש להחמיר בזה, והנה נחלקו הראשונים האם במה שמכסים את הסיר במגבות ושמיכות וכה"ג האם זה כיסוי זה נקרא הטמנה בדבר שמוסיף הבל או דלמא לא חשיב הטמנה בדבר שמוסיף הבל, ששיטת התוס' בשבת (דף מח ע"א בד"ה דזיתים) וכן בר"ן (ריש פרק במה טומנין) בשם רבינו יונה והרשב"א שאע"פ שהבגדים לא נקראים שמוסיפים בהטמנה מ"מ כיון שיש את האש מתחת חשיב כדבר שמוסיף הבל, ואולם דעת הרמב"ן והר"ן בריש פרק במה טומנין דלא חשיב הטמנה היכא שיש אויר שמפסיק בין הכירה לקדירה, ובשו"ע סימן רנז ס"ח פסק לדינא להחמיר בזה, וז"ל: אע"פ שמותר להשהות קדירה ע"ג כירה שיש בה גחלים ע"פ הדרכים דנתבארו בסימן רנג אם האו מכוסה בבגדים אע"פ שהבגדים אינם מוסיפים הבל מחמת עצמן, מ"מ מחמת אש שתחתיהם מוסיף הבל, (ואסור) ומיהו כל שהוא בענין שאין הבגדים נוגעים בקדירה אע"פ שיש אש תחתיה כיון שאין עושה דרך הטמנה שרי וכו' עכ"ד.

ואולם בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק יז תשובה י) כתב לדון האם מותר להניח שמיכות מערב שבת על גבי הסירים הנמצאים על הפלטה, או על כיסוי הפח שעל האש, וכתב שם, שהמנהג להניח לפני השבת שמיכות וכדומה על גבי הסירים, וטוב שלא יכסה בהם את הסיר לגמרי אלא ישאיר חלק מהדפנות מגולות, וכן טוב שלא יעשה זאת אלא לצורך סעודת שבת של בוקר, אבל לא לצורך סעודת ליל שבת, ומ"מ כתב שם שלכתחילה יש

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

להחמיא שלא להניח כלל שמיכות על הסירים, אלא באופן שאין השמיכות נוגעות בסירים כלל. ושם בהערה כתב שהרי בשו"ע סימן רנז ס"ח כתב שאסור לכסות בבגדים קדירה שע"ג הכירה אף קודם השבת משום שנחשב כמטמין בדבר שמוסיף הבל, וכן בסימן רנג סוף סעיף א' אסר הטמנה במקצת, וא"כ יש לאסור בזה.

אלא שנהגו להקל בזה כמו שכתב מהר"ם בן חביב בתשובה כ"י, והובא בספר ארץ חיים (סימן רנז) יעו"ש, וכתב שם שאפשר שמנהג זה אפילו לדעת מרן שאפשר שאף מרן שהחמיר לענין הטמנה במקצת ששמה הטמנה ואף החמיר שהטמנה בבגדים שע"ג האש הוי כהטמנה בדבר המוסיף הבל, מ"מ במקום שיש שתי חומרות אלו יחד, כגון שבנ"ד מודה להקל שהרי בשני דברים אלו יש חולקים שיש סוברים שהטמנה במקצת לא שמה הטמנה, וכיון שכן תרי חומרי לא מחמירינן, ולכן טוב שלא להקל אלא כשאינו מכסה מסביב לגמרי, ויעו"ש שכתב שאפשר שסמכו בזה על הרמ"א שהטמנה במקצת לא שמה הטמנה ואין כאן שם הטמנה כלל, ולכן אפשר לכסות אך לכתחילה, אבל מ"מ יעו"ש שכתב שטוב להחמיר שלא להטמין. יעו"ש, אבל מ"מ לדינא כדברי הארץ חיים, שפשט המנהג קודם השו"ע להתיר, כן כתב בספר חוט המשולש (הנדפס בסוף ספר התבש"ץ הטור השלישי סו"ס ח) וכן בשו"ת זכור ליצחק (סימן עד) וכן הביא לדינא מרן הגרע"י זיע"א בחזו"ע (שבת ח"א עמ' נח) יעו"ש. ומ"מ כ"ז דוקא בגז שמכוסה בבלעך, אבל בפלטה חשמלית אין צריך להגיע לכ"ז וכמ"ש לעיל דעת מרן הגרע"י שבפלטה חשמלית אין איסור הטמנה, וכן מבואר במנוחת אהבה (ח"א פרק ג' אות כ) וכן בשו"ת תפילה למשה (ח"א סימן ו') שהנהגים לכסות בבגדים הקדרות שמשתיין ע"ג פלטה חשמלית או כירים של גז שפיר דמי.

ואולם דעת פוסקי בני אשכנז להחמיר בזה, כן הוא דעת הגרשז"א והו"ד בשולחן שלמה (רנז ס"ד) יעו"ש, וכן כתב בשש"כ (פ"א סעיף עה), וכן בחוט שני (ח"ב פרק כח סק"ד אות ד), וכן כתב בארחות שבת (פ"ב סעיף עה) שהמניח קדרתו על גבי האש אסור להטמינה בבגדים או שמיכות וכיוצא בזה ואפילו עושה כן מערב שבת משום שדבר זה נידון כהטמנה בדבר המוסיף הבל.

ולענין אם הרים את השמיכה והאוכל אינו מבושל אסור להחזיר את השמיכות, כן כתב בשו"ת אור לציון ח"ב פרק יז סעיף ג' שאינו אלא

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

מדרבנן וכן כתב במנוחת אהבה (ח"ב פ"א סי"ג) כתב לדייק מדברי השו"ע שאינו אלא גרמא ולכן אין איסורו אלא מדרבנן, ואולם בילקו"י (עמ' תרכז) כתב לדחות את דבריהם שהרי כל מלאכת מבשל הוא אפילו בגרמא, ולכן אף בכה"ג שאינו אלא גורם חייב.

ואולם בדיעבד מותר לאכול כן כתב בילקו"י (שם עמ' תרלב) שבדיעבד אם החזיר שרי, כל שהיה התבשיל מבושל כמאכל בן דרוסאי כיון שנח' הפוסקים אם יש איסור בישול שנתבשל כמאכל בן דרוסאי וכ"כ באול"צ בהערה וכיו"ב בלויית חן סימן מג.

והנה בדין הטמנה במקצת, הנה מצינו מח' לדינא בדין הטמנה במקצת, דעת הרשב"א (ריש פרק במה טומנין) שהטמנה במקצת שמיה הטמנה, וכן הוא דעת הרא"ש והר"ן בריש פרק כירה, והו"ד בב"י סימן קנג סוף סעיף א, ואולם דעת ר"ת בספר הישר (סימן רלה) ובמרדכי (ריש פרק כירה) שהטמנה במקצת מותרת, ואולם בשו"ע פסק כדעת הרשב"א והרא"ש והר"ן שהטמנה במקצת בדבר המוסיף הבל שמיה הטמנה, כן כתב בשו"ע סימן רנג ס"א, אבל הרמ"ה בהגה שם כתב לדינא שהטמנה במקצת לא שמיה הטמנה, ובני ספרד שנוהגים כמו השו"ע אסור להטמין אפילו במקצת בדבר שמוסיף הבל ומהו דין הטמנה במקצת, מצינו בהא מחלוקת ראשונים שבספר הישר לר"ת מבואר שכל שרוב הקדירה מוטמנת לא חשיב הטמנה במקצת, ואולם בחידושי הרשב"א מבואר שכל שפי הקדרה מגולה אף שרוב הקדרה מוטמנת חשיב הטמנה במקצת, וכן מבואר בדרכי משה (סימן רנג אות ג) בדברי המרדכי שם, וכן מובא בחידושי אנשי שם (שם אות ז) ובמג"א (סימן נג סק"ח) שע"כ לא אסר המרדכי אלא בגחלים וכו' אבל מצד הטמנה במקצת שרי, ובס' וביום השבת (עמ' נו) כתב להביא המח' האם חלק חשוב כן דעת הגרשז"א אבל דעת הגריש"א שלישי מכוסה, וע"ע בדור המלקטים סימן רנז במה שהאריך באריכות בכל שיטות הפוסקים בגדר מקצתו מגולה.

ואסיים בברכה להרב המחבר שליט"א שיזכה להגדיל עוד תורה ולהאדירה, ולהוציא עוד ספרים בכל חלקי התורה הקד'.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה והחסידות בני ברק

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

האם יש פתיחת פה לשטן בקניית הרבה מסיכות

ב"ה להגה"צ האמיתי מאד הגר"י אביטבול שליט"א

הסתפקתי האם מותר לאדם לקנות הרבה מסיכות כעת שאין קורונה, ומשקיע לקנות אלפי מסיכות שעולה כעת מאד זול, כי אין קורונה, וקונה על הספק אולי חלילה וחס יהיה שוב קורונה, ואז יעלו המחירים של המסיכות, האם יש בזה כעין "פתיחת פה לשטן" בזה שקונה מסיכות, אפילו שאינו אומר בפיו למה הוא קונה זאת, והאם עצם הפעולה לא טוב שקונה מסיכות על הצד שיהיה קורונה, והרי אנו מקווים שלא יהיה עוד כלל קורונה ושום מגיפות חלילה וחס.

בברכת כהנים באהבה כעתירת

גמליאל הכהן רבינוביץ

מח"ס "גם אני אודך"

ו"פרדס יוסף החדש" על המועדים.

בס"ד

יום ו' ערש"ק פרשת בלק תשפ"ב

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א במח"ס גם אני אודך
ושא"ס

לאחר עטירת השלו' והברכה.

הנה בעיקר האיסור דאל יפתח פה לשטן, יש לדון האם הוא דוקא בדיבור, או דלמא גם בעשייה, ולכאורה מילתא דפשיטא היא דהוא גם בעשייה, וק"ו מדיבור, אלא בשו"ת מן השמים (סימן כב) שיש מלאך העומד לימינו שנוטל הדיבור מפיו וחוטף אותו ואומר אמן כן יהיה, ואם הוא שונאו ופותח פיו לרעה, והוא שעומד לשמאלו חוטפו ואומר, אמן כן יהיה, ועל סיבה זו נעשה מה שנעשה הן לטוב והן לרע, יעו"ש.

וראה עוד מש"כ בשו"ת הרשב"א (ח"א סימן תח) וז"ל: אך לפי הנראה מן הכתוב והסכמת חכמי התורה אינו כן אלא יש בכל או סגולות או דברים

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

נעלמים לא נתבארה לנו עתה סבותם, והוא שאמרו ברית כרותה לשפתיים ואמרו היה כשגגה היוצאה מלפני השליט וכו' ואמרו אל יפתח אדם פיו וכו' וגם חכמי הפילפונים אינם יכולין ליתן טעם לסגולות וכו' עכ"ד, ויל"ע הרי סו"ס יש טעם לפי מש"כ בשו"ת מן השמים, וכדיבואר בהמשך, ויל"ע. אלא דראיתי בס' משיבת נפש על התורה (פרשת משפטים כא ב) שכתב על הפסוק כי תקנה עבד עברי יש ליתן על לב שבכאן מדבר בנוכח ושאר מקראות מדברים בלשון נסתר כמו וכי ימכור איש את בתו כי יכרה איש בור וכי ינצו אנשים כי יתן איש אל רעהו ונראה לי שהקב"ה מדקדק לדבר בלשון נוכח בדברים שאין פורענות לאדם כגון כי תקנה אבל כל פורענות מדבר בנסתר כי ברית כרותה לשפתיים ועל כן ילמוד אדם שלא להזכיר לחבירו שום פורענות בנוכח אפילו על תנאי וילפינן ממה שנאמר כמעט כסדום היינו וסמיך ליה שמעו דבר ה' קציני סדום וכו' מכאן שברית כרותה לשפתיים עכ"ד.

והמהר"ל בחי' אגדות עמ"ס כתובות (דף ח:) כתב בזה"ל: יפתח פיו לשטן וכו'. דבר זה מבואר הוא בכמה מקומות מאוד, כי המציאות הוא נגד השטן שהוא מביא ההעדר אל האדם, ולכך לא יוכל לשלוט השטן הוא ההעדר באדם שהוא נגדו [כי האדם יש לו המציאת והשטן הוא נגד המציאות], וכאשר פותח פיו אל השטן אז ההעדר דבק בו לגמרי ושולט עליו ההעדר וזה מבואר עכ"ד.

וכן ראה עוד בזוה"ק (פרשת פנחס דף רמו ע"א) שאמרו שם, שיש שלשה שגורמים רעה לעצמם, שנים בעוה"ז, ואחד בעוה"ב, ואלו הם, אחד בעולם ההוא מיד שמדליק נר במוצאי שבת טרם מגיעים ישראל לקודשא דסידרא משום שמחלל את השבת וגורם לאש של הגהינם להדלק בטרם הגיע זמנו, ושנים בעוה"ז אחד מי שזורק לחם או פירורים של לחם בקרקע ועושה בו זלזול, והשני מי שמקלל את עצמו, שלמדנו ממנה אחד מפקד לפני האדם, ובשעה שמקלל עצמו אותו האדם, ממנה זה, ושבעים אחרים שממנים תחתיו נוטלים אותו דבור ואומרים אמן, ומעלים אותה למעלה ודנים אותה, והוא רודף אחריו עד שעושה אותו ומשלם לו אותו דבור, מי לנו גדול ממשה (כי תשא לב לב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, ואמר כן לצורך הצלת ישראל ואף שהקב"ה עושה רצונו עם כל זה לא נצול מענש, והרי נתבאר שלא נזכר שמו בפרשת ואתה תצוה ונמחה משם, ומי לנו גדול מדוד המלך שאמר (תהלים לט ב) אמרתי

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי, מהו בעוד רשע לנגדי, הממנה ההוא המפקד על זה ולוקח הדבור ההוא לקלקל לו לאדם. וכן הביא דבריו בשפתי כהן עה"ת (ויקרא פר' קדושים) וז"ל: "כי מיד כשפותח פיו לקלל מיד מקבלה השטן ומשטין בה, ועל זה הזהירו חז"ל (ברכות י"ט א) שלא יפתח אדם פיו לשטן, וכן אמר בזוהר (פרשה זו פ"ה א) זה לשונו דלית לך מלה ומלה דסלקא מפומיה דבר נש דלא אית ליה קלא וההוא קלא סלקא לעילא וכו' עד כאן".

ובשל"ה הקדוש (שער האותיות אות ק' קדושה אות כ"ג, אות ש' שתיקה אות כ"ז, מסכת ראש השנה פרק נר מצוה אות י"ט) כתב בזה"ל: "אל יפתח אדם פיו לשטן (ברכות י"ט א), כדכתיב (ישעיה א, ט) 'כמעט כסדם היינו לעמרה דמינו', מיד כתיב (שם שם, י) 'שמעו דבר ה' קציני סדם'. ויהוא בן נמשי אמר דרך (מראה) [מרמה] שהוא יעבוד עבודה זרה, לסוף עבדה (סנהדרין קב א; ילקוט שמעוני ח"ב רמז רל"ב)". וע"ע בפר' בלק (דרך חיים תוכחת מוסר אות י"ט) שכתב בזה"ל: "ועתה לכה נא ארה לי' (במדבר כב, ו). יזהר האדם במאד שלא יפתח פיו לשטן, כי אפילו אם מדבר שלא בכוונה, ממשיך הדבר על עצמו. וכן בלק אמר 'ארה לי', פיו הכשילו שלבסוף קילל אותו. עכ"ד, ולפי דבריו נראה דהיינו דוקא דיבור. לפי שהשפעת כח הדיבור גדולה עד למאוד.

אלא דמצאתי במהרש"א שמעשה הוא יותר חמור, כן מבואר במהרש"א בגיטין (דף נז: ד"ה וריב"ל) "וריב"ל אמר זו מילה שנתנה בח' כו'. ר"ל דהיינו מילה בזמנה שהקטן רך ומסוכן למיתה כהיא דר' נתן שעדיין לא נבלע בו דמו ודאמר אלו ת"ח שמראין הלכות שחיטה כו' פרש"י שמא יתחבנו בגרונו עכ"ל ויותר נראה לפרש דמרעי מזליה כענין אל יפתח אדם פיו לשטן ואם הדיבור מביאו לידי כך מכ"ש המעשה". וכן למד מדברי הגמ' בגיטין דף נז ע"ב רבי שמעון בן לקיש אמר אלו תלמידי חכמים שמראים הלכות שחיטה בעצמם דאמר רבא כל מילי ליחזי איניש בנפשיה לבר משחיטה ודבר אחר וכו' (ד"א צרעת) וכן הוא בילקוט (סימן תתעג), והנה רש"י שם בגיטין כתב לפרש שחיישינין שמא יחתכנו בגרונו ע"ש, משמע דבלא סגי שרי, אלא שבמהרש"א שם כתבף שיותר נראה שהוא משום דמרע נפשיה כמו שאמרו אל יפתח פיו לשטן וכו', וז"ל: וכן ראה מש"כ בזה בשו"ת עטרת פז (ח"א חו"מ סימן יא בד"ה וע"ע) יעו"ש.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

וכן מבואר בדרכ"ת (סי' כ"ט ס"ק ה') "דהנה בש"ס גיטין דף נ"ז ע"ב איתא דאסור לת"ח להראות הלכות שחיטה בעצמו ופירש"י שם שמא יחתכנו בגרונו עיין שם (וע"ל ריש סי' כ') ומשמע דדוקא בה"ש דשייך חששא זו הוא דאסור אבל הל' טריפות יכול להראות בעצמו כיון דלא שייך חששא הנ"ל אולם לפמ"ש המהרש"א בחידושי אגדות שם הטעם כדי שלא יפתח פיו לשטן כדוגמת הצרעת שאסור להראות בעצמו עיין שם משמע דגם הלכות טריפות אסור להראות על עצמו וכן משמע בפשיטות דכשמראה בעצמו ריעותא שהיא מתולדה כגון חסר או יתיר מתולדה מותר לכ"ע להראות דלא שייך משום לא יפתח פיו רק בענין חולי דאתיליד אח"כ בהבע"ח וכמובן ועי' מענין זה בשו"ת היכלי שן תניינא סי' ל"ג באריכות". וע"ע במש"כ בסי' כ' ס"ק א', וז"ל: איתא בש"ס גיטין דף נ"ז ע"ב דאסור לת"ח להראות הלכות שחיטה בעצמו ופירש"י שם שמא יתחבנו בגרונו עיין שם ומזה נראה דדוקא כשמראה עם הסכין אבל להראות בידו מקום השחיטה בצוארו בלא סכין אין קפידא כיון דלא שייך האי חששא דשמא יתחב בגרונו אבל לפמ"ש המהרש"א בח"א שם הטעם כדי שלא יפתח פיו לשטן משמע דאפי' בידו לבדו בלא הסכין אסור וצ"ע (וע"ל סי' כ"ט סק"ה מענין זה). עכ"ד.

וכן ראה עוד בשו"ת הלכות קטנות (סימן סג סד) שאסור לו לאדם להתעטף כאבל משום פתחון פה לשטן, ותמה עמש"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"א סימן תנב ותקעא) שנשאל האם מותר להתעטף כעטיפת אבל בשבת וכו' דדוקא בשבת אסור אבל בחול מותר יעו"ש. וראה עוד מש"כ בס' קב הישר (פרק א) שהביא משם רבי יוסף כ"ץ זצ"ל בספר רכב אליהו (נדפס בשנת שצ"ח) מה שאירע בימיו, באשה אחת שהיתה יושבת בין שארי נשים והיו מספרות אשה אחת עם חברתה בענין התשובה של דין וחשבון שצריך כל אדם ליתן על מעשיו (אבות פ"ג מ"א פ"ד מכ"ב) פתחה אשה אחת בדרך שחוק ואמרה ואני בבואי לפני יום הדין בב"ד של מעלה וישאלו אותי למה עשית כך, אעשה את עצמי אילמת, שלא אוכל להשיב, ולא היו ימים מועטים עד שנעשית אילמת עד יום מותה עכ"ל, וכעין אותה מעשה שמעתי שאירע בפגוע בעיר הקודש ירושלים תובב"א אשר נרצחו שם חמשה יהודים ע"י בני ישמעאל פראי הדם, בבית הכנסת בני תורה בעיר הר נוף, וים לאחר מכן שמעתי שאחד מההרוגים על קידוש ה', א' שמע אותו מתפלל יופי לפני זה בתפילת מנחה שרוצה למות ולמסור נפשו

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

על קדושת ה', ומשו"ה ח"ו לקחו האלוקים על קידוש ה', ודברו אז הרבה כמה שצריך להזהר שלא לפתוח פה לשטן.

ומ"מ נראה דהכא לא מתפרש כמעשה, שהרי הכא משתמשים בזה הרבה בבתי חולים, אבל שמא אכתי יש בזה קצת משום פתיחת פה לשטן, משום שרח"ל היה בחודש האחרון עליה בתחלואה, אבל אם זה פרנסתו, שאני, ועיין.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה והחסידות בני ברק

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

הוספות ומכתבים לגליון באר התורה מס' קעט

בדין חו"נ בתשעה באב

בחזו"ע ד' תעניות עמ' שו כתב שבליל תשעה באב לא יישן במטה אחת עם אשתו אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה משום גדר וסייג, ושם בהערה כתב להביא לדברי השו"ע וכתב להביא לדברי הבא"ח שכתב להחמיר שלא להושיט אפילו דבר מידו לדיה וכתב שהוא חומרא בזה ואפילו בנדה אינו אלא סייג, וכמו שכתב הרמב"ם, וכתב עוד וכל הטעם שאסר להושיט מידו לדיה אינו אלא משום שמא יגע בה ובט' באב שלא אסרו נגיעה באשתו וכמו שיבואר מותר להושיא מידוט לידה ועיוד שראינו שבאבל שהתיר מרן הנ"ל אפילו מזיגת הכוס כל שכן להושיט דבר מידו לידה ואין מקום להחמיר, והרי מרן השו"ע או"ח סי' תרט"ו פסק' גבי יום הכיפורים שלא יגע בה אבל בתשעה באב לא הזכיר איסור נגיעה כלל ויעו"ש עוד מה שהאריך בזה שנראה דנגיעה אינו אלא חומרא בעלמא, ומוכח דמעיקר הדין מותר, וממילא נראה דה"ה לכאורה לחיבוק ונישוק, דמותר, אבל מאידך מדנחת להיתרא להעביר דבר מידו לידו משמע דחו"נ אסור.

הרה"ג יוסף דהן שליט"א במח"ס שו"ת יד בתשובה בענין הנ"ל

בענין חו"נ הידי כהן אמר שא"א לאסור לפי הרב עובדיה

ושלח לעי' בס' אבני טהור מהגאון רבי דוד צופיוף הכהן שליט"א עמ' תקיג כמדומה

וז"ל: ולכאורה יש להתיר גם חיבוק ונישוק, דהביא כאן בטה"ב (עמ' קעז) דברי השו"ע בהלכות אבלות, שבשאר דברי קורבה מותר, וסיים הטה"ב, שהא ודאי דתשעה באב קיל טפי מהאבל בדברים אלו; והרי בחזון עובדיה אבלות (ח"ב עמ' קעו) התיר בימי אבלות חיבוק ונישוק, ושרק המחמיר תבוא עליו ברכה, משום הרגל דבר, ואיסור הוצאת זרע לבטלה, ואם כן כל שכן בתשעה באב ששרי חיבוק ונישוק מעיקר הדין. ולמעשה יש לעיין עכ"ד.

בענין הנ"ל תשובת הגר"י פרץ שליט"א מו"ץ במקסיקו

כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם כמוהר"ר יוסף אביטבול נר"ו

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

שלם וברכה

ראיתי תשובתו הנפלאה, ואשריו ואשרי חלקו בתורת ה'.

רצ"ב מה שביארתי שיטות הראשונים ובעלי השו"ע בענין. לא הוצרכתי להאריך בדברי האחרונים כיון שכבר כת"ר הזכירם בתשובתו

בברכה ובידידות

יוס"ף

הרחקות בתשעה באב ויום הכפורים ואבל

או"ח סי' תקנ"ד סעיף יח, סימן תרט"ו סעיף א, יו"ד סימן שפג סעיף א

א. הנה מצינו איסור תשמיש המטה ביוה"כ ות"ב ואבל. ושנים מדרבנן לכו"ע, ויום הכפורים הוא מחלוקת גדולה בראשונים אם הוא איסור עשה או אסמכתא בעלמא.

ויש לדון בשלשתן אם גזרו גם הרחקות, או שכיון שאינהו מדרבנן הוי כגזירה לגזירה. ומצינו בזה דברים מפורשים בראשונים.

הראב"ד והרמב"ן והרא"ש

ב. ראש המדברים בזה הוא הראב"ד בספר בעלי הנפש (מהד' תשנ"ב, שער הפרישה פרק ב' אות ב עמ' יט), שכתב על שלשת הזמנים הנזכרים: "שהן אסורין בתשמיש, אלא שאין צריכין הרחקה אחרת, שהרי אמרו באבל (כתובות ד ב) באמת מוזגת לו את הכוס ומצעת לו מטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו, וכ"ש שהיא מותרת לאכול עמו בקערה אחת. ומשמעתא דכתובות פ' ראשון משמע שהיא מותרת לישן עמו במטה אחת, והדעת מכרעת שעל ידי דבר חוצץ קאמר. מיהו משום לך לך אמרין לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב, מבעי ליה לארחוקי שלא תישן עמו במטה כלל. ועוד דהא דקתני התם וכופה את מטתו ונוהג עמה אבלות, וכן היא שמת חמיה או חמותה כופה את מטתה ונוהגת עמו אבלות, איכא לאוקומה עמו בבית ולא עמו במטה כדמוקים לה התם. עכ"ל.

היוצא מדבריו שרק אסר לישן עמו במטה בקירוב בשר אבל על ידי דבר חוצץ שרי, אלא שיש להחמיר ולאסור לגמרי משום לך לך וכו'.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

והביאו דבריו הרמב"ן בתורת האדם (בכתבי הרמב"ן עמ' קעח) והרא"ש (מו"ק פ"ג סי' לז) לגבי אבל (ולא הזכירו יוה"כ ות"ב), והוסיפו דברי בעלי התוספות שכתבו שאבל אסור לישן עמה במטה אבל מותר הוא בבגדו והיא בבגדה אפילו במטה אחת. והביא הרמב"ן דברי הראב"ד בזה הלשון: אבל בשאר מיני פרישות כמזיגת הכוס והצעת המטה ודאי מותרת, ולא עוד אלא אפילו בחיבוק ונישוק וכיוצא בהן מותר, כך כתב הרב ז"ל, וכבר הורה זקן. עכ"ל הרמב"ן.

רבינו ירוחם

ג. רבנו ירוחם בספר חוה (נכ"ח ח"ב דף רלב א) אחר שהביא דברי הראב"ד והרמב"ן והרא"ש, כתב בשם הרמב"ן דמותרת לאכול עמו בקערה אחת, ואפילו בחבוק ונישוק וכיוצא בהן, עד כאן. וראוי להחמיר שאין לו להתיר שום קורבה זולת מזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו מדלא התיר יותר בגמרא בהדיא. עכ"ל.

הגהות מרדכי

ד. בהגהות מרדכי (מו"ק סי' תתקלד) כתב וז"ל: בפ"ק דכתובות גבי הוא ישן בין האנשים והיא ישינה בין הנשים, פי' דת"ב ויום הכפורים אסור לישן עם אשתו במטה. עכ"ל.

ולכאורה דבריו נגד דברי הראב"ד שכתב ששרי הוא בבגדו והיא בבגדה. וי"ל שכאן איירי משום לך לך וכו' ולא מעיקר הדין. אי נמי יש לומר שכאן איירי בקירוב בשר, אבל אה"נ שאם הוא בבגדו והיא בבגדה שרי.

ושני הביאורים קצת דחוקים, דהראשון קשה שנקט לשון אסור. ועל השני קשה שלא חילק. וצ"ע.

וכביאור הראשון ביארו השו"ע והלבוש (סימן תקנ"ד סי"ח, וכן משמע מלשון הלבוש בסי' תרטו ס"א). וכן יוצא מדברי א"ר (סי' תרטו ס"ק א).

ועוד אפשר לומר שפליג על הראב"ד וסבירא ליה שאסור ת"ב ויוה"כ וחמירי מאבל. אי נמי סבירא ליה כרבינו ירוחם ואוסר גם באבל.

ספר האגודה

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ה. כתב ספר האגודה מס' פסחים (פ' מקום שנהגו סי' נב): מקום שנהגו להדליק נר בליל יום הכפורים מדליקין, מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין. דרש רבא ועמך כולם צדיקים, כולם לדבר אחד נתכוונו. פי' להרחיק מן התשמיש. וכתב רבינו שמחה מכאן ראייה שירחיק אדם מאשתו ביום הכפורים שלא ליגע בה ובבגדיה כאילו נידה, שהרי החמירו להדליק או שלא להדליק ובנידה לא החמירו. עכ"ל.

ובמס' יומא פרק יום הכפורים כתב: עיין פרק מקום שנהגו שלא ליגע באשתו כאלו היתה נדה. עכ"ל.

והביאו דבריו מהרי"ל (הל' ערב יום הכפורים אות יב), ובחידושי אגודה בסוף תשובות מהר"י ווייל וכן כתב מהר"י ווייל בשו"ת (סימן קצב).

והנה כיון שלמד דבריו מההיא דהדלקת הנר ביום הכפורים, נראה מזה שאינו חמור ממנו, וכיון שהתם אינו אלא מנהג, על כרחך שזה ג"כ בתורת מנהג, ודו"ק. ועוד חזינן שדוקא נאמר ביום הכפורים שיש בו מנהג הדלקת הנר, ואינו בת"ב שלא מצינו מנהג זה.

ובזה הרווחנו שאינו חולק לגמרי על הראב"ד, שהראב"ד התיר אפילו חיבוק ונשוק, והאגודה אסר אפילו נגיעה. אמנם לפי מה שכתבנו שרק בתורת מנהג כתבו, אתי שפיר שגם הוא מודה שמעיקר הדין שרי, רק שסבירא ליה שצריך להחמיר לפי מה שנהגו להחמיר ולהדליק נר. [וכן יוצא מדברי הרה"ג המלאך רפאל בירדוגו זלה"ה בס' תורות אמת סי' תרטו ס"א, ע"ש].

בית יוסף ורמ"א

ו. מרן הבית יוסף באו"ח בהל' ת"ב סימן תקנ"ד והלכות יוה"כ בסי' תרט"ו הביא דברי הגהות מרדכי הנז'. והוסיף בהלכות יוה"כ דברי אגודה הנז'. וביו"ד בהל' אבלות סי' שפ"ג הביא דברי הראב"ד והרמב"ן והרא"ש ורבינו ירוחם ע"ש.

והרמ"א בד"מ סי' תקנ"ד אות ז כתב דברי אגודה דסימן תרט"ו, וכתב: ואפשר שהוא הדין גבי תשעה באב. ע"כ. ונראה שלא ברירא ליה מילתא, ולכן לא כתבו בהגהת שו"ע.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ז. ובשלחן ערוך או"ח סימן תקנ"ד סעיף י"ח גבי תשעה באב כתב וז"ל: יש מי שאומר שלא יישן בליל תשעה באב עם אשתו במטה. ונכון הדבר משום לך לך אמרינן לנזירא.

ובסימן תרט"ו ס"א גבי יום הכפורים, כתב וז"ל: יום הכפורים אסור בתשמיש המטה, ואסור ליגע באשתו כאלו היא נדה, וכן אסור לישן עם אשתו במטה.

וביו"ד גבי אבילות סי' שפ"ג ס"א כתב וז"ל: אבל אסור בתשמיש המטה אבל בשאר דבר קורבה מותר אפילו במזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו בין באבלות דידיה בין באבלות דידה. (הגה אבל חבוק ונשוק יש להחמיר). ומותרת לאכול עמו בקערה אחת ומותרת לישן עמו הוא בבגדו והיא בבגדה, ומיהו משום לך לך אמרינן נזירא יש להחמיר שלא יישן עמה במטה כלל.

הביא דברי הגהות מרדכי גבי ת"ב וגבי יוה"כ, אמנם כתבם בחילוק רב, שבהל' ת"ב הביאו בשם יש מי שאומר, ורק כתב שלא יישן ולא כתב אסור. אבל ביו"כ כתבו בסתם וכתב אסור. ונראה שרוצה להחמיר טפי ביוה"כ מת"ב, ואפשר הטעם כיון שיש אומרים שאיסור ת"ה הוא מדאורייתא בעשה, ולכן החמיר טפי מת"ב. ולכן פסק גם את דברי האגודה. [וכ"כ נהר שלום סי' תרטו ס"ק א, ועיין ט"ז].

וגבי הלכות אבילות לא פסק כדברי רבינו ירוחם, אלא כהתוס' שהוא בבגדו והיא בבגדה שרי, ודלא כהראב"ד שהתיר בדבר חוצץ. אמנם פסק דברי הראב"ד שיש להחמיר שלא לישן עמה כלל.

והרמ"א הביא להחמיר בחו"נ ולא בשאר קריבות, ונראה שנקט זה מסברא דיליה, שהרי אינו כרבינו ירוחם שאסור הכל, ואיהו אסר רק חו"נ, ודו"ק.

ח. בס' נהר שלום (וינטורה, סי' תרטו סק"ב) כתב שגבי יוה"כ אסור לישן עמה במטה אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה, דכיון דמחמרינן לאסור הנגיעה כדין נדה ראוי לאסור [אפילו] (כי אם) [כל אחד] בבגדו. אבל בסימן תקנ"ד כיון דלא אסר הנגיעה נראה דדוקא לישן ערומים במטה הוא שיש מי שאוסר ואפילו זה אינו אלא משום לך לך אמרינן נזירא וכו'. ע"כ.

קובץ באר התורה (קפ) פרשת מטות

ודבריו קשים, דכל הראשונים סוברים שלישן ערומים אסור מדינא, ורק הוא בבגדו והיא בבגדה הוא משום לך לך, ולראב"ד אם יש דבר חוצץ סגי להתיר. ושו"ר שכבר העיר עליו הגרע"י זלה"ה בגליונות בטהרת הבית ח"א ובס' חזון עובדיה (ימים נוראים).

העלה מזה לדינא חו"נ בת"ב

ט. בת"ב לדעת השו"ע מותר חו"נ, ולדעת הרמ"א ראוי להחמיר.

הרה"ג מנחם שטיבל שליט"א מח"ס רבים בני ברק, בדין צער בעלי חיים

בבני עח

ראיתי הקונטרס ששלחת לי ואתה מביא מהגר"ע פריד שליט"א דבר' חפני גאון מבואר דצעב"ח הוא מל' מצוות ב"נ, אני לא מצאתי שם [לכאורה כוונתו לר' שמואל בן חפני שמנה אתת הל' מצוות ולכאו' לא מצאתי צעב"ח אלא אולי נכלל בסירוס וצ"ע דשם הוא ענין אחר].

בענין האם צריך להוסיף 15 אחוז קמח לקמח מלא

אמר לי בזה מו"ר הגר"ע פריד שליט"א שבקמח מלא אין צריך להוסיף 15 אחוז קמח. ושיש לעיין עוד בכל זה.